

Werken in armoede: hoe een adequate toegang tot de sociale zekerheid garanderen?

Casus zelfstandigen: een rechtsvergelijkend onderzoek

Charlotte Bruynseraede

Onder wetenschappelijke begeleiding van:
Prof. Dr. P. Schoukens

INLEIDING

1. **SITUERING** — Armoede is een probleem dat niet enkel in ontwikkelingslanden, maar ook in ontwikkelde landen nog steeds acuut voorkomt. De Europese Unie heeft de laatste decennia sterk ingezet op het verminderen van armoede door het tegengaan van werkloosheid.¹ In de meeste lidstaten heerst namelijk nog steeds het idee dat werk de beste bescherming is tegen armoede.² Studies tonen echter aan dat het aantal werkende armen groeit, ook in Europa.³ Deze problematiek, die verder wordt aangeduid met de term ‘*in-work poverty*’, kent verschillende oorzaken.⁴

2. De snel globaliserende en digitaliserende maatschappij is één van de oorzaken die de groei van het aantal werkende armen verklaart.⁵ Door deze maatschappelijke veranderingen ontstaan steeds meer flexibele, atypische werkvormen.⁶ Het wetgevend kader in de meeste landen is (nog) niet aangepast aan de diversiteit aan werkvormen die toeneemt. Het garanderen van een

¹ R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 78.

² I. MARX, “2° Structured Dialogue on minimum Income Implementation”, *Thematic Discussion Paper*, European Commission, Brussel, 2019, 1.

³ I. NICAISE, HIVA en Departement Pedagogische Wetenschappen K.U.Leuven, *Building the Tools to Fight In-Work Poverty*, Synthesis Report, Paris, 2011, 11; I. MARX, “2° Structured Dialogue on minimum Income Implementation”, *Thematic Discussion Paper*, European Commission, Brussel, 2019, 1.

⁴ R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 25-45.

⁵ J. WERBROUCK en Y. STEVENS, “De vierde industriële revolutie: impact op sociale bescherming”, *TSR* 2019, nr.1, 135-137; U. BECKER, D. PIETERS, F. ROSS en P. SCHOUKENS, *Security: A General Principle of Social Security Law in Europe*, Groningen, Europa Law Publishing, 2010, 3.

⁶ Eurofound, *Overview of new forms of employment - 2018 update*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2018, 1; A. KOUKIADAKI en I. KATSAROUMPAS, *Temporary contracts, precarious employment, employees’ fundamental rights and EU employment law*, study for the Petition Committee, European Union, 2017, 19.

adequate sociale zekerheid die elke groep professioneel actieven dekt, vormt één van de nieuwe uitdagingen.⁷

3. Vele stelsels hebben hun sociale zekerheid namelijk gebaseerd op de standaardvorm van arbeid; de klassieke voltijdse arbeidsovereenkomst.⁸ Personen die tewerkgesteld zijn in een dergelijke arbeidsovereenkomst ondervinden meestal geen problemen met betrekking tot de toegang tot een adequate sociale zekerheid. Zij kunnen erop rekenen dat zij voldoende gedekt zijn. Dit staat in schril contrast met atypische werkkrachten, die vaak omwille van hun werkvorm net uit de boot vallen op vlak van een (voldoende) sociale zekerheidsrechtelijke bescherming.⁹

4. De gebrekkige toegang waarmee atypische werkkrachten geconfronteerd worden, kan leiden tot een verhoogd risico in armoede terecht te komen. Dit risico ligt bij hen significant hoger dan bij de groep typische werkkrachten.¹⁰ Dat wil niet zeggen dat personen die tewerkgesteld zijn volgens de klassieke arbeidsovereenkomst niet in armoede terecht kunnen komen ondanks het feit dat zij werken. De oorzaken zijn bij hen echter op sommige vlakken intrinsiek verschillend van atypische werkkrachten en moeten eerder gezocht worden in tekortkomingen op vlak van o.a. loon en sociaal overleg binnen de specifieke sector waarin die personen tewerkgesteld zijn.¹¹

5. ESSENTIE – Deze paper legt zich toe op bovenbeschreven probleem: het risico in armoede terecht te komen ondanks het feit dat een persoon beroepsactief is. Het is belangrijk nogmaals te benadrukken dat *in-work poverty* meerdere oorzaken kent.¹² Een aantal van de meest doorslaggevende factoren wordt verder toegelicht. Omdat het te ver zou gaan alle oorzaken te onderzoeken, wordt de focus gelegd op een deelaspect dat een directe invloed

⁷ R. SEMENZA en F. PICHAULT (eds.), *The challenges of Self-employment in Europe; status, social protection and collective Representation*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2019, 37-39.

⁸ P. SCHOUKENS en A. BARRIO, “The changing concept of work: when does typical work become atypical?”, *ELLJ* 2017, Vol 8(4), 307.

⁹ P. SCHOUKENS, A. BARRIO en S. MONTEBOVI, “The EU Social Pillar: An answer to the challenge of the social protection of platform workers?”, *EJSS* 2018, Vol 20 (3), 220, 235-236; A. ARANGUIZ en B. BEDNAROWICZ, “Adapt or perish: Recent developments on social protection in the EU under a gig deal of pressure”, *ELLJ* 2018, Vol 9 (4), 338; J. HOREMANS, *Atypical Employment and In-Work Poverty*, IPSWICH Working Paper 1, KULEUVEN, 2017, 5.; European Commission, C(2017) 2610 Final consultation document of 26.4.2017, *First phase consultation of social partners under art 154 TFEU on a possible action addressing the challenges of access to social protection for people in all forms of employment in the framework of the European Pillar of Social Rights*, Brussel, 2017, 4.

¹⁰ R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 49.

¹¹ A. MCKNIGHT, K. STEWART, S. M. HIMMELWEIT en M. PALILO, *Low pay and In-Work Poverty: preventive measures and preventative approaches*, European Social Policy Network (ESPN), Brussel, 2016, 15.

¹² R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 25-45.

heeft op *in-work poverty*: toegang tot de sociale zekerheid.¹³ Dit probleem wordt bekeken vanuit een specifieke groep atypische werkers, namelijk de zelfstandigen. De keuze voor zelfstandigen komt verder aan bod.

6. ONDERZOEKSVRAGEN – De centrale onderzoeksvraag van deze paper is: “Op welke manier kan tegemoetgekomen worden aan de belemmeringen op vlak van toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in België?”. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, wordt eerst dieper ingegaan op twee subvragen:

- a. “Wat houdt een voldoende adequate toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in volgens de Europese aanbeveling?”
- b. “Hoe wordt de toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen geregeld in een aantal lidstaten van de Europese Unie? Welke takken van de sociale zekerheid zijn (on)voldoende toegankelijk voor zelfstandigen en welke minimumdrempels worden gehanteerd?”

7. De antwoorden op de subvragen zouden een goede basis moeten bieden om te reflecteren over het beleid in België. Een analyse gebaseerd op subvraag 1 en 2 zou een oplossing moeten aanreiken die voorziet in een betere toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen.

8. REFERENTIEKADER – Als referentiekader van dit werk wordt de Europese aanbeveling met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen gebruikt.¹⁴ Deze aanbeveling werd aangenomen op 8 november 2019 en beoogt een adequate sociale zekerheid voor alle beroepsactieve personen. Dit wordt verder uitgebreid besproken. De terminologie die in de aanbeveling gebruikt wordt, wordt analoog toegepast doorheen dit onderzoek.

¹³ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 8, 24.; Council Recommendation (12753/19) on access to social protection for workers and the self-employed, (14),(17), Council of the European Union, Brussel, 2019; European Commission (2017), Commission Staff Working Document: *Analytical Document accompanying the document Second Phase Consultation of Social Partners under Article 154 TFEU on a possible action addressing the challenges of access to social protection for people in all forms of employment in the framework of the European Pillar of Social Rights*, Brussel, 2017, 22.

¹⁴ Overweging (3) en artikel 1 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

9. RECHTSVERGELIJKING – De aanbeveling legt de regelgevende bevoegdheid met betrekking tot dit onderwerp bij de lidstaten.¹⁵ Daarom wordt het huidige beleid inzake toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen bestudeerd in een aantal lidstaten van de Europese Unie: België, Denemarken, Nederland en Oostenrijk. De verantwoording voor de lidstaten komt verder aan bod. Aan de hand van een rechtsvergelijkend onderzoek wordt gekeken welke *best practices* met betrekking tot de toegang tot een adequate sociale zekerheid uit de verschillende lidstaten richtinggevend zouden kunnen zijn voor het beleid in België.

10. DATAVERZAMELING – Bij de dataverzameling wordt vooral gebruik gemaakt van MISSOC16. MISSOC is een database waarin lidstaten een overzicht geven van hun belangrijkste socialezekerheidswetgeving. Bij het publiceren van deze scriptie zijn de MISSOC-gegevens bijgewerkt tot 1 juli 2019. De bedragen van bijdragen en uitkeringen die doorheen de scriptie gebruikt worden, zijn dus de bedragen die in 2019 in de betreffende lidstaat gehanteerd werden.

11. ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ – Bij de formulering van mogelijke beleidsopties voor België, wordt belang gehecht aan de adviezen uitgebracht door het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen (hierna: Algemeen Beheerscomité). Zij zijn bevoegd adviezen uit te brengen, studies te laten uitvoeren en voorstellen te formuleren met betrekking tot de sociale zekerheid van zelfstandigen.

12. BIJLAGEN – Aan de paper worden vier bijlagen toegevoegd. Waar passend wordt hiernaar verwezen. De eerste bijlage geeft weer hoe de arbeidsmarkt in de Europese Unie is opgebouwd. Bijlage 2 dient ter verduidelijking van de *in-work poverty* in de lidstaten. Bijlagen 3 en 4 geven een schematisch overzicht van de formele en effectieve toegang in de lidstaten.

13. COVID-19 – In het licht van de COVID-19-crisis (die tijdens het schrijven van dit werk begon) krijgt het vraagstuk naar een adequate bescherming voor zelfstandigen bijkomende relevantie. De ernstige gevolgen van het feit dat zelfstandigen onvoldoende bescherming genieten, worden door de crisis bijzonder duidelijk. De problematiek behoort niet tot de essentie van deze scriptie, maar omwille van de relevantie zal hier zeker aandacht aan besteed worden. Het leidt te ver om voor elke lidstaat na te gaan welke maatregelen genomen worden. Dit is overigens niet aangewezen omdat veel gegevens van MISSOC afkomstig zijn en nog niet zijn bijgewerkt. Daarom zal de COVID-19-crisis enkel besproken worden bij het formuleren van beleidsopties voor België.

14. OPBOUW – In hoofdstuk 1 wordt de stand van zaken weergegeven. In dit hoofdstuk worden de basisbegrippen voor de rest van de paper besproken. Eerst wordt dieper ingegaan op het begrip atypische werkvormen. Vervolgens wordt

¹⁵ G. PETROPOULOS, J. SCOTT MARCUS, N. MOES en E. BERGAMINI, *Digitalisation and European welfare states*, Brussel, Bruegel, 2019, 132-133.

¹⁶ MISSOC staat voor Mutual Information System on Social Protection.

verduidelijkt wat ‘werken in armoede’ precies inhoudt. Daarna wordt gekeken naar de concrete betekenis van ‘toegang’ tot de sociale zekerheid. Tot slot wordt besproken welke takken van de sociale zekerheid voor deze scriptie relevant zijn.

15. Hoofdstuk 2 behandelt de visie van de Europese Unie met betrekking tot toegang tot de sociale zekerheid. Hier wordt in het bijzonder gekeken naar de aanbeveling van 8 november 2019.

16. In hoofdstuk 3 wordt een vergelijking gemaakt tussen België, Denemarken, Nederland en Oostenrijk. Eerst worden zij afzonderlijk besproken en wordt gekeken naar de toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in de betreffende lidstaat. Daarna volgt een synthese die de belangrijkste belemmeringen vergelijkt.

17. Tot slot wordt in hoofdstuk 4 gekeken op welke manier belemmeringen in de toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in België kunnen worden opgevangen. Hiervoor wordt enerzijds teruggekoppeld naar de aanbeveling en anderzijds naar de regelingen uit de andere lidstaten. Het doel is tot een normatief besluit te komen voor België dat beantwoordt aan de doelstellingen van de aanbeveling.

1. STAND VAN ZAKEN

1.1. TYPISCHE EN ATYPISCHE ARBEID

18. BELANG VAN HET ONDERSCHIED – Het uitoefenen van een zelfstandige activiteit wordt gezien als een vorm van atypische arbeid.¹⁷ Navolgend wordt nagegaan wat atypische arbeid precies inhoudt. Op die manier kan tot een duidelijk begrip van zelfstandige arbeid gekomen worden.

1.1.1. *Typische arbeid*

19. BEGRIP – Er is geen universeel aanvaarde definitie van atypische arbeid voorhanden.¹⁸ Meestal wordt een *a contrario*-definitie van typische arbeid gehanteerd.

20. Typische arbeid – of de klassieke arbeidsrelatie¹⁹ – kan gedefinieerd worden als ‘de arbeidsverhouding tussen werkgever en werknemer waarbij een werknemer verbonden is door een voltijdse arbeidsovereenkomst van

¹⁷ P. SCHOUKENS en A. BARRIO, “The changing concept of work: when does typical work become atypical?”, *ELIJ* 2017, Vol 8(4), 315.

¹⁸ OECD, *In it together: Why Less Inequality Benefits All*, Paris: OECD Publishing, 2015, 138-139.; ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects*, Genève, 2016, 7.

¹⁹ ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects*, Genève, 2016, 10-11.

onbepaalde duur'.²⁰ Om deze arbeidsverhouding te verduidelijken, werd op de 95e International Law Conference van de ILO op 15 juni 2006 aanbeveling 198 over de arbeidsverhoudingen aangenomen.²¹ Uit die aanbeveling zijn vijf kenmerken te halen die een standaard arbeidsverhouding typeren:²²

- a. persoonlijke ondergeschiktheid;
- b. economische afhankelijkheid;
- c. voltijdse betrekking;
- d. overeenkomst van onbepaalde duur;
- e. bilaterale relatie.

21. STANDAARDVORM – De idee dat dit de standaardvorm van arbeid is, ontstond tijdens de tweede helft van de 19e eeuw en lijkt tot op heden de norm te zijn.²³ De klassieke arbeidsovereenkomst leidt in theorie tot werkzekerheid (door de onbepaalde, oneindige duur), inkomenszekerheid en een probleemloze toegang tot een sociale zekerheidsrechtelijke bescherming.²⁴ Omdat deze vorm gezien wordt als de standaardvorm, geniet de werknemer een ruime bescherming van zodra er sprake is van een dergelijke klassieke arbeidsovereenkomst.

22. BISMARCK – Naast het feit dat verschillende wettelijke bepalingen op de werknemer van toepassing zijn, activeert deze werkvorm in de meeste Europese lidstaten toegang tot socialezekerheidsrechten.²⁵ Dat komt omdat verschillende continentale lidstaten het Bismarckiaanse systeem hanteren. De essentie van dit systeem is dat een persoon gedekt is wanneer hij professioneel actief is.²⁶

²⁰ Eurofound 2017, <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/atypical-work>, geconsulteerd op 14/04/2019; M. MATSAGANIS, E. ÖZDEMİR, T. WARD en A. ZAVAKOU, *Non-standard employment and access to social security benefits, research note 8/2015*, European Centre for Social Welfare Policy and Research, 2016, 7.

²¹ R198 – Employment Relationship Recommendation, 2006 (No. 198), www.ilo.org.

²² ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects*, Genève, 2016, 10-13; R198 – Employment Relationship Recommendation, 2006 (No. 198), www.ilo.org; P. SCHOUKENS en A. BARRIO, “The changing concept of work: when does typical work become atypical?”, *ELLJ* 2017, Vol 8(4), 309-312.

²³ P. SCHOUKENS en A. BARRIO, “The changing concept of work: when does typical work become atypical?”, *ELLJ* 2017, Vol 8(4), 307-308; ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects*, Genève, 2016, 10.

²⁴ ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects*, Genève, 2016, 11-12.; P. SCHOUKENS en A. BARRIO, “The changing concept of work: when does typical work become atypical?”, *ELLJ* 2017, Vol 8(4), 311.

²⁵ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 7.

²⁶ J. WERBROUCK, “Understanding Bismarck’s legacy: The role of work history in Belgian social security law”, *EJSS* 2019, vol 21(4), 329.

Werkgever en werknemer betalen maandelijks een bijdrage op het inkomen dat gegenereerd wordt door het gepresteerde werk. Deze bijdragen vormen de voornaamste financiering van de sociale zekerheid.²⁷ Door dit systeem opent de werknemer – dankzij zijn klassieke arbeidsovereenkomst – het recht op een (voldoende) sociale zekerheidsrechtelijke bescherming, gerelateerd aan het voorverdiende inkomen.²⁸

23. BEVERIDGE – Naast het Bismarckiaanse systeem dat arbeid centraal stelt en focust op bijdragen die afgehouden worden van het loon, bestaat er ook een ander systeem. Sommige landen – voornamelijk Scandinavische en Angelsaksische landen – passen een benadering toe die minder focust op de uitoefening van een professionele activiteit. Dit is de zgn. Beveridgiaanse focus op sociale zekerheid. Ingezetenschap is daarbij doorslaggevend om gedekt te zijn.²⁹ Binnen dit systeem wordt in principe geen rechtstreekse bijdrage verwacht van de werknemer of werkgever. De bijdragen die betaald moeten worden alsook de uitkeringen zijn op zichzelf in de eerste plaats namelijk niet loongerelateerd. De basisidee is dat elke burger gedekt moet zijn zonder dat er teruggekoppeld wordt naar het voorverdiend inkomen.³⁰ De basisdekking neemt de vorm aan van een forfaitaire som, gekoppeld aan een minimumloon of minimumuitkering (die hoger ligt dan de armoedegrens).³¹ De financiering gebeurt in de eerste plaats dan ook niet door werkgevers- en werknemersbijdragen, maar voornamelijk door belastingen of staatsbudget.³²

24. COMBINATIE – De twee systemen komen nergens (meer) in hun zuivere vorm voor. In de meeste lidstaten vertoont de socialezekerheidsregeling een combinatie van elementen uit beide systemen.³³ Toch valt er een duidelijke lijn te trekken tussen continentale lidstaten enerzijds en Scandinavische en Angelsaksische landen anderzijds. Continentale stelsels vertonen over het algemeen meer gelijkenissen met het Bismarckiaanse systeem. Scandinavië en het Britse schiereiland zijn daarentegen meer opgebouwd rond het Beveridgiaanse systeem.

25. Op het eerste zicht zou verwacht kunnen worden dat belemmeringen in de toegang tot een sociale zekerheid voor atypische werkkrachten zich voornamelijk situeren binnen het Bismarckiaanse systeem. De klassieke arbeidsovereenkomst en het betalen van werkgevers- en werknemersbijdragen ter financiering van de sociale zekerheidsrechtelijke bescherming vormen

²⁷ J. WERBROUCK, “Understanding Bismarck’s legacy: The role of work history in Belgian social security law”, *EJSS* 2019, vol 21 (4), 329.

²⁸ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 7.

²⁹ P. SCHOUKENS, *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, ACCO, 2000, 60.

³⁰ D. PIETERS, *Sociale Zekerheid begrijpen*, Leuven, Acco, 2008, 26.

³¹ W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal compendium: Socialezekerheidsrecht met fiscale notities (2019-2020)*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 7.

³² D. PIETERS, *Social security: an introduction to the basic principles*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2006, 8.

³³ D. PIETERS, *Sociale Zekerheid begrijpen*, Leuven, Acco, 2008, 26.

namelijk de grondslag van het systeem.³⁴ Toch is het tweede systeem niet zaligmakend en zullen atypische werkrachten ook hier op belemmeringen stuiten. Ondanks het feit dat het Beveridgiaanse systeem in principe uitgaat van ingezetenschap, zijn bepaalde takken niet los te koppelen van de uitoefening van een professionele activiteit. O.a. werkloosheidsuitkeringen en prestaties bij arbeidsongevallen. Voor die takken zal de bijdrage wel afhangen van het soort professionele activiteit. Het onderscheid tussen typische en atypische arbeid zal hier dus ook een rol spelen.³⁵ Daarnaast is de tweede pijler van het sociale zekerheidssysteem ook meestal verbonden met het uitoefenen van een professionele activiteit, zoals bijvoorbeeld de aanvullende pensioenregelingen.³⁶

1.1.2. *Atypische arbeid*

26. BEGRIP – De afwezigheid van een universeel begrip van atypische arbeid³⁷ heeft tot gevolg dat alle vormen van arbeid die niet onder typische arbeid vallen, gezien worden als atypische arbeid.³⁸ Door het ruime toepassingsgebied vallen zeer veel uiteenlopende werkvormen onder het begrip. Denk aan deeltijds werk, tijdelijk werk, uitzendarbeid, zelfstandige arbeid.

27. Onderling verschillen de werkvormen sterk. Het enige wat ze gemeen hebben, is dat ze één of meerdere elementen die voorkomen bij een klassieke arbeidsovereenkomst, missen.

28. Hier kan overigens de vraag gesteld worden of het onderscheid typisch-atypisch nog aan de orde is. 40% van de beroepsactieve personen in de Europese Unie werkt namelijk niet onder de bovenbeschreven typische arbeidsovereenkomst, maar wel in een vorm van atypische arbeid (zie bijlage 1).³⁹

³⁴ J. WERBROUCK, “Understanding Bismarck’s legacy: The role of work history in Belgian social security law”, *EJSS* 2019, vol 21(4), 329; D. PIETERS, *Sociale Zekerheid begrijpen*, Leuven, Acco, 2008, 25.

³⁵ P. SCHOUKENS: *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 60.

³⁶ P. SCHOUKENS: *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 60; S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 37.

³⁷ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018, 18.

³⁸ M. MATSAGANIS, E. ÖZDEMİR, T. WARD en A. ZAVAKOU, *Non-standard employment and access to social security benefits, research note 8/2015*, European Centre for Social Welfare Policy and Research, 2016, 8; OECD, *In it together: Why Less Inequality Benefits All*, Paris: OECD Publishing, 2015, 137; <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/atypical-work>, geconsulteerd op 13/10/2019.

³⁹ European Political Strategy Centre, *10 Trends shaping the future of work in Europe*, European Commission, Brussel, 2019, 1.; Eurostat, Labour Force Survey 2018.

29. OPDELING - Er bestaat in grote lijnen consensus over een specifieke onderverdeling van de atypische werkvormen in drie groepen.⁴⁰ De onderverdeling wordt gemaakt aan de hand van één of meerdere kenmerken die typerend zijn voor typische arbeid, maar afwezig zijn bij de bepaalde groep atypische arbeid. De drie groepen zijn 1) zelfstandigen⁴¹, 2) tijdelijke werknemers⁴² en 3) deeltijdse werknemers⁴³. Aangezien zelfstandigen het uitgangspunt van deze paper vormen, worden tijdelijke en deeltijdse werknemers niet besproken.

1.1.3. Zelfstandige arbeid

30. ZELFSTANDIGEN - Nu het onderscheid tussen typische en atypische arbeid verduidelijkt is, kan uitgelegd worden waarom zelfstandige arbeid onder atypische arbeid valt.

31. Er is geen uniforme Europese definitie van zelfstandige arbeid en ook binnen de lidstaten zijn vaak meerdere definities terug te vinden (op arbeidsrechtelijk, fiscaalrechtelijk en sociale zekerheidsrechtelijk vlak). In de aanbeveling met betrekking tot toegang tot de sociale zekerheid voor werknemers en zelfstandigen wordt het begrip evenmin gedefinieerd. Er wordt eenvoudigweg verwezen naar 'zelfstandigen'.

32. CRITERIA - Hoewel er geen algemene definitie van zelfstandige arbeid voorhanden is, gebruiken de meeste lidstaten toch gelijkaardige criteria om deze vorm van arbeid af te bakenen.⁴⁴ Zoals besproken, worden vormen van atypische arbeid gekenmerkt door het feit dat zij een element missen dat aanwezig is bij de klassieke arbeidsverhouding. Voor zelfstandige arbeid vormt de afwezigheid van een ondergeschikt verband in de meeste lidstaten de kern van het begrip.⁴⁵ In gevestigde rechtspraak van het Europees Hof van Justitie wordt de afwezigheid van ondergeschiktheid eveneens als doorslaggevend element van een zelfstandige gehanteerd.⁴⁶ In de aanbeveling zelf worden zelfstandigen niet gedefinieerd, maar in de voorbereidende werken lijkt de afwezigheid van een ondergeschikt verband ook het doorslaggevende element te vormen.⁴⁷ Omwille

⁴⁰ M. MATSAGANIS, E. ÖZDEMİR, T. WARD en A. ZAVAKOU, *Non-standard employment and access to social security benefits, research note 8/2015*, European Centre for Social Welfare Policy and Research, 2016, 8.; ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects - overview*, Genève, 2016, 8.

⁴¹ Afwezigheid van een ondergeschikt verband.

⁴² Een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur in plaats van onbepaalde duur.

⁴³ Geen voltijdse betrekking.

⁴⁴ S. SPASOVA, D. BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 28.

⁴⁵ P. SCHOUKENS en A. BARRIO, "The changing concept of work: when does typical work become atypical?", *ELLJ* 2017, Vol 8(4), 315.; Art. 3, §1 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

⁴⁶ HvJ, 14 december 1989, nr.C-3/87, ECLI:EU:C:1989:650, 1989 -04459, EUR-LEX; HvJ, 25 juli 1991, nr.C-202/90, ECLI:EU:C:1991:332, 1991 I-04247, Curia; HvJ, 20 November 2001, nr. C-268/99, arrest *Jany vs Staatssecretaris van Justitie*, ECLI:EU:C:2001:616, curia.

⁴⁷ European Commission, C(2017) 2610 Final consultation document of 26.4.2017, *First phase consultation of social partners under art 154 TFEU on a possible action addressing the challenges*

van de afwezigheid van dit element – een element dat wel aanwezig is bij typische werknemers – wordt hun werkvorm gekwalificeerd als atypisch.⁴⁸

33. Daarnaast worden in verschillende landen vaak nog twee aanvullende criteria vermeld: het dragen van bepaalde (economische) risico's, en de aanwezigheid van een winstoolmerk.⁴⁹

34. HETEROGENE GROEP – Zelfstandigen worden op negatieve wijze gedefinieerd ten opzichte van werknemers. Daarom is deze groep sterk heteroog.⁵⁰

35. Onder zelfstandigen vallen o.a. de traditionele ondernemers die een aantal werknemers onder zich hebben staan. Vervolgens behoren vrije beroepers, die moeten voldoen aan specifieke voorwaarden of examens vooraleer zij een bepaald beroep kunnen uitoefenen, ook tot de groep zelfstandigen.⁵¹ Een andere groep zijn de solozelfstandigen: ondernemers die op zichzelf een zelfstandige activiteit uitoefenen en geen andere personen tewerkstellen.⁵² Vooral solozelfstandigheid kende in verschillende lidstaten een grote groei de afgelopen jaren.⁵³ Ten slotte moeten schijnzelfstandigen vermeld worden. Zij worden vaak binnen de groep van zelfstandigen geplaatst ondanks het feit dat zij eigenlijk werknemer zijn (gezien de specifieke kenmerken die hun arbeidsrelatie vertoont).⁵⁴

36. FOCUS – De keuze om dieper in te gaan op zelfstandigen en niet op andere groepen atypische werkvormen⁵⁵, heeft een aantal redenen. Ten eerste valt deze keuze te verantwoorden in het feit dat zij de grootste groep vormen binnen de atypische werkvormen in de Europese Unie. Ongeveer 14% van de

of access to social protection for people in all forms of employment in the framework of the European Pillar of Social Rights; Brussel, 2017, 4.

⁴⁸ ILO, *Non-standard employment around the world; understanding challenges, shaping prospects*, Genève, 2016, 8.; Overweging 12 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

⁴⁹ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 28.

⁵⁰ R. PEDERSINI en D. COLETTI, "Self-employed workers: industrial relations and working conditions", European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2010, Denmark, 13.

⁵¹ R. PEDERSINI en D. COLETTI, "Self-employed workers: industrial relations and working conditions", European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Denmark, 2010, 13.

⁵² D.S.J. LECHMANN en C. WUNDER, *The dynamics of solo self-employment: persistence and transition to employership*, SOEPpapers, DIW Berlijn, 2017, 1.

⁵³ Eurofound, *Exploring self-employment in the European Union*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017, 7.

⁵⁴ Eurofound, *Fraudulent contracting of Work: Bogus-self employment (Czech Republic, Spain, and UK)*, Cornell University, 2017, 4.

⁵⁵ P.m.: deeltijdse en tijdelijke werknemers.

beroepsactieve personen in de Europese Unie werkt als zelfstandige (zie bijlage 1).⁵⁶

37. Bovendien worden deeltijdse en tijdelijke werknemers meestal gedekt door hetzelfde sociale zekerheidssysteem als van toepassing op typische werknemers.⁵⁷ Zelfstandigen worden daarentegen vaak op een volledig andere manier behandeld. Ook in de aanbeveling wordt een duidelijke opdeling gemaakt tussen (standaard en niet standaard) werknemers enerzijds, en zelfstandigen anderzijds.

38. Studies onder verschillende vormen van atypisch werk toonden overigens aan dat de ontevredenheid met betrekking tot hun sociale bescherming het grootst is bij zelfstandigen.⁵⁸ Maar liefst 73% van de ondervraagde zelfstandigen beschouwde de mate van sociale bescherming als niet zeer adequaat.⁵⁹

39. Die ontevredenheid blijkt niet onterecht. Een belemmerde toegang tot de sociale zekerheid is één van de oorzaken van een verhoogd risico in armoede terecht te komen ondanks het uitoefenen van een beroepsactiviteit.⁶⁰ Dit risico is het grootst bij de zelfstandigen in vergelijking met andere atypische werkers.⁶¹

1.2. HET BEGRIP ARMOEDE

40. WERKEN IN ARMOEDE – Wat houdt ‘werken in armoede’ nu precies in? Er zijn verschillende manieren om armoede te definiëren. Aangezien deze scriptie Europees gericht is en enkel focust op lidstaten van de Europese Unie, wordt

⁵⁶ Tegenover 12% halftijds tewerkgestelden en 13% tijdelijke werkers (Eurostat, Labour Force Survey 2018.; P. SCHOUKENS, *Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed; 1st Workshop: Extending formal coverage: mandatory versus voluntary approach – Thematic Discussion Paper*, DG Employment, social affairs and inclusion, European Union, 2019, 2.

⁵⁷ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018, 42; B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITONO en P. VESAN, *Access to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, Fondazione G. Brodolini, European Commission, Brussel, 2018, 32.

⁵⁸ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO, en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018, 61-62.

⁵⁹ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO, en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018, 61-62.

⁶⁰ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 24.

⁶¹ B. VANHERCKE, D. GHAILANI, S. SABATO (eds.)e.a., *Social Policy in the European Union: state of play 2018*, European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE), Brussel, 2018, 49.

een Europese begripsbepaling gebruikt. Twee armoede-indicatoren worden besproken: de AROPE-indicator en materiële deprivatie.

41. AROPE-INDICATOR – Een specifieke definitie voor ‘werkende armen’ is niet voorhanden. Daarom wordt teruggegrepen naar de iets algemenere AROPE-indicator (at risk of poverty or social inclusion-indicator).⁶² Volgens deze indicator wordt een persoon beschouwd als zijnde in risico op armoede wanneer hij leeft in een huishouden waarvan het equivalente inkomen lager ligt dan 60% van de mediaan van het nationale inkomen van een huishouden.⁶³ 9,4% van de professioneel actieve personen in de Europese Unie loopt het risico in armoede terecht te komen.⁶⁴ De grootste risicogroep zijn zelfstandigen. Bij hen ligt dit risico in de Europese Unie (voor 2017) gemiddeld rond 22,2% (zie bijlage 2).⁶⁵

42. MATERIËLE DEPRIVATIE – Naast de AROPE-indicator wordt materiële deprivatie vaak in acht genomen bij het meten van (in-work) armoede.⁶⁶ Materiële deprivatie is de situatie waarin een persoon niet in staat is elementaire producten of diensten te kopen die noodzakelijk zijn om in de basislevensbehoeften te voorzien.⁶⁷

43. Het valt op dat de materiële deprivatie bij zelfstandigen vaak laag ligt. In sommige landen doen zij het op dat vlak zelfs beter dan gewone werknemers.⁶⁸

44. INKOMEN – Het verschil bij het toepassen van beide indicatoren, toont aan dat de AROPE-indicator niet altijd voldoende lijkt om armoede bij zelfstandigen te meten. Inkomen -doorslaggevend voor de AROPE-indicator - lijkt bij hen een moeilijk te hanteren parameter te zijn.⁶⁹

⁶² Eurostat (2017), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/ilc_esms.html, geconsulteerd op 28/04/2019.

⁶³ Eurostat (2017); A., MCKNIGHT, K. STEWART, S. M. HIMMELWEIT en S.M., M. PALILO, *Low pay and In-Work Poverty: preventive measures and preventative approaches*, European Social Policy Network (ESPN), Brussel, 2016, 51.

⁶⁴ Eurostat (2016), <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180316-1>, geconsulteerd op 27/04/2019; R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe, a study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 8-10.

⁶⁵ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 31.

⁶⁶ I. MARX en J. HOREMANS, *Poverty and Material Deprivation among the Self-Employed in Europe: an exploration of a relatively uncharted landscape*, IZA; Institute of Labor Economics, 2017, 13; Eurostat, Statistics explained; https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Severe_material_deprivation_rate, geconsulteerd op 21/03/2020.

⁶⁷ Eurostat, Statistics explained; https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Severe_material_deprivation_rate, geconsulteerd op 21/03/2020.

⁶⁸ I. MARX en J. HOREMANS, *Poverty and Material Deprivation among the Self-Employed in Europe: an exploration of a relatively uncharted landscape*, IZA; Institute of Labor Economics, 2017, 13-14.

⁶⁹ I. MARX en J. HOREMANS, *Poverty and Material Deprivation among the Self-Employed in Europe: an exploration of a relatively uncharted landscape*, IZA; Institute of Labor Economics, 2017, 14-16.

45. Het is een zeer belangrijke vaststelling dat het inkomen bij zelfstandigen niet altijd een juiste parameter is. Inkomen speelt namelijk een belangrijke rol in de toegang tot de sociale zekerheid, en meer specifiek in de berekening van bepaalde bijdragen en uitkeringen. Omdat inkomen belangrijk is voor de mate van sociale zekerheidsrechtelijke bescherming, vormt de AROPE-indicator toch een nuttig instrument voor dit onderzoek.⁷⁰ Wanneer blijkt – door het toepassen van de AROPE-indicator – dat zelfstandigen een laag inkomen hebben, heeft dit een grote weerslag op de mate van hun sociale zekerheidsrechtelijke bescherming. Daarom zal de AROPE-indicator gebruikt worden doorheen de scriptie.

46. OORZAKEN – Het risico op *in-work poverty* laat zich niet herleiden tot één specifieke oorzaak. Verschillende elementen spelen een rol. Een belangrijke factor is het verkrijgen van een (te) laag inkomen.⁷¹ Andere factoren zijn scholingsgraad en geslacht. De samenstelling van het huishouden speelt daarnaast ook vaak een doorslaggevende rol. Het inkomen kan op zich voldoende hoog zijn, maar door de samenstelling van het huishouden, kan dit toch onvoldoende zijn (bv: slechts een kostwinner of het al dan niet hebben van kinderen).⁷²

47. TOEGANG – Naast factoren zoals de samenstelling van het huishouden, scholingsgraad, geslacht en leeftijd, vormt een belemmerde toegang tot sociale zekerheidsrechtelijke bescherming één van de determinerende factoren voor het risico in armoede terecht te komen.⁷³

1.3. TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID

48. UITGANGSPUNT – Sociale zekerheid is van belang voor de bescherming van een (beroepsactieve) persoon en diens huishouden. Als een beroepsactieve persoon op een sociaal risico stuit en niet voldoende beschermd is, kan dit voor ernstige problemen zorgen, waaronder een verhoogd risico in armoede terecht te komen.⁷⁴

⁷⁰ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 13, 34.

⁷¹ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 33.

⁷² A., MCKNIGHT, K. STEWART, S. M. HIMMELWEIT en M. PALILO, *Low pay and In-Work Poverty: preventive measures and preventative approaches*, European Social Policy Network (ESPN), Brussel, 2016, 7, 54-60.; R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA; B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 33-34.

⁷³ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 10.

⁷⁴ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 8, 24.

49. De problematiek van een belemmerde toegang tot sociale bescherming vormt het uitgangspunt van deze paper. Daarom wordt in dit deel uitgelegd wat een belemmerde toegang precies inhoudt.

50. Waar personen die tewerkgesteld zijn volgens een klassieke arbeidsovereenkomst meestal verplicht worden deel te nemen aan het sociale zekerheidssysteem,⁷⁵ ervaren personen die werken in atypische arbeidsvormen vaak leemten in de toegang.⁷⁶ Twee begrippen in verband met toegang moeten verklaard worden. Enerzijds het onderscheid tussen formele en effectieve toegang. Anderzijds - binnen formele toegang - het onderscheid tussen vrijwillige en verplichte verzekeringen.

51. **FORMELE TOEGANG** - Een eerste mogelijke belemmering in de toegang tot een adequate sociale zekerheid, betreft de formele toegang. Formele toegang van een groep wordt door de aanbeveling gedefinieerd als “*een situatie in een specifieke tak van sociale bescherming (bv. ouderdom, werkloosheid, moeder- of vaderschap) waarbij de bestaande verdeling of de collectieve arbeidsovereenkomst bepaalt dat de leden van een groep het recht hebben om deel te nemen aan een socialebeschermingsstelsel voor een specifieke tak*”.⁷⁷

52. Formele toegang komt dus neer op het personele toepassingsgebied van een bepaalde sociale zekerheidsrechtelijke bescherming.⁷⁸ Zelfstandigen ondervinden vaak belemmeringen op dat vlak.⁷⁹ De verklaring daarvoor ligt voor een groot deel in het feit dat de typische arbeidsovereenkomst nog steeds gezien wordt als het toegangkaartje tot een sociale bescherming. Daarnaast zijn sommige risico's moeilijker te organiseren voor zelfstandigen (o.a. werkloosheid en arbeidsongevallen).

53. **EFFECTIEVE TOEGANG** - Naast eventuele belemmeringen in de formele toegang, kunnen er belemmeringen ontstaan met betrekking tot de effectieve toegang. Effectieve dekking van een groep wordt door de aanbeveling gedefinieerd als “*een situatie in een specifieke tak van sociale bescherming waarbij de leden van een groep in de gelegenheid worden gesteld om rechten*

⁷⁵ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS, en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek Sociale Zekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 28.

⁷⁶ R. SEMENZA en F. PICHULT (eds.), *The challenges of Self-employment in Europe; status, social protection and collective Representation*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2019, 69.

⁷⁷ Artikel 7(e) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

⁷⁸ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 8, 13.; P. SCHOUKENS, A. BARRIO en S. MONTEBOVI, “The EU Social Pillar: An answer to the challenge of the social protection of platform workers?”, *EJSS 2018*, Vol 20(3) 224.

⁷⁹ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 8, 13.; P. SCHOUKENS, A. BARRIO en S. MONTEBOVI, “The EU Social Pillar: An answer to the challenge of the social protection of platform workers?”, *EJSS 2018*, Vol 20(3), 224.

*op te bouwen en, indien het overeenkomstige risico zich voordoet, toegang te hebben tot een uitkering van een bepaalde omvang”.*⁸⁰

54. Het is mogelijk dat zelfstandigen in theorie gedekt zijn door formele bepalingen, maar in de praktijk toch moeilijkheden ondervinden wanneer het gaat om het effectief uitbouwen van rechten binnen een regeling. Ten eerste is het mogelijk dat zij geconfronteerd worden met strengere toepassingsvoorwaarden dan personen tewerkgesteld onder een typische arbeidsovereenkomst.⁸¹ Daarnaast is mogelijk dat de wet een aantal minimum- of maximumdrempels voorschrijft vooraleer het toepassingsgebied geactiveerd wordt. Zelfstandigen kunnen moeite hebben om die drempels te halen.⁸²

55. Er zijn vijf drempels die geregeld voorkomen. Ook de aanbeveling geeft aan dat problemen in de effectieve toegang zich kunnen voordoen omwille van het hanteren van 1) minimumperiodes van verzekering, 2) minimumperiodes van beroepsactiviteit, 3) wachtermijnen vooraleer aanspraak gemaakt kan worden op een specifieke regeling, 4) inkomensdrempels en 5) duurtijd van de uitkering.⁸³

56. VERPLICHT/VRIJWILLIG - Naast het onderscheid tussen formele en effectieve toegang, moet een onderscheid gemaakt worden tussen verplichte en vrijwillige verzekering. Formele toegang kan namelijk op verplichte of vrijwillige wijze georganiseerd zijn. Werknemers zijn vaak verplicht beschermd door een bepaalde regeling, zelfstandigen niet. Vrijwillige verzekeringen worden soms aangewend om daaraan tegemoet te komen en om zelfstandigen toch een mogelijkheid te bieden zich aan te sluiten bij de betreffende regeling.⁸⁴

57. VRIJWILLIGE VERZEKERING - Vrijwillige verzekeringen kunnen georganiseerd worden volgens een *opt-in* systeem of een *opt-out* systeem. Een vrijwillige *opt-in* houdt in dat de zelfstandige in principe niet gedekt is, maar kan kiezen zich aan te sluiten bij het systeem.⁸⁵ Bij een *opt-out* systeem valt de persoon in principe onder de regeling, tenzij hij kiest om niet gedekt te zijn.

⁸⁰ Artikel 7(f) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

⁸¹ C. BEHRENDT en Q. A. NGUYEN, *Innovative approaches for ensuring universal social protection for the future of work*, ILO Future of work Research Paper Series, Genève, 2018, 16.

⁸² S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 13; Overweging (19) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019; C. BEHRENDT en Q. A. NGUYEN, “Ensuring universal social protection for the future of work”, *European Review of Labour and Research* 2019, Vol 25 (2), 212.

⁸³ Overweging (19) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

⁸⁴ R. SEMENZA en F. PICHULT (eds.), *The Challenges of Self-Employment in Europe: Status, social protection and Collective representation*, Cheltenham, Edward Elgar publishing, 2019, 38.

⁸⁵ P., SCHOUKENS, *Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed; 1st Workshop: Extending formal coverage: mandatory versus voluntary approach - Thematic Discussion Paper*, DG Employment, social affairs and inclusion, European Union, 2019, 7.

Onderzoek heeft uitgewezen dat een vrijwillig *opt-out* systeem significant meer deelnemers kent dan een *opt-in* systeem en bijgevolg een hogere beschermingsgraad biedt.⁸⁶ De bereidheid om vrijwillig aan te sluiten (*opt-in*) binnen een systeem, blijkt over het algemeen namelijk laag te liggen bij zelfstandigen.⁸⁷ Toch zijn de meeste vrijwillige verzekeringen georganiseerd aan de hand van een dergelijke *opt-in*.

58. INKOMENSMETING – Samen met eventuele formele en/of effectieve belemmeringen in de toegang waarop zelfstandigen kunnen stuiten, vormt ook (de wijze van) inkomen(meting) dikwijls een problematische factor in de toegang tot een adequate sociale zekerheid.

59. Zoals boven reeds aangetoond werd door het verschil tussen de AROPE-indicator en materiële deprivatie, is het niet eenvoudig om het inkomen van een zelfstandige in kaart te brengen.⁸⁸ Zelfstandigen staan grotendeels zelf in voor het rapporteren van wat zij verdienen. Dit leidt in veel gevallen tot een onderwaardering en -rapportering van het inkomen.⁸⁹ Door een onderwaardering of -rapportering zijn de bijdragen die zelfstandigen betalen vaak lager. Daardoor kunnen problemen optreden wanneer bepaalde minimumdrempels behaald moeten worden. Een veel groter risico is echter dat uitkeringen vaak significant lager liggen dan die voor werknemers omdat er voor een lager bedrag werd bijgedragen.⁹⁰

1.4. SOCIALE ZEKERHEIDSTAKKEN

60. SOCIALE ZEKERHEID – In dit laatste hoofdstuk van de stand van zaken wordt verduidelijkt wat sociale zekerheid inhoudt en op welke sociale zekerheidstakken deze scriptie focust.

61. Wat het concept ‘sociale zekerheid’ precies inhoudt, is moeilijk vast te leggen. Er zijn tal van definities terug te vinden die het concept proberen te

⁸⁶ C. CODAGNONE, F. LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, 2018, Brussel, 87.

⁸⁷ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018, 87-93, 101.

⁸⁸ P. SCHOUKENS, *Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed, 3rd Workshop: Adequate coverage - Thematic Discussion Paper*, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, European Union, 2020, 2.

⁸⁹ P. SCHOUKENS, *Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed, 3rd Workshop: Adequate coverage - Thematic Discussion Paper*, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, European Union, 2020, 2.; R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 33.

⁹⁰ R. SEMENZA en F. PICHHAULT (eds.), *The Challenges of Self-Employment in Europe: Status, social protection and Collective representation*, Cheltenham, Edward Elgar publishing, 2019, 155.

omvatten.⁹¹ Voor een concreet begrip, wordt verwezen naar de definitie van D. PIETERS, die de sociale zekerheid benoemt als “*het geheel van regelingen die vormgeven aan de solidariteit met personen die geconfronteerd worden met (de dreiging van) een gebrek aan inkomen uit arbeid of met bijzondere kosten*”.⁹²

62. SOCIALE RISICO'S – Het doel van de sociale zekerheid is om mensen te beschermen tegen een verlies van inkomen ten gevolge van ‘sociale risico’s’. In ILO-conventie nr. 102 over de minimumnormen inzake sociale zekerheid⁹³ werden negen klassieke sociale risico’s vastgelegd: gezondheidszorg, ziekte, moederschap, invaliditeit, ouderdom, vroegtijdig overlijden, arbeidsongeval of beroepsziekte, kinderlast en werkloosheid.⁹⁴

63. Om tegemoet te komen aan de sociale risico’s, worden beschermingsmechanismen ingebouwd. Deze kunnen de vorm aannemen van sociale verzekering enerzijds, en sociale bijstand anderzijds.⁹⁵

64. SOCIALE VERZEKERINGEN – Sociale verzekeringen zijn voornamelijk gebaseerd op een bijdragefinanciering.⁹⁶ De idee is dat wie bijdragen betaalt, een subjectief recht heeft op prestaties wanneer hij getroffen wordt door een sociaal risico.⁹⁷

65. SOCIALE BIJSTAND – Bijstandsvoorzieningen zijn daarentegen niet gebaseerd op een bijdragefinanciering, maar worden gefinancierd uit de algemene middelen van de overheid.⁹⁸

66. Sociale bijstand is een correctiemechanisme. Zij voorziet in minimumvoorzieningen voor personen die door de mazen van het net van de sociale verzekering vallen en niet deelnemen aan het betalen van bijdragen (denk aan uitkeringen voor personen met een handicap, het leefloon en de inkomensgarantie voor ouderen).⁹⁹ Omwille van beperkte relevantie, komt sociale bijstand verder niet aan bod. De aanbeveling is daarenboven niet van toepassing op aangelegenheden die onder sociale bijstand vallen.¹⁰⁰

⁹¹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTELT, *Handboek Sociale Zekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 7.; D. PIETERS, *Social security: an introduction to the basic principles*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2006, 1-4.

⁹² D. PIETERS, *Sociale Zekerheid begrijpen*, Leuven, Acco, 2008, 19.

⁹³ C102 – Social Security (Minimum Standards) Convention 1952, (No. 102), www.ilo.org.

⁹⁴ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTELT, *Handboek Sociale Zekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 7; C102 – Social Security (Minimum Standards) Convention 1952, (No. 102), www.ilo.org.

⁹⁵ D. PIETERS, *Social security: an introduction to the basic principles*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2006, 5.

⁹⁶ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS en A. VAN REGENMORTELT, *Handboek Sociale Zekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 7.

⁹⁷ D. PIETERS, *Social security: an introduction to the basic principles*, Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2006, 5.

⁹⁸ D. PIETERS, *Sociale Zekerheid begrijpen*, Leuven, Acco, 2008, 169.

⁹⁹ D. HEYLEN en I. VERREYDT, *Sociaal recht in essentie (zesde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 429-430.

¹⁰⁰ Artikel 4 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

67. TAKKEN – Voor België, Denemarken, Nederland en Oostenrijk zal in hoofdstuk 3 nagegaan worden op welke manier de verzekeringsstelsels voor een bepaald risico geregeld worden. Er wordt gekeken voor welke specifieke tak van de sociale zekerheid zelfstandigen op belemmeringen in formele en/of effectieve toegang stuiten.

68. Omdat deze paper een sterke Europese insteek heeft, wordt eerst nagegaan welke takken volgens de Europese Unie onder de sociale zekerheid vallen. Die takken komen sterk overeen met de sociale risico's die door de ILO werden vastgelegd.¹⁰¹

69. De Europese Verordening betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels¹⁰² onderscheidt volgende takken van de sociale zekerheid:

- a. prestaties bij ziekte;
- b. moederschaps- en daarmee gelijkgestelde vaderschapsuitkeringen;
- c. uitkeringen bij invaliditeit;
- d. uitkeringen bij ouderdom;
- e. uitkeringen aan nabestaanden;
- f. prestaties bij arbeidsongevallen en beroepsziekten;
- g. uitkeringen bij overlijden;
- h. uitkeringen bij werkloosheid;
- i. uitkeringen bij vervroegde uittreding;
- j. gezinsbijslagen.

70. FOCUS – De takken worden ofwel gefinancierd op basis van bijdragen die betaald worden op het gegenereerde inkomen, ofwel op basis van belastingen (de zogenaamde 'universele' takken). De universele takken voorzien in principe

¹⁰¹ C102 - Social Security (Minimum Standards) Convention 1952, (No. 102), www.ilo.org.

¹⁰² Artikel 3 Verordening nr. 883/2004 betreffende de coördinatie van Sociale zekerheidsstelsels, *Pb.L* 30 april 2004.

in een gelijke formele toegang voor werknemers en zelfstandigen.¹⁰³ Of het gaat om een universele dan wel professionele tak, hangt af van de betreffende lidstaat. Er wordt verwacht dat zelfstandigen op vlak van de universele takken niet of nauwelijks stuiten op belemmeringen, althans niet met betrekking tot formele toegang.

71. Deze masterscriptie zal niet voor elke tak die in de verordening staat, nagaan of zelfstandigen volledige toegang genieten. Er wordt gefocust op vier takken van de sociale verzekeringen die (rechtstreeks of onrechtstreeks) verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit en waarbij het risico op een belemmerde toegang het grootst is.¹⁰⁴ Met name:

- a. prestaties bij arbeidsongevallen en beroepsziekten;
- b. uitkeringen bij ouderdom;
- c. uitkeringen bij werkloosheid;
- d. prestaties bij ziekte.

72. Gezinsbijslagen, gezondheidszorg en overlevingspensioenen worden buiten beschouwing gelaten omwille van beperktere relevantie in het licht van de aanbeveling.¹⁰⁵ Gezinsbijslagen worden niet behandeld omdat deze niet omvat worden door de aanbeveling. De lidstaten die besproken worden, voorzien voor dat risico overigens in een gelijke dekking voor zelfstandigen en werknemers. Hetzelfde geldt voor het risico gezondheid, wat omwille van het universele karakter in alle lidstaten voor quasi alle ingezetenen gelijk toegankelijk is, ongeacht de beroepsactiviteit.¹⁰⁶ Overlevingspensioenen zijn sterk gekoppeld aan de uitkeringen bij ouderdom en worden dus niet apart onderzocht.

2. VISIE VAN DE EUROPESE UNIE

2.1. *IN-WORK POVERTY* IN DE EUROPESE UNIE

73. *SITUERING*– Hoger werd toegelicht wat werken in armoede precies inhoudt. Wanneer de AROPE-indicator wordt toegepast op de lidstaten van de Europese

¹⁰³ B. VANHERCKE, D. GHAILANI en S. SABATO (eds.)e.a., *Social Policy in the European Union: state of play 2018*, European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE), Brussel, 2018, 103.

¹⁰⁴ M. MATSAGANIS, E. ÖZDEMİR, T. WARD en A. ZAVAKOU, *Non-standard employment and access to social security benefits, research note 8/2015*, European Centre for Social Welfare Policy and Research, 2016, 18.

¹⁰⁵ Overweging (9) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb. C* 15 november 2019.

¹⁰⁶ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 33-34.

Unie, blijkt dat een gemiddelde van 9,4% van de Europese professioneel actieven het risico loopt om in armoede terecht te komen. Dit komt neer op ongeveer 20,5 miljoen personen.¹⁰⁷

74. Wanneer de factor wordt toegepast op verschillende groepen beroepsactieven, valt op dat het risico in armoede terecht te komen ondanks professionele activiteit bij zelfstandigen hoger ligt dan bij typische werknemers. Gemiddeld loopt maar liefst 22,2% van de zelfstandigen in de Europese Unie het risico in armoede terecht te komen. Dit cijfer ligt zo'n drie keer hoger dan het gemiddelde voor de werknemers (7,4%).¹⁰⁸ Van alle groepen professioneel actieven (typische, deeltijdse, tijdelijke werknemers en zelfstandigen) lopen zij het hoogste risico.¹⁰⁹

2.2. DE EUROPESE PIJLER VAN SOCIALE RECHTEN

75. SOCIALE DIMENSIE – De Europese unie heeft de laatste jaren het belang van haar positie met betrekking tot arbeidsrechtelijke en sociale zaken benadrukt. In artikel 9 VWEU wordt uitdrukkelijk bepaald dat zij bij haar beleid en optreden rekening houdt met o.a. “*de waarborging van een adequate sociale bescherming*”.¹¹⁰ Toch blijft een sterk wetgevend optreden beperkt.¹¹¹ Slechts weinig lidstaten zijn bereid regelgevende bevoegdheid met betrekking tot sociale zekerheid uit handen te geven. Onderling verschillen de sociale zekerheidssystemen namelijk sterk. Omdat sociaal beleid als een gevoelige materie aanzien wordt, blijft het overgrote deel van de bevoegdheden bij de lidstaten.¹¹²

76. In artikel 153 VWEU worden een aantal aangelegenheden met betrekking tot sociaal beleid en arbeidsvoorwaarden opgesomd. Voor die aangelegenheden kan de Europese Unie door middel van richtlijnen minimumnormen vaststellen. Hetzelfde artikel bepaalt echter ook dat de Europese Unie de fundamentele beginselen van het socialezekerheidsstelsel van de lidstaten onverlet moet laten.¹¹³ Omdat het beleid inzake sociale bescherming in de eerste plaats bij de

¹⁰⁷ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 21.

¹⁰⁸ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 31.

¹⁰⁹ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 21.

¹¹⁰ Artikel 9 VWEU.

¹¹¹ Artikel 153 VWEU; P. PECINOVSKY, *EU Economic Governance en het recht op collectief onderhandelen*, Brugge, die Keure, 2019, 53.

¹¹² A. ARANGUIZ, “Social mainstreaming through the European pillar of social rights: Shielding ‘the social’ from ‘the economic’ in EU policymaking”, *EJSS* 2018, Vol. 20 (4), 342; P. PECINOVSKY, *EU Economic Governance en het recht op collectief onderhandelen*, Brugge, die Keure, 2019, 53.

¹¹³ Artikel 153, derde lid VWEU; P. SCHOUKENS en J. B. SMETS, “Fighting Social Exclusion under the EU horizon 2020. Enhancing the legal enforceability of the social inclusion recommendations?”, *EJSS* 2014, vol 16(1), 54.

lidstaten ligt, neemt Europees initiatief op dit vlak voornamelijk de vorm aan van soft law-instrumenten.

77. EUROPESE PIJLER VAN SOCIALE RECHTEN – Ondanks beperkte Europese bevoegdheden, groeit op Europees niveau de bezorgdheid omtrent de steeds groter wordende groep atypische werkkrachten die onvoldoende sociaal verzekerd zijn.¹¹⁴ Er verschenen reeds richtlijnen met betrekking tot bepaalde atypische werkvormen, zoals bijvoorbeeld over uitzendarbeid.¹¹⁵ Toch valt het op dat Europese wetgeving vaak nog de handen afhiel van regelingen omtrent zelfstandigen.¹¹⁶ Hier lijkt stilaan verandering in te komen. Het belang van een gepaste toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen wordt steeds meer benadrukt.¹¹⁷

78. In november 2017 werd de Europese Pijler van Sociale Rechten¹¹⁸ (hierna: EPSR) aangenomen.¹¹⁹ De EPSR bevat 20 basisbeginselen verspreid over drie grote vlakken:

- a. gelijke kansen en toegang tot de arbeidsmarkt;
- b. eerlijke werkomstandigheden;
- c. sociale bescherming en inclusie, ongeacht welk type werk wordt verricht.¹²⁰

79. De basisbeginselen dienen te zorgen voor een eerlijk functionerende arbeidsmarkt en een adequate sociale zekerheid.¹²¹ Het realiseren van de beginselen is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de lidstaten en EU-instellingen.¹²² Het doel is dat de Pijler geïmplementeerd wordt in de nationale

¹¹⁴ F. HENDRICKX, "Editorial: The European pillar of social rights: interesting times ahead", *ELLJ*, 2017, Vol. 8(3), 191-192.

¹¹⁵ Richtlijn 2008/104/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 november 2008 betreffende uitzendarbeid, *Pb. L 5* december 2008.

¹¹⁶ B. VANHERCKE, D. GHAILANI, S. SABATO (eds.)e.a., *Social Policy in the European Union: state of play 2018*, Brussel, European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE), 2018, 109.

¹¹⁷ A. ARANGUIZ en B. BEDNAROWICZ, "Adapt or perish: Recent developments on social protection in the EU under a gig deal of pressure", *ELLJ* 2018, Vol 9 (4), 330.

¹¹⁸ Europees Parlement, Raad van de Europese Unie en Europese Commissie, *Europese Pijler van Sociale Rechten*, Publications Office of the European Union, 2017, 1-23.

¹¹⁹ F. HENDRICKX, "The European Social Pillar: a first evaluation", *ELLJ* 2018, Vol 9 (1), 4.; O. DE SCHUTTER, *The European Pillar of Social Rights and the role of the social charter in the EU legal order*, Council of Europe, Strasbourg, 2018, 33.

¹²⁰ Europees Parlement, Raad van de Europese Unie en Europese Commissie, *Europese Pijler van Sociale Rechten*, Publications Office of the European Union, 2017, 1-23.

¹²¹ European Commission, Commission Staff Working Document, accompanying the document: communication from the commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee, monitoring the implementation of the European Pillar of Social Rights, 2017, 2.

¹²² Nr. 17 Preambule van de Europese Pijler van Sociale Rechten.

wetgeving van de lidstaten. Zij hebben de ruimte om zelf in te vullen hoe die implementatie concreet plaatsvindt.¹²³

80. SOFT LAW - De EPSR is een *soft law*-instrument en is dus niet wettelijk bindend.¹²⁴ De beginselen worden daarom omschreven als een leidraad naar een efficiënte bescherming.¹²⁵ De EPSR geeft aanbevelingen over hoe lidstaten de specifieke beginselen kunnen waarmaken en geeft voorbeelden van lidstaten die op een specifiek beginsel vooruitgang maken of een gepaste regeling hebben. Zo wordt een duidelijk voorbeeld gezet voor andere lidstaten over hoe het wel of niet moet/kan.

81. SOCIALE BESCHERMING EN INCLUSIE - In het licht van deze masterproef wordt voornamelijk het derde doel van de EPSR (sociale bescherming en inclusie) geanalyseerd. Er wordt gekeken in welke mate de Europese Unie juridisch kan bijsturen in het sociaal beleid van lidstaten en op die manier de strijd tegen *in-work poverty* kan aangaan, ondanks het niet-bindende karakter van de aanbeveling.

82. SOCIALE SCOREBORD - Onmiddellijk na de lancering van de Europese Pijler werd het Sociale Scorebord voorgesteld.¹²⁶ Het scorebord maakt deel uit van het Europees Semester, een kader voor Europese lidstaten om hun beleidslijnen te coördineren en bediscussiëren.¹²⁷ Het Sociale Scorebord is specifiek bedoeld als mechanisme om concreet na te gaan of en hoe de lidstaten de beginselen van de Europese Pijler implementeren.¹²⁸

2.3. BEGINSSEL 12 EPSR: HET RECHT OP EEN ADEQUATE SOCIALE BESCHERMING

83. BEGINSSEL 12 - De Europese Pijler bevat 20 beginselen verspreid over drie domeinen. Binnen deze paper valt de focus op het derde domein ‘Sociale bescherming en inclusie’, en meer specifiek op een welbepaald beginsel binnen dit domein, namelijk beginsel 12. Beginsel 12 stelt dat *“ongeacht het type en de duur van de arbeidsrelatie, werknemers, en onder vergelijkbare omstandigheden ook zelfstandigen, het recht hebben op een adequate sociale bescherming”*.

¹²³ Europees Parlement, Raad van de Europese Unie en Europese Commissie, *Europese Pijler van Sociale Rechten*, Publications Office of the European Union, 2017, 1-23.

¹²⁴ F. HENDRICKX, “The European Social Pillar: a first evaluation”, *ELLJ* 2018, Vol 9 (1), 4.

¹²⁵ Artikel 12 Preambule van de Europese Pijler van Sociale Rechten.

¹²⁶ European Commission, *Communication from the commission to the European Parliament, the council and the European Economic and Social committee - Monitoring the implementation of the European Pillar of Social Rights*, Strasbourg, 2018, 10-11.

¹²⁷ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en, geconsulteerd op 4/11/2019.

¹²⁸ B. VANHERCKE, D. GHAILANI en S. SABATO (eds.)e.a., *Social Policy in the European Union: state of play 2018*, Brussel, European Trade Union Institute (ETUI) and European Social Observatory (OSE), 2018, 57.

84. AANBEVELING – Ter concretisering van beginsel 12 EPSR werd op 8 november 2019 de reeds aangehaalde aanbeveling met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen aangenomen.¹²⁹ In de aanbeveling wordt het gevaar van een beperkte toegang toegelicht, alsook het probleem van minimumgrenzen die tot een belemmerde toegang kunnen leiden.¹³⁰

85. Dit deel voorziet een uitgebreide bespreking van de aanbeveling en vormt tevens een antwoord op de eerste subvraag, namelijk wat een voldoende adequate toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen volgens de aanbeveling precies inhoudt.

86. ALGEMEEN – Volgens de aanbeveling komt een adequate sociale bescherming neer op een situatie waarin een werknemer of zelfstandige het recht heeft deel te nemen aan een specifieke tak van de sociale zekerheid. Door de regeling zou hij voldoende rechten moeten kunnen opbouwen. Wanneer zich vervolgens een sociaal risico voordoet, zou hij aanspraak moeten kunnen maken op een gepaste uitkering.¹³¹ Op die manier wordt beoogd inkomensverlies gepast op te vangen en het risico in armoede terecht te komen, te verkleinen.¹³²

87. Om een gepaste sociale bescherming te bereiken, moet volgens de aanbeveling ingezet worden op vier punten: 1) formele toegang, 2) effectieve toegang, 3) adequaatheid en 4) transparantie.¹³³

88. FORMELE TOEGANG – Een voldoende formele toegang komt volgens de aanbeveling neer op een verplichte verzekering voor werknemers in alle takken van de sociale bescherming. Voor zelfstandigen wordt minstens vrijwillige toegang aanbevolen, en waar passend ook verplicht.¹³⁴

89. ‘Passend’ komt neer op het volgende: enerzijds zijn er de risico’s die rechtstreeks te maken hebben met het uitoefenen van een professionele activiteit (arbeidsongevallen en werkloosheid) en anderzijds zijn er de risico’s die slechts onrechtstreeks te maken hebben met het uitoefenen van een professionele activiteit (ouderdom en ziekte). Voor de eerstgenoemde risico’s wordt een

¹²⁹ Overweging (4) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

¹³⁰ Overweging (19) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019; P. SCHOUKENS, A. BARRIO en S. MONTEBOVI, “The EU Social Pillar: An answer to the challenge of the social protection of platform workers?”, *EJSS* 2018, Vol. 20(3), 225.

¹³¹ Overwegingen (15), (16) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

¹³² Overweging (17) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

¹³³ Artikel 2 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

¹³⁴ Artikel 8 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

vrijwillige verzekering aanbevolen voor zelfstandigen. Voor de laatstgenoemde risico's wordt verplichte verzekering aanbevolen.¹³⁵

90. Zoals in hoofdstuk 1 werd toegelicht, kan vrijwillige toegang georganiseerd worden volgens een *opt-in* systeem of een *opt-out* systeem. De aanbeveling benadrukt dat een vrijwillige *opt-out* de meest effectieve manier is om haar doel te bereiken.¹³⁶ De aansluitingsgraad in geval van een vrijwillige *opt-in* ligt voor de meeste regelingen namelijk zeer laag.

91. EFFECTIEVE TOEGANG – Met betrekking tot de effectieve toegang wijst de aanbeveling erop dat bepaalde minimumdrempels zoals o.a. wachttijden en minimale werkperiodes, er niet toe mogen leiden dat de toegang belemmerd wordt.¹³⁷ Daarnaast is het ook van belang dat de regels inzake de bijdragen ervoor zorgen dat voldoende rechten kunnen worden uitgebouwd en dat uitgebouwde rechten behouden worden.¹³⁸

92. ADEQUAATHEID – Adequaatheid komt neer op voldoende passende uitkeringen en het tijdig voorzien in bescherming zodat inkomensverlies op een redelijke manier wordt opgevangen en de persoon niet in armoede terechtkomt bij het intreden van een sociaal risico.¹³⁹ De aanbeveling benadrukt dat adequaatheid beoordeeld moet worden in het licht van het complete sociale beschermingsstelsel.¹⁴⁰

93. TRANSPARANTIE – Het vierde uitgangspunt betreft transparantie. Concreet worden hier de voorwaarden en regels van de toegang tot de sociale bescherming mee bedoeld.¹⁴¹ Regelingen met betrekking tot sociale bescherming zijn vaak complex en niet transparant, waardoor personen niet steeds voldoende gebruik maken van de rechten waarover zij eigenlijk beschikken.¹⁴² De aanbeveling raadt – waar mogelijk – administratieve vereenvoudiging aan.¹⁴³

¹³⁵ Overweging (18) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹³⁶ Overweging (15) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹³⁷ Artikel 9 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹³⁸ Artikel 10 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹³⁹ Overweging (17) en artikel 11-14 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹⁴⁰ Overweging (17) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹⁴¹ Artikel 15-16 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹⁴² Artikel 22 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

¹⁴³ Overweging (16) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

94. UITVOERING – Ten laatste wordt in mei 2021 van de lidstaten een concreet plan verwacht waarin de uit te voeren maatregelen besproken worden. De voortgang van dat plan zal geëvolueerd worden door het Europees Semester.¹⁴⁴

3. RECHTSVERGELIJKEND DEEL

3.1. ALGEMEEN

95. KEUZE LIDSTATEN – In dit rechtsvergelijkend hoofdstuk wordt de toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in België, Denemarken, Nederland en Oostenrijk besproken. Globaal gezien ligt de *in-work poverty* in de vier genoemde lidstaten relatief laag in vergelijking met sommige andere Europese lidstaten.¹⁴⁵ Toch is het de moeite waard deze landen verder te bespreken. Zelfstandigen lopen er namelijk een substantieel hoger risico dan gewone werknemers (zie bijlage 2).

96. Een tweede reden die de keuze voor de vier lidstaten verantwoordt, is het feit dat zij onderscheiden benaderingen hanteren wat de sociale zekerheid betreft.¹⁴⁶ Zo is België sterk professioneel georiënteerd en zijn verzekeringen voor zelfstandigen op een aparte manier ingericht dan voor werknemers.¹⁴⁷ Denemarken hanteert een grotendeels universele benadering, waarbij initieel geen onderscheid gemaakt wordt tussen de bescherming waarbinnen zelfstandigen en werknemers vallen.¹⁴⁸ In Nederland valt een mix van universele en professionele bescherming te onderscheiden.¹⁴⁹ Zelfstandigen vallen er voor professionele verzekeringen – als zij gedekt zijn – binnen hetzelfde systeem als gewone werknemers. Oostenrijk volgt een professionele benadering met sterke nadruk op equivalentie tussen de bijdragen en uitkeringen.¹⁵⁰ Het systeem is er sterk gefragmenteerd. Verschillende subgroepen zelfstandigen zijn vaak onderworpen aan een eigen specifieke regeling.¹⁵¹

¹⁴⁴ Artikel 19 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

¹⁴⁵ R. PENA-CASAS, D., GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 23.

¹⁴⁶ S. KLOSSE en S. MONTEBOVI, “Sociale zekerheid voor zelfstandigen: hoe regel je dat? Een blik over de grenzen”, *TRA* 2020, 2020/3, 3.

¹⁴⁷ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 1-4.

¹⁴⁸ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on In-work poverty – Denmark*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 2-5.

¹⁴⁹ S. KLOSSE en S. MONTEBOVI, “Sociale zekerheid voor zelfstandigen: hoe regel je dat? Een blik over de grenzen”, *TRA* 2020, 2020/3, 4.

¹⁵⁰ T. TOMANDL, *Grundriss des Österreichischen Sozialrechts*, Wenen, Manz, 2009, 29.; MISSOC, *Social protection for the self-employed – Austria*, 2019, 1-15.

¹⁵¹ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 4.

97. Naast het feit dat deze lidstaten een interessante mix vormen, hebben zij recent hervormingen doorgevoerd om te voorzien in een betere bescherming van atypische werkers.¹⁵²

98. **BESPREKING** – Nadat het algemene kader van de lidstaat besproken is, zal vervolgens – met de aanbeveling als uitgangspunt – in detail worden nagegaan met welke belemmeringen in de toegang tot de sociale zekerheid zelfstandigen geconfronteerd worden en waar het beleid van de lidstaat tekortschiet.

99. Er wordt gekeken welke takken van de sociale zekerheid voldoende/onvoldoende toegankelijk zijn voor zelfstandigen en – indien van toepassing – welke drempels gehanteerd worden. Er wordt met andere woorden gekeken naar de formele en effectieve toegang, en het verplichte of vrijwillige karakter van de regeling waardoor zelfstandigen al dan niet gedekt worden. Daarnaast wordt ook bekeken of en welke correctiemechanismen ingebouwd worden om belemmeringen in de toegang op te vangen en zelfstandigen alsnog voldoende te beschermen voor de sociale risico's.

100. Nadat elke lidstaat geanalyseerd is, volgt een geïntegreerde vergelijking die de belangrijkste belemmeringen samenvat.

101. Dit hoofdstuk vormt een antwoord op de tweede subvraag en tevens de basis om in hoofdstuk 4 na te gaan op welk vlak het beleid in België aangevuld kan worden om in overeenstemming te zijn met de aanbeveling. Daarbij wordt teruggekoppeld naar *best practices* die geobserveerd worden in de andere lidstaten.

102. **BIJLAGEN** – Voor een overzicht van de *in-work poverty*-graad per land wordt telkens verwezen naar bijlage 2. Voor een schematisch overzicht van de formele en effectieve toegang per lidstaat, kan teruggegrepen worden naar bijlagen 3 en 4.

3.2. MINIMUMDREMPELS EN BELEMMERINGEN

3.2.1. België

a. Algemeen

103. **RELEVANTIE** – Met ongeveer 3,8% van de werknemers die het risico lopen in armoede terecht te komen, behoort België tot één van de landen in de Europese Unie waar dit risico het laagst ligt.¹⁵³ Dit gaat in recente jaren echter

¹⁵² S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 61.

¹⁵³ V. BUFFEL en I. NICAISE, *ESPN Thematic Report on In-work poverty – Belgium*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 4.

opnieuw in stijgende lijn.¹⁵⁴ Met betrekking tot zelfstandigen doet België het een stuk minder goed (zie bijlage 2).

104. Het aandeel van de zelfstandigen in België is de afgelopen jaren enorm gestegen en momenteel vertegenwoordigen zelfstandigen meer dan 1,5% van alle werkenden in het land.¹⁵⁵ Van dit aandeel loopt ongeveer 13,8% het risico om in armoede terecht te komen.¹⁵⁶ Ondanks het feit dat deze trend de afgelopen jaren een dalend verloop kende (zie bijlage 2), ligt het risico voor zelfstandigen meer dan drie keer hoger dan voor werknemers.¹⁵⁷ Het hoge risico is onder meer te wijten aan het feit dat formele bescherming voor zelfstandigen in België zeer laag tot onbestaande is.¹⁵⁸

105. SYSTEEM - Het Belgische sociale zekerheidssysteem is gebaseerd op het Bismarckiaanse systeem.¹⁵⁹ Professionele activiteit en het betalen van bijdragen op het inkomen gegeneerd uit die activiteit vormen de basis voor het opbouwen van socialezekerheidsrechten.¹⁶⁰ Ook voor zelfstandigen geldt dat zij socialezekerheidsrechten opbouwen door bijdragen te betalen.

b. Bijdragen

106. BEREKENING - De manier van bijdragenberekening verschilt tussen zelfstandigen en werknemers. Zelfstandigen zijn onderworpen aan het Sociaal Statuut der Zelfstandigen¹⁶¹ en moeten zich aansluiten bij een sociale zekerheidsfonds voor zelfstandigen.¹⁶² De bijdragen die zij binnen hun fonds betalen, worden berekend aan de hand van een percentage van het beroepsinkomen van het lopende jaar.¹⁶³ Die beroepsinkomsten zijn

¹⁵⁴ V. BUFFEL en I. NICAISE, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Belgium*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 8.

¹⁵⁵ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 22.

¹⁵⁶ Volgens de AROPE-indicator; F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 22.

¹⁵⁷ V. BUFFEL en I. NICAISE, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Belgium*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 8.

¹⁵⁸ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 13.

¹⁵⁹ J. WERBROUCK, "Understanding Bismarck's legacy: The role of work history in Belgian social security law", *EJSS* 2019, vol 21(4), 328-330; J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Financing Social Protection - Belgium*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 6.

¹⁶⁰ J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTEL en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht 9 ed.*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 36.

¹⁶¹ Artikel 2 KB nr. 38 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 27 juli 1967.

¹⁶² Artikel 10 KB nr. 38 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, *BS* 27 juli 1967.

¹⁶³ Art. 11, §2 Sociaal Statuut der Zelfstandigen; J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTEL en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht 9 ed.*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 590; G. VAN LIMBERGHEN, "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. "Never let a good crisis to waste".", *TSR* 2014, (nr.1), 9.

onderworpen aan een degressieve schaal. Zelfstandigen betalen 21,5% voor het inkomen tot 15.831,12 euro (geïndexeerd) en 14,16% op het inkomen tussen 15.831,12 euro en 23.330,06 euro.¹⁶⁴ Op de inkomsten die boven laatstgenoemde grens liggen, is geen bijdrage verschuldigd.¹⁶⁵ Werknemers dragen daarentegen proportioneel bij. Zij staan een vast percentage van hun loon af,¹⁶⁶ ongeacht de hoogte van het loon.¹⁶⁷

107. PRESTATIES - Omwille van de verschillende berekeningsbasis zijn de bijdragen die zelfstandigen betalen meestal lager dan de bijdragen die werknemers betalen.¹⁶⁸ Bij werknemers hangt de uitkering af van de hoogte van het loon. Bij zelfstandigen is dit niet het geval. Een gevolg daarvan, is dat de prestaties die zelfstandigen genieten vaak lager liggen. Daarnaast kunnen bepaalde rechten onvoldoende worden uitgebouwd.¹⁶⁹

c. Risico's en toegang

c.1. Arbeidsongevallen

108. FORMELE TOEGANG - Er is geen arbeidsongevallenverzekering voor zelfstandigen.¹⁷⁰ Toch impliceert dit niet dat zelfstandigen volledig zonder bescherming vallen wanneer zij getroffen worden door een arbeidsongeval. Zij kunnen namelijk terugvallen op de ziekte- en invaliditeitsregeling (zie *infra*).¹⁷¹

109. EFFECTIEVE TOEGANG - Aangezien zelfstandigen geen formele toegang genieten tot een specifieke arbeidsongevallenverzekering, is er ook geen sprake van effectieve toegang. Zij hebben natuurlijk wel steeds de mogelijkheid om op eigen initiatief aan te sluiten bij een privéverzekering die dit risico dekt.

¹⁶⁴ Art. 12 KB nr. 38 van 27 november 1967, *BS* 29 november 1967.

¹⁶⁵ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 160.

¹⁶⁶ Artikel 14, §1 Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, *BS* 25 juli 1969.

¹⁶⁷ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS, F. LOUCKX en Y. JORENS, *Handboek socialezekerheidsrecht (tiende editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 215.

¹⁶⁸ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

¹⁶⁹ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

¹⁷⁰ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 14.

¹⁷¹ J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTEL en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht 9 ed.*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 259.

c.2. Ouderdom

110. FORMELE TOEGANG - Op vlak van formele toegang tot het pensioenstelsel ondervinden zelfstandigen geen problemen.¹⁷² Zij moeten zich verplicht aansluiten van zodra zij onderworpen zijn aan de bijdrageregeling van het Sociaal Statuut der Zelfstandigen.¹⁷³

111. Bij het bereiken van de pensioenleeftijd van 65 jaar (gelijkgetrokken met de pensioenleeftijd van werknemers¹⁷⁴) heeft de zelfstandige recht op een rustpensioen als hij stopt met het uitoefenen van zijn professionele activiteit. Als de leeftijd van 65 jaar wordt bereikt, zijn er geen verdere specifieke vereisten met betrekking tot aantal gepresteerde uren.¹⁷⁵ De minimum pensioenleeftijd bij zelfstandigen ligt op 62 jaar als aangetoond kan worden dat de zelfstandige reeds 40 jaar professioneel actief was.¹⁷⁶ Dit wordt aangetoond door bijdragestortingen.¹⁷⁷

112. Het minimumpensioen en de lengte van het pensioen lopen gelijk tussen het werknemers- en zelfstandigenstelsel.¹⁷⁸ Toch zijn de uitkeringen voor zelfstandigen doorgaans substantieel lager dan die van werknemers omwille van de berekeningsbasis.¹⁷⁹ Bij het berekenen van de prestaties voor zelfstandigen wordt namelijk een zogenaamde correctiecoëfficiënt gehanteerd.¹⁸⁰ Deze (vaste) coëfficiënt werd ingesteld ter neutralisering van de afwezigheid van een werkgeversbijdrage bij de berekening van het zelfstandigenpensioen.¹⁸¹ Bij de toepassing van de coëfficiënt, wordt het arbeidsinkomen waarmee rekening gehouden wordt naar beneden getrokken. De coëfficiënt werd sinds 2003 niet meer aangepast. Daardoor zijn prestaties die zelfstandigen genieten lager dan die waarop zij recht zouden hebben op basis van het volledige inkomen dat zij gedurende hun beroepsactieve periode verwierven.¹⁸² In vele gevallen moet het

¹⁷² F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 12-13.

¹⁷³ Art. 1 KB nr. 72 van 10 november 1967, *BS* 14 november 1967.

¹⁷⁴ J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTEL en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht 9 ed.*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 623.

¹⁷⁵ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Belgium*, 2019, 14.

¹⁷⁶ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 12.

¹⁷⁷ J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTEL en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht 9 ed.*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 627.

¹⁷⁸ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 19.

¹⁷⁹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Belgium*, 2019, 14.

¹⁸⁰ Art. 9 §2, 3°, §3, 3° en §4 KB 30 januari 1997, *BS* 6 maart 1997.

¹⁸¹ K. BOUDT en G. VAN LIMBERGHEN, "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, nr. 2, 299.

¹⁸² Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/07, *De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, Brussel, 2019, 3-4 en 15.

pensioen zelfs opgetrokken worden om het niveau van het minimumpensioen te bereiken.¹⁸³

113. Het Algemeen Beheerscomité heeft een advies uitgebracht over het huidige pensioenstelsel van de zelfstandigen. Zij adviseren een afschaffing of minstens een actualisering van de correctiecoëfficiënt opdat het pensioen van een zelfstandige opnieuw op een evenredige manier berekend kan worden.¹⁸⁴

114. AANVULLEND PENSOEN - Omwille van het feit dat de pensioenen voor zelfstandigen vaak lager liggen dan voor werknemers, mag het belang van een aanvullend pensioen niet onderschat worden.¹⁸⁵ Zelfstandigen hebben de mogelijkheid zich aan te melden voor een vrijwillig aanvullend pensioen.¹⁸⁶ Dit is populair. Ongeveer 46% van de zelfstandigen kiest hiervoor.¹⁸⁷ Het aantal zelfstandigen dat kiest voor een aanvullend pensioen, gaat overigens in stijgende lijn.¹⁸⁸

c.3. Werkloosheid

115. FORMELE TOEGANG - Zelfstandigen hebben in principe geen formele toegang tot de werkloosheidsverzekering.¹⁸⁹ Er is een kleine uitzondering voor zelfstandigen die voorheen als werknemer actief waren. Personen die vroeger in loondienst werkten en daarna zelfstandige werden, kunnen onder bepaalde voorwaarden toch aanspraak maken op een werkloosheidsuitkering.¹⁹⁰ Dit is het zogenaamde recht op terugkeer.¹⁹¹ Het recht op terugkeer vervalt na 15 jaar zelfstandige arbeid.¹⁹² De uitkering wordt vanzelfsprekend berekend op het loon dat zij verdienen als werknemer.¹⁹³

116. OVERBRUGGINGSRECHT - De gebrekkige bescherming voor werkloosheid is problematisch. Om daar enigszins aan tegemoet te komen en toch een

¹⁸³ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), *Aandachtspunten voor de komende legislatuur*, 2019, 8.

¹⁸⁴ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/07, *De correctiecoëfficiënt in het pensioenstelsel voor zelfstandigen*, Brussel, 2019, 7.

¹⁸⁵ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 19.

¹⁸⁶ Art. 52bis KB nr. 72 van 10 november 1967, *BS* 14 november 1967.

¹⁸⁷ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 4.

¹⁸⁸ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 20.

¹⁸⁹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Belgium*, 2019, 21.

¹⁹⁰ https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t87#h2_5, geconsulteerd op 22/11/2019.

¹⁹¹ MISSOC, *Comparative tables - Belgium*, 2019.

¹⁹² https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t87#h2_5, geconsulteerd op 22/11/2019.

¹⁹³ https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t87#h2_5, geconsulteerd op 22/11/2019.

bepaalde vorm van bescherming in te bouwen, werd het zogenaamde ‘overbruggingsrecht’ ingesteld.¹⁹⁴

117. Indien zelfstandigen te maken krijgen met faillissement (pijler 1)¹⁹⁵, collectieve schuldenregeling (pijler 2)¹⁹⁶, gedwongen stopzetting of onderbreking (pijler 3)¹⁹⁷ of economische moeilijkheden (pijler 4)¹⁹⁸, kan een zelfstandige – bij het vervuld zijn van bepaalde voorwaarden – terugvallen op het overbruggingsrecht.¹⁹⁹ Het overbruggingsrecht krijgt een aparte invulling naargelang de reden waarom het recht geopend kan worden. In ieder geval heeft de zelfstandige gedurende maximum 12 maanden recht op een tijdelijk vervangingsinkomen.²⁰⁰ Daarnaast behoudt hij gedurende 4 kwartalen zijn rechten op geneeskundige verzorging en verzekering tegen ziekte.²⁰¹

118. EFFECTIEVE TOEGANG – Zelfstandigen hebben in principe geen formele toegang tot het schema van werkloosheid. Dat wil zeggen dat zij ook geen effectieve toegang genieten.

119. OVERBRUGGINGSRECHT – Hoewel het overbruggingsrecht *stricto sensu* geen werkloosheidsuitkering is, kan de effectieve toegang hiervoor wel nagegaan worden. Om aanspraak te kunnen maken op dit recht zijn strikte voorwaarden van toepassing. Voor alle pijlers geldt dat de zelfstandige 4 kwartalen gedurende een periode van 16 kwartalen voor het voorval verzekerd was.²⁰² De stopzetting van de activiteit moet ten minste 1 maand duren²⁰³ en zelfstandigen mogen geen

¹⁹⁴ M. DE JONCKHEERE en G. DEBERSAQUES, *Inleiding tot het recht*, Brugge, Die Keure, 2019, 97.

¹⁹⁵ <https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-faillet-wat-nu>, geconsulteerd op 22/11/2019.

¹⁹⁶ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 2.

¹⁹⁷ <https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-moet-mijn-zaak-gedwongen-onderbreken-stopzetten-wat-nu>, geconsulteerd op 22/11/2019; Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 2.

¹⁹⁸ <https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-zet-mijn-zaak-stop-door-economische-moeilijkheden-wat-nu>, geconsulteerd op 22/11/2019; Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 2.

¹⁹⁹ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 13.

²⁰⁰ Art. 7 en 9 Overbruggingsrechtbesluit Zelfstandigen; W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 133; Art. 6, §3, 1° Wet tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

²⁰¹ <https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-faillet-wat-nu>, geconsulteerd op 22/11/2019.

²⁰² Art. 5 Wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

²⁰³ Artikel 5, §1, 4° *juncto* artikel 7 §1 Wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk

ander recht op een vervangingsinkomen kunnen doen gelden op hetzelfde moment.²⁰⁴ Daarenboven worden perioden waarin beroep gedaan wordt op het overbruggingsrecht niet meegeteld bij het berekenen van pensioenrechten.²⁰⁵ De effectieve uitkering van het overbruggingsrecht gebeurt maandelijks en stemt overeen met het bedrag van een minimumpensioen.²⁰⁶ Het overbruggingsrecht is beperkt tot maximum 12 maanden gedurende de hele loopbaan.²⁰⁷ Wanneer een zelfstandige kan aantonen dat hij voor meer dan 15 jaar bijdragen betaalde, kan het overbruggingsrecht worden opgetrokken tot maximum 24 maanden.²⁰⁸

120. Twee pijlers van het overbruggingsrecht verdienen extra aandacht. Veel zelfstandigen werden door de COVID-19-crisis gedwongen hun activiteit stop te zetten of hun zaak te sluiten. Dit valt onder de 3^e pijler (gedwongen stopzetting of onderbreking). Om de gevolgen van die verplichte stopzetting te compenseren, werd het overbruggingsrecht tijdelijk versoepeld.²⁰⁹ Als de zelfstandige verplicht moet sluiten omwille van maatregelen in verband met COVID-19, is er niet langer een minimumperiode vereist alvorens aanspraak gemaakt kan worden op een uitkering.²¹⁰ Vanaf de eerste dag van de sluiting kan de zelfstandige een uitkering genieten. Daarnaast wordt ook een cumul met een vervangingsinkomen toegelaten. In bepaalde gevallen is de cumul beperkt tot 1.614,10 euro per maand.²¹¹ Tot slot worden eerdere perioden waarin het overbruggingsrecht verkregen werd, niet in rekening gebracht. Het overbruggingsrecht wordt daarenboven niet meegeteld bij de maximumperiode van 12 maanden waarin zelfstandigen een overbruggingsrecht kunnen genieten.²¹²

besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

²⁰⁴ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 382.; Art. 5, 5e Wet 22 december 2016 houdende de invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen.

²⁰⁵ Algemeen beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), *Aandachtspunten voor de komende legislatuur (1 juli 2019)*, 2019, 14.

²⁰⁶ Algemeen Beheers Comité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 2.

²⁰⁷ Artikel 6 Wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

²⁰⁸ Artikel 7, §3, derde lid Wet 2 mei 2019 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en het koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen, *BS* 28 juni 2019.

²⁰⁹ Wet 23 maart 2020 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen, *BS* 24 maart 2020.

²¹⁰ Vlaamse Overheid agentschap innoveren & ondernemen, *Overbruggingsrecht voor zelfstandigen (coronavirus)*, 2020, 1.

²¹¹ O.a. voor zelfstandigen in bijberoep; Vlaamse Overheid agentschap innoveren & ondernemen, *Overbruggingsrecht voor zelfstandigen (coronavirus)*, 2020, 2.

²¹² Artikel 5, §1-§2 Wet 23 maart 2020 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen, *BS* 24 maart 2020.

121. Ook de 4^e pijler (economische moeilijkheden) verdient extra aandacht. Experts benadrukten reeds dat het – bij het tegengaan van het risico op *in-work poverty* – bevorderlijk zou kunnen zijn het overbruggingsrecht uit te breiden naar periodes van moeilijkheden vóór de zelfstandige volledig failliet is gegaan of zijn activiteit moet stopzetten.²¹³ Door de 4^e pijler wordt daar deels in voorzien. Toch vallen nog vele zelfstandigen uit de boot met betrekking tot deze 4e pijler omwille van transparantieproblemen en het feit dat bij de 4e pijler een maximuminkomensgrens van 13.847,38 euro wordt gehanteerd.²¹⁴ Zelfstandigen wiens inkomen boven 13.847,38 euro ligt, kunnen geen aanspraak maken op het overbruggingsrecht voor de 4e pijler.²¹⁵ Het Algemeen Beheerscomité voor zelfstandigen adviseerde in 2019 om dit maximumbedrag verdubbelen. Zo zou elke zelfstandige die in economische moeilijkheden terechtkomt, aanspraak kunnen maken op een overbruggingsrecht wanneer het jaarlijks inkomen onder 27.694,76 euro ligt.²¹⁶

122. Het overbruggingsrecht is een goed voorbeeld van een correctiemechanisme dat tegemoetkomt aan een belemmerde toegang tot de sociale zekerheid. Toch kan dit recht geoptimaliseerd worden. De tijdelijke versoepelingen ingevoerd omwille van de COVID-19-crisis, bieden perspectief om na te denken over een blijvende versoepeling.

c.4. Ziekte

123. FORMELE TOEGANG – Zelfstandigen vallen volledig binnen het formele toepassingsgebied van de ziekteverzekering²¹⁷ en zijn verplicht gedekt voor dit risico.²¹⁸ Zij ondervinden geen problemen met betrekking tot formele toegang. Sinds 2008 worden zelfstandigen gedekt door hetzelfde stelsel als dat van werknemers.²¹⁹

124. EFFECTIEVE TOEGANG – Hoewel de formele toegang tot de ziekteverzekering gelijk is getrokken, zijn er nog steeds een aantal verschillen op vlak van effectieve toegang.²²⁰

²¹³ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 21.

²¹⁴ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 7.

²¹⁵ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 7.

²¹⁶ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 4

²¹⁷ Artikel 32 Ziektewet.

²¹⁸ MISSOC, *Social protection for the self-employed – Belgium*, 2019, 7.

²¹⁹ D. HEYLEN en I. VERREYNT, *Sociaal recht in essentie (zesde editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 473.

²²⁰ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 241.

125. HERVORMING – In 2019 werd aan een belangrijk verschil reeds tegemoetgekomen. Voorheen werd de toegang voor zelfstandigen belemmerd door een wachtperiode van 30 dagen.²²¹ Vanaf 1 januari 2019 werd deze periode aanzienlijk ingekort. Als de ziekte langer dan 7 dagen duurt, kan de zelfstandige retroactief aanspraak maken op een ziekte-uitkering vanaf de eerste dag.²²²

126. Zelfstandigen genieten dus nog niet meteen dekking voor korte periodes van ongeschiktheid. Een periode van ziekte van minder dan 7 dagen geeft geen recht op prestaties.²²³ Om retroactief prestaties te kunnen genieten voor ziekte die langer dan 7 dagen duurt, moeten een aantal voorwaarden vervuld zijn. Zo moet de zelfstandige onder andere minimum 30 dagen bij een ziekenfonds zijn aangesloten.²²⁴ Verder is een professionele activiteit van minstens 6 maanden vereist.

127. De uitkering neemt de vorm aan van een forfaitair dagbedrag.²²⁵ Het dagbedrag ligt beduidend lager dan de uitkering die werknemers genieten.²²⁶ Dit komt doordat de uitkeringen waarop zelfstandigen recht hebben, hetzelfde zijn als het minimumbedrag dat aan gewone werknemers betaald wordt na 6 maanden van ziekte.²²⁷ Bij werknemers wordt een eerste periode van ziekte overigens gewaarborgd door de werkgever.²²⁸ In een latere periode neemt de verzekering een percentage van het loon aan.²²⁹

128. De ziekteverzekering heeft in principe een maximale duurtijd van 1 jaar, waarna de zelfstandige invaliditeit kan laten vaststellen.²³⁰ Ook bij werknemers is dit het geval. De uitkeringen bij invaliditeit zijn gunstiger voor zelfstandigen en liggen dichterbij de uitkeringen die werknemers genieten.²³¹

²²¹ B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITONO en P. VESAN, *Acces to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, Fondazione G. Brodolini, European Commission, Brussel, 2018, 36.

²²² <https://www.liantis.be/nl/zelfstandig-worden/sociale-bijdragen/rechten/arbeidsongeschiktheid>, geconsulteerd op 21/11/2019.

²²³ Artikel 7 Arbeidsongeschiktheidsbesluit Zelfstandigen

²²⁴ J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTELT en Y. STEVENS, *Handboek sociale zekerheidsrecht 9 editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 606.

²²⁵ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 242.

²²⁶ B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITONO en P. VESAN, *Acces to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, Fondazione G. Brodolini, European Commission, Brussel, 2018, 36.

²²⁷ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 54.

²²⁸ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS, F. LOUCKX en Y. JORENS, *Handboek socialezekerheidsrecht (tiende editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 447.

²²⁹ Artikel 87 Wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen gecoördineerd op 14 juli 1994 (Ziekteverzekeringswet), *BS* 27 augustus 1994.

²³⁰ W. VAN EECKHOUTTE, *Handboek Belgisch Socialezekerheidsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 242-243.

²³¹ J. VAN LANGENDONCK, A. VAN REGENMORTELT en Y. STEVENS, *Handboek sociale zekerheidsrecht 9 editie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 612.

d. Analyse

129. FORMELE TOEGANG - Het valt op dat zelfstandigen in België volledig uitgesloten zijn wat betreft de risico's die rechtstreeks samenhangen met het uitoefenen van een beroepsactiviteit; met name arbeidsongevallen en werkloosheid. Er bestaat geen mogelijkheid om vrijwillig aan te sluiten bij die regelingen. In het licht van de aanbeveling is dit problematisch. Voor risico's die te maken hebben met de professionele activiteit zou op zijn minst een vrijwillige verzekering voorhanden moeten zijn.²³²

130. Er zijn een aantal correctiemechanismen die enigszins tegemoet komen aan deze belemmerde toegang voor werkloosheid. Het belangrijkste correctiemechanisme is het overbruggingsrecht. Dat recht biedt aan zelfstandigen een (beperkte) vorm van bescherming in geval van faillissement of economische moeilijkheden. Toch kan het overbruggingsrecht nog geoptimaliseerd worden. De optimalisatie van dit recht wordt in het volgende hoofdstuk besproken.

131. De formele toegang voor risico's die niet rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit is daarentegen wel voldoende gepast in het licht van de aanbeveling. Zelfstandigen zijn verplicht verzekerd voor ouderdom en ziekte, geheel in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft.²³³

132. EFFECTIEVE TOEGANG - Hoewel de formele toegang voor ouderdom en ziekte geen probleem vormt voor zelfstandigen, ondervinden zij toch een aantal belemmeringen wat betreft de effectieve toegang.

133. Voor ziekte zijn zelfstandigen onderworpen aan een langere wachtperiode dan werknemers. De recente hervorming die de wachtermijn van 30 dagen naar 7 dagen terugbracht is een stap in de goede richting in het licht van de aanbeveling. Zeker omdat de zelfstandige al aanspraak kan maken op ziekteverzekering vanaf dag 1 indien de ziekte langer dan 7 dagen duurt. De vraag of de wachtermijn tussen zelfstandigen en werknemers volledig gelijkgetrokken moet worden, kan een volgende stap zijn. Toch is de langere wachtperiode op zich niet problematisch. De aanbeveling vermeldt namelijk dat een verschil in behandeling kan zolang het proportioneel is in het licht van hun specifieke situatie.²³⁴ De wachtperiode bij zelfstandigen vindt zijn verantwoording in het feit dat het moeilijk is om de controle van korte ziekteperiodes te organiseren.²³⁵

²³² Artikel 8 b) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

²³³ Artikel 8 b) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

²³⁴ Artikel 9 b) aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C*15 november 2019.

²³⁵ <https://www.liantis.be/nl/nieuws/alschalling-carentijd-zelfstandigen>, geconsulteerd op 21/11/2019.

134. Algemeen gezien is de wijze waarop de prestaties berekend worden problematisch. Door de berekeningsbasis die gehanteerd wordt voor zelfstandigen, liggen de prestaties waarop zij aanspraak kunnen maken bij zowel ouderdom als ziekte meestal een stuk lager dan bij werknemers. Experts wijzen op het belang hieraan tegemoet te komen.²³⁶ Daarnaast benadrukken zij dat het in de toekomst waarschijnlijk niet meer houdbaar is om te werken met een degressieve schaal en een plafond waarboven geen bijdragen betaald moeten worden.²³⁷

135. CONCLUSIE - Concluderend kan gesteld worden dat de grootste belemmeringen in België de risico's zijn die rechtstreeks zijn verbonden met het uitoefenen van een professionele activiteit. In het licht van de aanbeveling zal voornamelijk gefocust moeten worden op een uitbreiding van de formele toegang voor arbeidsongevallen en werkloosheid. Die is momenteel onbestaande en zou op zijn minst vrijwillig moeten zijn om in overeenstemming te zijn met de aanbeveling.

136. Daarnaast zal ook een belangrijke focus gelegd moeten worden op wijze van bijdragenberekening en de daarmee verbonden prestaties. Zelfstandigen stuiten nog te vaak op aanzienlijk lagere prestaties dan werknemers, waardoor een adequate bescherming dikwijls niet voldoende gegarandeerd is bij het intreden van een sociaal risico.

3.2.2. Denemarken

a. Algemeen

137. RELEVANTIE - Het armoederisico voor werknemers in Denemarken ligt laag in vergelijking met andere lidstaten van de Europese Unie. Slechts 4,2% van de werknemers loopt er het risico in armoede terecht te komen. Dit cijfer blijft al jaren constant.²³⁸ In tegenstelling tot het lage cijfer voor werknemers valt het op dat zelfstandigen in Denemarken zeer sterk getroffen worden door het risico in armoede terecht te komen. Dit risico ligt bij hen op 23,7%, wat hoger is dan het Europese gemiddelde van 22,2% (2017). Daarenboven is dit risico voor zelfstandigen in Denemarken de laatste jaren enorm gestegen, en deze trend zet zich verder.²³⁹ De grote discrepantie tussen werknemers en zelfstandigen is opmerkelijk (zie bijlage 2).

²³⁶ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 21.

²³⁷ F. DE WISPELAERE en J. PACOLET, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Belgium*, European Commission, Brussel, 2017, 21.

²³⁸ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Denmark*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 4.

²³⁹ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Denmark*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 8-9.

138. Het aandeel zelfstandigen ligt in Denemarken zeer laag.²⁴⁰ Eén van de redenen daarvoor is het *flexicurity*-model dat ervoor zorgt dat werkgevers hun werknemers gemakkelijk kunnen ontslaan zonder dat die zonder bescherming vallen. Op die manier is het voor een werkgever niet aantrekkelijker om bijvoorbeeld een freelancer aan te nemen voor een specifiek werk of voor korte tijd. Dit leidt tot de omgekeerde situatie van in Nederland (waar net wel zeer veel gewerkt wordt met solo-zelfstandigen omwille van het omslachtige ontslagrecht, zie *infra*) en verklaart voor een deel het grote verschil in het aantal zelfstandigen.²⁴¹ De keerzijde van het *flexicurity*-model, is dat de bescherming voor zelfstandigen niet even goed uitgewerkt is als die van gewone werknemers.²⁴²

139. SYSTEEM – Het lage aandeel zelfstandigen doet geen afbreuk aan het feit dat het systeem relevant is om verder op in te gaan. Het Deense systeem hanteert namelijk – in tegenstelling tot de andere lidstaten die behandeld worden – een universele, Beveridgiaanse aanpak.²⁴³ Volksverzekeringen vormen de basis van het stelsel en ingezetenschap is het belangrijkste criterium om toegang te genieten.²⁴⁴ Dat maakt het interessant om te onderzoeken of zelfstandigen ook hier op een gebrekkige toegang stuiten. Een tweede reden waarom Denemarken interessant is om verder te onderzoeken, is de hoge *in-work poverty*-graad bij zelfstandigen in tegenstelling tot de lage *in-work poverty* bij gewone werknemers.

b. Bijdragen

140. BEREKENING – Omwille van de Beveridgiaanse oorsprong van het systeem, zijn verschillende risico's universeel – op basis van ingezetenschap – georganiseerd. Die risico's worden voornamelijk gefinancierd uit belastinginkomen.²⁴⁵

141. Voor de takken die rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit (werkloosheidsuitkeringen en arbeidsongevallen), wordt gewerkt met fondsen waarin een specifieke bijdrage gestort moet worden.²⁴⁶ De

²⁴⁰ J., KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 18.

²⁴¹ In tegenstelling tot Nederland, zie *supra*; J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 4.

²⁴² J., KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 4.

²⁴³ P. SCHOUKENS: *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 60.

²⁴⁴ P. SCHOUKENS: *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 61.

²⁴⁵ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 8.; P. SCHOUKENS, *De Sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 64; MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁴⁶ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 5-22.

bijdrage die zelfstandigen moeten leveren, bedraagt een percentage van hun winst.

142. PRESTATIES - De prestaties bij risico's die gefinancierd worden uit algemene staatsmiddelen (de risico's die universeel georganiseerd zijn) zijn voor iedereen hetzelfde, ongeacht tot welke beroepsgroep de persoon behoort.²⁴⁷ Voor de risico's die wel verbonden zijn met professionele activiteit, zal de hoogte van de prestatie eerst en vooral afhangen van het feit of zelfstandigen deelnemen aan de regeling, en vervolgens van het bedrag waarop zij bijdragen betalen.²⁴⁸ Experts signaleerden dat de prestaties waar zelfstandigen aanspraak op kunnen maken, een pak lager liggen dan die van gewone werknemers.²⁴⁹

c. Risico's en toegang

c.1. Arbeidsongevallen

143. FORMELE TOEGANG - Zelfstandigen zijn niet verplicht gedekt door een arbeidsongevallenverzekering.²⁵⁰ Zij kunnen zich vrijwillig aansluiten (*opt-in*) bij de algemene regeling. Onderzoek wees uit dat het aantal zelfstandigen dat zich aansluit, zeer laag is.²⁵¹

144. EFFECTIEVE TOEGANG - Indien zelfstandigen er voor kiezen verzekerd te zijn, zijn dezelfde toegangsvereisten op hen van toepassing als bij gewone werknemers.²⁵² Er zijn geen minimumdrempels die behaald moeten worden.²⁵³ Er is bijvoorbeeld geen wachttijd. De verzekerde zal meteen aanspraak kunnen maken op een uitkering. De uitkering komt neer op een percentage van het gemiddelde inkomen van het jaar voorafgaand aan het arbeidsongeval, begrensd door een minimum- en maximumuitkering.²⁵⁴

²⁴⁷ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 7.

²⁴⁸ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 8.

²⁴⁹ B. DE MICHELLI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITONO en P. VESAN, *Acces to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, Fondazione G. Brodolini, European Commission, Brussel, 2018, 35.

²⁵⁰ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 14.

²⁵¹ B. DE MICHELLI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITONO en P. VESAN, *Acces to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, Fondazione G. Brodolini, European Commission, Brussel, 2018, 35.

²⁵² J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 12.

²⁵³ MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁵⁴ MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

c.2. Ouderdom

145. FORMELE TOEGANG - Het wettelijk pensioenstelsel in Denemarken is een universeel systeem gebaseerd op ingezetenschap. Er wordt voorzien in een *flat rate*-uitkering.²⁵⁵ Zelfstandigen zijn verplicht verzekerd en ondervinden geen problemen op vlak van formele toegang.²⁵⁶ Het bedrag van de uitkering bestaat uit een basisbedrag dat voor iedereen gelijk is, eventueel aangevuld met een extra uitkering afhankelijk van de gezinssituatie en inkomen uit andere uitkeringen.²⁵⁷

146. EFFECTIEVE TOEGANG - Voorwaarden met betrekking tot effectieve toegang voor het wettelijk pensioen zijn dezelfde voor alle ingezetenen.²⁵⁸ Om aanspraak te kunnen maken op een uitkering is vereist dat een persoon minstens 3 jaar ingezetene was tussen de leeftijd van 15 jaar en de pensioenleeftijd.²⁵⁹ Het recht op een volledig pensioen ontstaat vanaf 40 jaar ingezetenschap.²⁶⁰ De wettelijke pensioenleeftijd lag voor 2019 op 65,5 jaar. Deze leeftijd wordt tot 2022 echter gradueel opgetrokken naar 68 jaar.²⁶¹ Het basispensioen bedraagt 847 euro per maand.²⁶²

147. AANVULLEND PENSIOEN - Naast het wettelijk pensioen nemen aanvullende pensioenregelingen een belangrijke plaats in. De *flat rate* uitkering van het wettelijk pensioen is namelijk beperkt tot een basisbedrag.²⁶³ Aanvullende pensioenregelingen zijn niet universeel georganiseerd maar worden berekend aan de hand van bijdragen die betaald worden op het inkomen. Werknemers die meer dan 9 uur per week werken zijn verplicht aangesloten bij een aanvullende pensioenregeling.²⁶⁴ Zelfstandigen zijn daarentegen niet automatisch gedekt, maar kunnen zich vrijwillig aansluiten (*opt-in*).²⁶⁵ De vereisten voor zelfstandigen om aan te sluiten bij een aanvullende pensioenregeling zijn strikter dan die voor werknemers. Zij moeten o.a. steeds de volledige bijdrage betalen, ongeacht het aantal uren dat zij werkelijk gepresteerd hebben. Bij werknemers hangt de hoogte van de bijdragen af van het aantal uren dat zij werken.²⁶⁶

²⁵⁵ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 9.

²⁵⁶ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 11.; MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁵⁷ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

²⁵⁸ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 11.

²⁵⁹ I. AHMAD, *Denmark Decent Work Check 2019*, Wage Indicator Foundation, Amsterdam, 2019, 37.

²⁶⁰ MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁶¹ MISSOC, *Your social security rights - Denmark*, 2019, 40.

²⁶² MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁶³ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

²⁶⁴ MISSOC, *Organisation of social protection - Denmark*, 2019, 3.

²⁶⁵ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

²⁶⁶ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 11.

148. TWEEDE PIJLER – De tweede pensioenpijler wordt beheerst door collectieve overeenkomsten. Dit heeft als gevolg dat zelfstandigen binnen deze pijler geen pensioenrechten kunnen uitbouwen.²⁶⁷

c.3. Werkloosheid

149. FORMELE TOEGANG – De werkloosheidsregeling in Denemarken neemt voor zowel werknemers als voor zelfstandigen de vorm aan van een vrijwillige verzekering.²⁶⁸ Alle beroepsactieve personen hebben de mogelijkheid toe te treden tot het systeem, maar zijn hiertoe niet verplicht.²⁶⁹ In dit systeem komt een belangrijke rol toe aan de vakbond bij de uitbetaling van de werkloosheidsuitkering.²⁷⁰

150. EFFECTIEVE TOEGANG – Toegang tot een werkloosheidsuitkering in Denemarken werd recent door de Europese Unie aangehaald als voorbeeld van een *best practice* in het kader van de Europese Pijler.²⁷¹ Tot voor kort werden werkloosheidsprestaties berekend aan de hand van het aantal gepresteerde uren.²⁷² Omdat het vaak moeilijk is voor zelfstandigen deze uren – die overigens 30uur/week moesten overschrijden – nauwkeurig te documenteren, werd het systeem gezien als te complex en niet altijd even eerlijk.²⁷³

151. In 2018 werd hieraan tegemoetgekomen. De berekening van de prestaties waarop zelfstandigen recht hebben, gebeurt nu aan de hand van al het inkomen dat gerelateerd is aan de professionele activiteit.²⁷⁴ Om effectieve dekking te genieten, is vereist dat de zelfstandige de laatste 3 jaar voor de werkloosheid een beroepsactiviteit van 52 weken uitoefende en ondertussen aangesloten was bij een werkloosheidsfonds.²⁷⁵ Er wordt gekeken naar de 12 maanden hoogste inkomen over de afgelopen 24 maanden. In het algemeen heeft een werkloze recht op een werkloosheidsuitkering van 90% van het voorheen verdiende inkomen. Dit is begrensd tot een bedrag van 2.527 euro per maand.²⁷⁶

²⁶⁷ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

²⁶⁸ I. AHMAD, *Denmark Decent Work Check 2019*, Wage Indicator Foundation, Amsterdam, 2019, 38

²⁶⁹ MISSOC, *Organisation of social protection – Denmark*, 2019, 3.

²⁷⁰ T. VAN RIE, I. MARX, en J. HOREMANS, “Ghent revisited: Unemployment insurance and union membership in Belgium and the Nordic countries”, *European journal of Industrial Relations* 2011, vol 17 (2), 125.

²⁷¹ European Commission, *Access to social protection for workers and the self-employed – Best practice examples from EU Member States*, Luxembourg, 2018, 15.

²⁷² <https://star.dk/en/recent-labour-market-policy-reforms/the-unemployment-benefit-reform-2016/>, geconsulteerd op 4/11/2019.

²⁷³ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 11.

²⁷⁴ J. KVIST, *Denmark: A new unemployment insurance scheme for the future labour market*, ESPN Flash Report 2017/45, European Commission, 2017, 1.

²⁷⁵ MISSOC, *Social protection for the self-employed – Denmark*, 2019, 17.

²⁷⁶ <https://star.dk/en/recent-labour-market-policy-reforms/the-unemployment-benefit-reform-2016/>, geconsulteerd op 4/11/2019; MISSOC, *Comparative tables – Denmark*, 2019.

Gedurende een periode van 3 jaar wordt de uitkering maximaal 2 jaar uitbetaald.²⁷⁷

152. Ondanks het transparantere systeem, werd in Denemarken melding gemaakt van het feit dat de prestaties die uitgekeerd worden aan zelfstandigen doorgaans nog steeds lager liggen dan de prestaties voor gewone werknemers.²⁷⁸ Daarnaast zijn zelfstandigen – in tegenstelling tot gewone werknemers – onderworpen aan een wachttijd van 3 weken voor zij aanspraak kunnen maken op de nodige uitkering.²⁷⁹

c.4. Ziekte

153. FORMELE TOEGANG – De ziekteverzekering in Denemarken is universeel opgebouwd, wat inhoudt dat alle ingezetenen gedekt zijn.²⁸⁰ Zelfstandigen genieten dus dezelfde formele toegang als gewone werknemers.²⁸¹

154. EFFECTIEVE TOEGANG – Hoewel het risico ziekte universeel geregeld is, zijn zelfstandigen toch aan striktere voorwaarden onderworpen dan werknemers op vlak van effectieve bescherming.²⁸² Om recht te hebben op een uitkering is vereist dat de zelfstandige in de 12 maanden voor de aanvraag minstens 6 maanden gewerkt heeft.²⁸³ Daarenboven zijn zelfstandigen onderworpen aan een wachtperiode van 2 weken.²⁸⁴ Gewone werknemers zijn niet onderworpen aan een dergelijke wachtperiode.²⁸⁵ Zelfstandigen hebben echter wel de mogelijkheid om een extra verzekering aan te gaan die de wachtperiode van 2 weken dekt.²⁸⁶ Daarbij hebben zij de keuze om zich al na 1 dag te laten dekken, of na 3 dagen. Om zich extra te kunnen verzekeren, zullen zij een bepaald minimuminkomen moeten kunnen aantonen. De ziekteregeling heeft een maximale duurtijd van 26 weken, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld.²⁸⁷

²⁷⁷ MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁷⁸ B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITANO en P. VESAN, *Access to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, European Commission, Brussel, 2018, 35.

²⁷⁹ J. KVIST, *Denmark: A new unemployment insurance scheme for the future labour market*, ESPN Flash Report 2017/45, European Commission, 2017, 2.

²⁸⁰ MISSOC, *Organisation of social protection - Denmark*, 2019, 3.

²⁸¹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 6.

²⁸² J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 8.

²⁸³ MISSOC, *Comparative Tables - Denmark*, 2019; MISSOC, *Your social security rights in Denmark*, 2019, 22.

²⁸⁴ B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITANO en P. VESAN, *Access to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, European Commission, Brussel, 2018, 36.

²⁸⁵ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 8.; MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

²⁸⁶ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 8.

²⁸⁷ MISSOC, *Comparative Tables - Denmark*, 2019.

d. Analyse

155. FORMELE TOEGANG – Omwille van het feit dat verschillende verzekeringen universeel zijn opgebouwd, is de formele toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in Denemarken goed georganiseerd.

156. De formele toegang voor risico's die rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit (arbeidsongevallen en werkloosheid) is grotendeels in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft. Zelfstandigen zijn niet verplicht gedekt voor arbeidsongevallen maar hebben wel de mogelijkheid zich vrijwillig bij het systeem aan te sluiten. Toch is het belangrijk te benadrukken dat zeer weinig zelfstandigen gebruik maken van die mogelijkheid. Ook voor werkloosheid zijn zelfstandigen niet verplicht gedekt, maar hebben zij de mogelijkheid vrijwillig tot het systeem toe te treden.

157. De risico's die niet rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een beroepsactiviteit (ouderdom en ziekte) zijn universeel geregeld en dekken elke ingezetene. De aanbeveling schrijft verplicht georganiseerde bescherming voor, dus op dit vlak doet Denemarken het goed. Toch moet bij de formele toegang tot de pensioenregeling een kanttekening gemaakt worden. Eerst en vooral is het aanvullend pensioen – dat een belangrijke aanvulling vormt op de basis *flat rate* uitkering van het universeel pensioen – niet verplicht voor zelfstandigen. Zij kunnen aan de hand van een *opt-in* systeem deelnemen aan het aanvullend pensioen, maar slechts weinigen kiezen hiervoor. Daarnaast zijn zelfstandigen volledig uitgesloten uit de tweede pijler omdat die georganiseerd is aan de hand van collectieve overeenkomsten.

158. EFFECTIEVE TOEGANG – Ondanks de goed uitgewerkte formele toegang, werd reedsesignaleerd dat zelfstandigen op vlak van effectieve toegang op belemmeringen stuiten. Dit komt omdat vele verzekeringen voor zelfstandigen georganiseerd zijn op vrijwillige basis. Het valt op dat er qua effectieve toegang voor zelfstandigen voor bijna elk risico andere (zwaardere) toetredingsvoorwaarden gelden dan voor gewone werknemers. De voorwaarden waar zelfstandigen aan onderworpen zijn, zijn vaak complex. De aanmeldprocedure is te omslachtig, waardoor zelfstandigen vaak kiezen om niet deel te nemen aan de verzekering.²⁸⁸ Daarnaast liggen de prestaties waar zij aanspraak op kunnen maken significant lager dan bij werknemers.²⁸⁹ In het licht van de aanbeveling zou hieraan tegemoetgekomen moeten worden.

159. Voor een verzekering in geval van arbeidsongevallen zijn er voor zelfstandigen geen andere vereisten dan voor werknemers. Zij kunnen ook rekenen op dezelfde prestaties. Dit is in overeenstemming met de richtlijn, maar toch niet geheel onproblematisch. De goede effectieve toegang wordt namelijk

²⁸⁸ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 4.

²⁸⁹ B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITANO en P. VESAN, *Access to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, European Commission, Brussel, 2018, 35.

tenietgedaan door het zeer lage aandeel zelfstandigen dat in realiteit aansluit bij het systeem.

160. Het wettelijk pensioensysteem in Denemarken voorziet op zich in een voldoende effectieve dekking van zelfstandigen, maar schiet tekort op het vlak van adequaatheid. Omdat zo weinig zelfstandigen zich aansluiten bij het aanvullend pensioen, lopen zij het risico om niet voldoende pensioenrechten uit te bouwen.²⁹⁰ Daarnaast werden de problemen met aanvullende pensioenen en de tweede pijler reeds vermeld. Volgens experts vormt deze belemmering het grootste probleem met betrekking tot de sociale zekerheid van zelfstandigen in Denemarken.²⁹¹

161. Met betrekking tot werkloosheidsverzekeringen doet Denemarken het dan weer wel zeer goed. Het zopas hervormde systeem werd door de Europese Unie gekwalificeerd als *best practice*, hoewel er toch nog wat belemmeringen zijn die zelfstandigen ondervinden (zoals bijvoorbeeld de wachtperiode van 3 weken).

162. De effectieve toegang voor ziekte wordt belemmerd door een wachtperiode van 2 weken. De vereisten om aan te sluiten bij een extra verzekering om deze periode te overbruggen, lijken relatief zwaar.

163. CONCLUSIE - Ondanks een zeer goede formele toegang, stuiten zelfstandigen in Denemarken op belemmeringen in de effectieve toegang. Dit is een van de mogelijke verklaringen voor het grote verschil in *in-work poverty* tussen werknemers en zelfstandigen. In principe bestaan er voldoende mogelijkheden om vrijwillig toe te treden tot een verzekering. Toch blijkt dat het aantal zelfstandigen dat zich aansluit, klein is. Een mogelijke verklaring zijn de striktere toetredingsvoorwaarden waaraan zij onderworpen zijn.

3.2.3. Nederland

a. Algemeen

164. RELEVANTIE - Het risico in armoede terecht te komen ligt voor werknemers in Nederland rond 4,4%.²⁹² Bij zelfstandigen ligt dit risico rond 16,7% (2017).²⁹³ Het valt op dat het risico bij zelfstandigen de afgelopen jaren een enorme stijging kende.²⁹⁴ Deze trend zet zich overigens verder (zie bijlage 2).

²⁹⁰ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 15.

²⁹¹ J. KVIST, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Denmark*, European Commission, Brussel, 2017, 15.

²⁹² A. OOSTVEEN, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - The Netherlands*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 4.

²⁹³ A. OOSTVEEN, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - The Netherlands*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 7.

²⁹⁴ R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, EUROPEAN SOCIAL POLICY NETWORK (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, A.11.

165. Het aantal atypische werkrachten in Nederland is de laatste decennia sterk toegenomen.²⁹⁵ Een significant deel van de werkenden – ongeveer een derde – werkt er niet binnen een standaard arbeidsovereenkomst.²⁹⁶ Het grootste deel van die atypische werkrachten werkt als zelfstandige, waardoor Nederland een van de koplopers is binnen de Europese Unie op vlak van zelfstandige arbeid.²⁹⁷

166. Voornamelijk solozelfstandigheid, in Nederland ondergebracht onder de noemer zelfstandigen zonder personeel, kende de afgelopen jaren een spectaculaire groei. De reden van deze groei kan gevonden worden in vereenvoudigde administratieve procedures, diverse fiscale gunstregimes en een aanzienlijke flexibilisering van de arbeidsmarkt.²⁹⁸ Daarnaast is de procedure om werknemers te ontslaan zeer omslachtig. Dat maakt het ook voor werkgevers aantrekkelijker om te werken met een (solo)zelfstandige in de plaats van een standaard werknemer.²⁹⁹

167. Toch is er een keerzijde aan de ‘aantrekkelijke’ vorm van solozelfstandigheid: (solo)zelfstandigen ondervinden sterke belemmeringen op vlak van toegang binnen diverse takken van de sociale zekerheid.³⁰⁰ De Europese Unie wees Nederland reeds meerdere malen terecht onwille van de beperkte bescherming en het aanzienlijke risico voor deze groep om in armoede terecht te komen.³⁰¹ Toch blijven de verschillende takken van de sociale bescherming sterk gebaseerd op de klassieke arbeidsovereenkomst, met als gevolg dat de groep zelfstandigen zeer kwetsbaar blijft.³⁰²

168. SYSTEEM – Het Nederlandse sociale zekerheidssysteem bestaat uit een mengeling van een universele en professionele benadering.³⁰³ Ouderdom, overlijden, gezinsbijslag en gezondheidszorg zijn georganiseerd volgens de

²⁹⁵ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 26.

²⁹⁶ P.T. DE BEER en E. VERHULP, “Is wettelijke regulering de oorzaak van de groei van flexibel werk in Nederland?”, *TRA* 2017, Vol. 10(83), 1.

²⁹⁷ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 12; P. SCHOUKENS en S. MONTEBOVI, “ZZP’ers sociaal verzekeren: Welk vangnet is er (nodig)?”, *Ars Aequi* 2019, 2019/5, 354.

²⁹⁸ J.J.M. JANSEN, “Zzp’ers zegen of bedreiging?”, *WFR* 2009, (Afl. 6823), 991-992.

²⁹⁹ G. JANSEN, “Solo self-employment and membership of interest organizations in the Netherlands: Economic, social, and political determinants”, *EID* 2017, 3.

³⁰⁰ R. SEMENZA en F. PICHAULT (eds.), *The challenges of Self-employment in Europe; status, social protection and collective Representation*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2019, 107; F. DEKKER, “Self-Employed without Employees: Managing Risks in Modern Capitalism”, *Politics & Policy* 2014, nr.38(4), 38.

³⁰¹ P. SCHOUKENS en S. MONTEBOVI, “ZZP’ers sociaal verzekeren: Welk vangnet is er (nodig)?”, *Ars Aequi* 2019, 2019/5, 354; S. KLOSSE en S. MONTEBOVI, “Sociale zekerheid voor zelfstandigen: hoe regel je dat? Een blik over de grenzen”, *TRA* 2020, 2020/3, 4.

³⁰² G. JANSEN, “Solo self-employment and membership of interest organizations in the Netherlands: Economic, social, and political determinants”, *EID* (2017), 3.

³⁰³ S. KLOSSE en F.M. NOORDAM, *Socialezekerheidsrecht - 10^e druk*, Deventer, Wolters Kluwer, 2010, 15; MISSOC, *Organisation of social protection - The Netherlands*, 2019, 2.

‘volksverzekering’ en zijn gebaseerd op ingezetenschap.³⁰⁴ De andere risico’s zijn gekoppeld aan de uitoefening van een professionele activiteit. Die risico’s worden gedekt door wat de ‘werknemersverzekering’ genoemd wordt.³⁰⁵ Ondanks wat de naam doet vermoeden, kunnen zelfstandigen voor een aantal risico’s aansluiten tot deze verzekering.³⁰⁶

169. Naast de overheidsregelingen, wordt de Nederlandse sociale zekerheid sterk gekenmerkt door een privatisering van verzekeringen. De afgelopen twintig jaar steeg het aantal private actoren dat sociale verzekeringen aanbiedt (bijvoorbeeld voor ziekte en zorg) significant.³⁰⁷ Voor zelfstandigen die geen toegang hebben tot de verzekering die van overheidswege werd ingesteld, kan dit een goede oplossing zijn.

b. Bijdragen

170. BEREKENING – De universele verzekeringen worden gefinancierd door middel van een omslagstelsel (*pay-as-you-go*).³⁰⁸ Dit komt erop neer dat de prestaties die verleend worden, gedekt worden door inkomsten van dezelfde periode.³⁰⁹ De premies worden samen met de inkomstenbelasting geïnd.³¹⁰

171. De bijdragen in de werknemersverzekering worden berekend aan de hand van een percentage van het inkomen van de zelfstandige, begrensd tot een maximumbedrag.³¹¹

172. PRESTATIES – Voor de universele verzekering zijn de prestaties waarop een persoon recht heeft onafhankelijk van de beroepsstatus.³¹² Zelfstandigen zijn dus op eenzelfde manier gedekt als werknemers. De uitkeringen bij universele regelingen zijn in principe beperkt tot een basisbedrag.³¹³

173. De hoogte van de prestaties van de professionele verzekering hangt af van het inkomen waarvoor de zelfstandige verzekerd is.³¹⁴

³⁰⁴ S. KLOSSE en F.M. NOORDAM, *Socialezekerheidsrecht - 10e druk*, Deventer, Wolters Kluwer, 2010, 15.

³⁰⁵ I. A. M. VAN BOETZELAER-GULYAS, *Basisboek Socialezekerheidsrecht 2019*, Deventer, Wolters Kluwer, 2019, 22.

³⁰⁶ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 12.

³⁰⁷ E.J. WERVELMAN, *De particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 2-4 en 12-14.

³⁰⁸ MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019

³⁰⁹ S. KLOSSE en G.J. VONK, *Hoofdzaken socialezekerheidsrecht - 3e druk*, Den Haag, Boom juridisch, 2018, 57.

³¹⁰ P. SCHOUKENS: *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 201.

³¹¹ P. SCHOUKENS: *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Leuven, Acco, 2000, 201.

³¹² MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

³¹³ R. SEMENZA en F. PICHAULT (eds.), *The challenges of Self-employment in Europe; status, social protection and collective Representation*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, 2019, 107.

³¹⁴ MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 6.

c. Risico's en toegang

c.1. Arbeidsongevallen

174. FORMELE TOEGANG – Zelfstandigen hebben geen toegang tot de arbeidsongevallenregeling.³¹⁵ Indien een zelfstandige getroffen wordt door een arbeidsongeval, zal hij moeten teruggrijpen naar de ziekte- en invaliditeitsregeling. Dit komt verder aan bod. Indien hij toch verzekerd wil zijn voor arbeidsongevallen, zal hij zich bij een private verzekering moeten aansluiten.

175. EFFECTIEVE TOEGANG – Aangezien er geen specifieke regeling is, moet de effectieve toegang niet worden nagegaan.

c.2. Ouderdom

176. FORMELE TOEGANG – Het wettelijk pensioen in Nederland is universeel geregeld³¹⁶ en neemt de vorm aan van een volksverzekering waarbij ingezetenschap als uitgangspunt genomen wordt.³¹⁷ Omwille van de ruime dekking staat het Nederlandse pensioenstelsel internationaal al jaren hoog aangeschreven.³¹⁸ Zelfstandigen vallen verplicht onder het systeem en ondervinden geen belemmeringen op vlak van formele toegang. Ongeveer 51% van de zelfstandigen rapporteerde volledig gedekt te zijn voor ouderdom.³¹⁹

177. EFFECTIEVE TOEGANG – Voorwaarden met betrekking tot effectieve toegang zijn dezelfde voor alle ingezetenen. Het type professionele activiteit is dus irrelevant.³²⁰

178. Om een ouderdomspensioen te kunnen genieten, moet een persoon de pensioengerechtigde leeftijd bereikt hebben en daaraan vooraf bijdragen betaald hebben.³²¹ De pensioengerechtigde leeftijd bedroeg 66 jaar en 4 maanden voor 2019.³²² Deze leeftijd wordt gradueel opgetrokken tot 67 jaar in 2021, en zal vanaf

³¹⁵ MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 13; J.W.M. MEVISSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 15.

³¹⁶ J.W.M. MEVISSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 12.

³¹⁷ S. KLOSSE en F.M. NOORDAM, *Socialezekerheidsrecht - 10^e druk*, Deventer, Wolters Kluwer, 2010, 327.; MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 10; Artikel 6 Wet van 31 mei 1956 inzake een algemene ouderdomsverzekering (hierna: AOW).

³¹⁸ M. HEEMSKERK, *Pensioenrecht*, Deventer, Boom Juridische Uitgevers, 2015, 31.

³¹⁹ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO en M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018 63.

³²⁰ MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 11.

³²¹ S. KLOSSE en F.M. NOORDAM, *Socialezekerheidsrecht - 10^e druk*, Deventer, Wolters Kluwer, 2010, 337.

³²² Artikel 7a AOW.

dan gekoppeld worden aan de levensverwachting.³²³ Er wordt minstens 1 jaar ingezetenschap vereist onmiddellijk voorafgaand aan de dag waarop de pensioengerechtigde leeftijd bereikt wordt.³²⁴

179. Om aanspraak te kunnen maken op een volledig pensioen, is vereist dat de persoon gedurende 50 jaar voor intreding van de wettelijke pensioenleeftijd ingezetene was.³²⁵ De berekening van die 50 jaar start vanaf de leeftijd van 15 jaar.³²⁶

180. Gezien het universele karakter van het wettelijk pensioenstelsel, is het pensioen niet inkomens-gerelateerd. Het neemt de vorm aan van een *flat rate*-uitkering, gekoppeld aan het nettominimumloon.³²⁷

181. AANVULLEND PENSIOEN – Met betrekking tot het ouderdomspensioen dient een belangrijke vermelding gemaakt te worden. De eerste pijler mag dan universeel dekkend zijn, de tweede en derde zijn dit niet. Ondanks het belang ervan, heeft onderzoek uitgewezen dat slechts weinig zelfstandigen zich vrijwillig aansluiten bij een aanvullende pensioenregeling.³²⁸ Bij gewone werknemers wordt een aanvullend pensioen daarentegen meestal voorzien door de werkgever.³²⁹ Dit probleem wordt erkend door de overheid.³³⁰

c.3. Werkloosheid

182. FORMELE TOEGANG – Zelfstandigen zijn volledig uitgesloten uit de werkloosheidsverzekering.³³¹ Daarnaast bestaat er geen mogelijkheid om vrijwillig aan te sluiten bij de regeling. Enkel werknemers zijn gedekt.³³² Indien een zelfstandige enige bescherming wil, is hij aangewezen op privéverzekeringen. Onderzoek wees uit dat slechts 23% van de zelfstandigen op een bepaalde manier beschermd is tegen dit risico.³³³

³²³ Artikel 7a AOW; M. HEEMSKERK, *Pensioenrecht*, Deventer, Boom Juridische Uitgevers, 2015, 34.

³²⁴ Art. 7, 1) b. AOW.

³²⁵ MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

³²⁶ Artikel 7a AOW.

³²⁷ Art. 9 AOW; MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019; M. HEEMSKERK, *Pensioenrecht*, Deventer, Boom Juridische Uitgevers, 2015, 34.; S. KLOSSE en F.M. NOORDAM, *Socialezekerheidsrecht - 10^e druk*, Deventer, Wolters Kluwer, 2010, 343.

³²⁸ S. KLOSSE en F.M. NOORDAM, *Socialezekerheidsrecht - 10^e druk*, Deventer, Wolters Kluwer, 2010, 353.

³²⁹ MISSOC, *Your social security rights in the Netherlands*, 2019, 25.

³³⁰ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 13.

³³¹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 18; MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019; J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 14.

³³² I. A. M. VAN BOETZELAER-GULYAS, *Basisboek Socialezekerheidsrecht 2016*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 235.

³³³ C. CODAGNONE, F., LUPIANEZ-VILLANUEVA, P. TORNESE, G. GASKELL, G. VELTRI, J. VILA, Y. FRANCO, S. VITIELLO, A. THEBEN, P. ORTOLEVA, V. CIRILLO en

183. EFFECTIEVE TOEGANG – Aangezien zelfstandigen volledig uitgesloten zijn uit het toepassingsgebied, moet de effectieve toegang niet nagegaan worden.

c.4. Ziekte

184. FORMELE TOEGANG – Zelfstandigen zijn in Nederland niet automatisch gedekt voor ziekte, maar hebben de keuze zich vrijwillig aan te sluiten bij een ziekteverzekering (*opt-in* systeem). Zij kunnen kiezen voor het publieke systeem, of zij kunnen zich aansluiten bij een private verzekering.³³⁴ Onderzoek wees uit dat het aantal zelfstandigen dat zich vrijwillig verzekert voor ziekte beperkt is.³³⁵ Slechts 2,5% van de zelfstandigen sluit zich vrijwillig aan bij een regeling die dit risico dekt.³³⁶ Dit probleem wordt erkend door de overheid. Zij heeft een hervorming van de huidige regeling ingeschreven in het pensioenakkoord van 2019.³³⁷ Hoewel er vooralsnog geen toegang bestaat tot de ziekteregeeling, ligt een voorstel tot verplichte verzekering voor zelfstandigen op tafel.³³⁸ Een doorvoering van dit voorstel zou een grote stap voorwaarts betekenen en ertoe leiden dat Nederland op dit punt wel in overeenstemming met de aanbeveling is.

185. EFFECTIEVE TOEGANG – Wanneer de zelfstandige zich wil aansluiten bij de publieke ziekteverzekering, zijn dezelfde toegangsvoorwaarden van toepassing als voor gewone werknemers, behalve wat betreft het percentage van de bijdragen.³³⁹

186. Er is geen minimumperiode waarvoor de zelfstandige verzekerd geweest moet zijn.³⁴⁰ De zelfstandige heeft de vrije keuze op welk bedrag hij (dagelijks) bijdragen wil betalen.³⁴¹ Het maximum te verzekeren bedrag bedraagt 216,90

M. FANA, *Behavioural Study on the effects of an extension of access to social protection for people in all forms of employment*, European Commission, Brussel, 2018, 63.

³³⁴ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 12.; MISSOC, *Your social security rights in the Netherlands*, 2019, 22.; S. KLOSSE en S. MONTEBOVI, “Sociale zekerheid voor zelfstandigen: hoe regel je dat? Een blik over de grenzen”, *TRA* 2020, 2020/3, 3.

³³⁵ W. VAN DER TORRE, H. LAUTENBACH, H.A. VAN DE VEN, B.J.M. JANSSEN, E.M.M. DE VROOME, B. JANSSEN, W.E. HOOFTMAN, TNO en CBS, *Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA)*, 2019, 66.; B. DE MICHELI, F. FIGARI, F. IUDICONE, A. LOMBARDI, M. MATSAGANIS, M. RAITONO en P. VESAN, *Access to social protection for all forms of employment, assessing the options for a possible EU initiative*, Fondazione G. Brodolini, European Commission, Brussel, 2018, 34.

³³⁶ W. VAN DER TORRE, H. LAUTENBACH, H.A. VAN DE VEN, B.J.M. JANSSEN, E.M.M. DE VROOME, B. JANSSEN, W.E. HOOFTMAN, TNO en CBS, *Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA)*, 2019, 66.

³³⁷ S. KLOSSE en S. MONTEBOVI, “Sociale zekerheid voor zelfstandigen: hoe regel je dat? Een blik over de grenzen”, *TRA* 2020, 2020/3, 2019, 3.; Kamerbrief Principeakkoord vernieuwing pensioenstelsel van 5 juni 2019, ref nr.: 2019-9898, par. 3.4, p. 17, www.rijksoverheid.nl.

³³⁸ Kamerbrief Principeakkoord vernieuwing pensioenstelsel van 5 juni 2019, ref nr.: 2019-9898, par. 3.4, p. 17, www.rijksoverheid.nl.

³³⁹ MISSOC, *Social protection for the self-employed – The Netherlands*, 2019, 6.

³⁴⁰ MISSOC, *Comparative tables – The Netherlands*, 2019.

³⁴¹ MISSOC, *Comparative tables – The Netherlands*, 2019.

euro per dag.³⁴² De uitkering bedraagt 70% van het maximum te verzekeren bedrag en wordt voor maximaal 104 weken uitbetaald.³⁴³ Daarna kan invaliditeit vastgesteld worden.³⁴⁴ Vooral de ziekte-uitkering uitbetaald wordt, geldt er een kleine wachtperiode van 2 dagen.³⁴⁵

187. Wanneer een zelfstandige er daarentegen voor kiest zich aan te sluiten bij een private verzekering, stuit hij op verschillende moeilijkheden. Onderzoek heeft aangetoond dat ongeveer 3% van de zelfstandigen die zich willen aansluiten tot een private verzekering, geweigerd wordt. Daarenboven haakt ongeveer 8% af na het instellen van de procedure omdat zij moeite hebben te voldoen aan de bijkomende vereisten die worden opgelegd door de verzekeraar.³⁴⁶

d. Analyse

188. FORMELE TOEGANG – Met betrekking tot de formele toegang valt het op dat zelfstandigen in Nederland op belemmeringen stuiten wat betreft de risico's die rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit (arbeidsongevallen en werkloosheid). Zelfstandigen zijn volledig uitgesloten en hebben vooralsnog geen mogelijkheid zich vrijwillig aan te sluiten bij de regelingen. In het licht van wat de aanbeveling voorschrijft, is dit problematisch. Voor die risico's zou namelijk minstens de mogelijkheid moeten bestaan om vrijwillig tot het systeem toe te treden.

189. Wat betreft de risico's die niet rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit, kan ook verbetering geboekt worden. De formele toegang voor ziekte is in het licht van de aanbeveling onvoldoende. Verplichte verzekering wordt voorgeschreven, maar in Nederland is de ziekteverzekering voor zelfstandigen optioneel. Daarenboven gaat het om een *opt-in* systeem. De lage aansluitingsgraad toont aan dat er op dit vlak zeker nog verbetering geboekt kan worden. Hier moet wel vermeld worden dat de ziekteverzekering binnenkort waarschijnlijk uitgebreid wordt, zodat ook zelfstandigen verplicht onder de regeling vallen.³⁴⁷ Dit zou een grote stap voorwaarts zijn in het licht van de aanbeveling.

190. Voor het risico ouderdom is Nederland volledig in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft. Elke ingezetene is namelijk verplicht gedekt voor dit risico. Toch is er nog verbetering mogelijk wat betreft de tweede pijler. Een aanvullende pensioenregeling vormt namelijk een belangrijke aanvulling op de basisuitkering. Voor zelfstandigen zijn dergelijke aanvullende pensioenregelingen echter op vrijwillige basis georganiseerd, en het is gebleken

³⁴² <https://www.uvw.nl/particulieren/bedragen/detail/maximumdagloon>, geconsulteerd op 2/12/2019.

³⁴³ MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

³⁴⁴ MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

³⁴⁵ MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

³⁴⁶ S. SPASOVA, D., BOUGET, D., GHAILANI en B., VANHERCKE, *Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2017, 54.

³⁴⁷ Kamerbrief Principeakkoord vernieuwing pensioenstelsel van 5 juni 2019, ref nr.: 2019-9898, par. 3.4, 17, www.rijksoverheid.nl.

dat slechts weinig zelfstandigen gebruik maken van de mogelijkheid zich extra te verzekeren.³⁴⁸ Omwille van het lage aandeel dat zich aansluit, bouwt het grootste deel van de zelfstandigen veel minder pensioenrechten op dan gewone werknemers.³⁴⁹ De Nederlandse overheid erkent dit probleem en maakt plannen voor het uitbreiden van de pensioenrechten voor zelfstandigen.³⁵⁰

191. EFFECTIEVE TOEGANG -- Omdat zelfstandigen in Nederland geen formele toegang genieten tot de wettelijke arbeidsongevallen- en werkloosheidsregelingen, zullen zij hiervoor moeten terugvallen op een privéverzekering indien zij enige vorm van bescherming willen.

192. Voor het risico ouderdom lijken zelfstandigen voldoende effectieve toegang te genieten. Zij zijn namelijk grotendeels onderworpen aan dezelfde voorwaarden met betrekking tot de toegang als gewone werknemers. Dit is in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft. Toch is het belangrijk ook met betrekking tot de effectieve toegang nogmaals te wijzen op een belemmerde toegang tot aanvullende pensioenverzekeringen.

193. Wat ziekte betreft, werd reeds gewezen op de keuzemogelijkheid tussen een publieke of private verzekering. Het feit dat privéverzekeraars vaak hoge toetredingsvereisten opleggen, maakt dat de effectieve toegang aanzienlijk belemmerd wordt. Daarnaast bestaat het gevaar dat zelfstandigen zich enkel voor een laag bedrag verzekeren, aangezien zij in principe de keuze hebben hoeveel zij bijdragen. Het voorstel voor een verplichte ziekteverzekering zou dit probleem moeten opheffen.

194. CONCLUSIE -- Het grote verschil in *in-work poverty* tussen werknemers en zelfstandigen wordt deels verklaard door de belemmeringen in de toegang waarmee zij geconfronteerd worden. Gezien het grote aandeel van zelfstandigen in Nederland, is het natuurlijk van groot belang dat ook deze groep beroepsactieve personen kan genieten van een adequate toegang.

195. Om meer in overeenstemming te zijn met de aanbeveling zal vooral moeten worden ingezet op de risico's die te maken hebben met professionele activiteit. Arbeidsongevallen en werkloosheidsregelingen zijn vooralsnog namelijk volledig ontoegankelijk.

³⁴⁸ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 13.

³⁴⁹ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 12.; MISSOC, *Your social security rights in the Netherlands*, 2019, 13.

³⁵⁰ J.W.M. MEVISSSEN, A.A. OOSTVEEN en H.C. VISEE, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Netherlands*, European Commission, Brussel, 2017, 12.; MISSOC, *Your social security rights in the Netherlands*, 2019, 9.

3.2.4. Oostenrijk

a. Algemeen

196. RELEVANTIE – Het percentage van werknemers dat het risico loopt in armoede terecht te komen ligt in Oostenrijk met 6,9% significant hoger dan in de andere besproken lidstaten. Toch ligt dit nog onder het Europese gemiddelde van 7,4%.³⁵¹ Bij zelfstandigen ligt het risico ongeveer dubbel zo hoog.³⁵² 14,4% van de zelfstandigen liep in 2017 het risico in armoede terecht te komen. Dit is het hoogste cijfer dat Oostenrijk ooit kende en gaat nog steeds omhoog (zie bijlage 2).³⁵³ Ondanks het hogere cijfer van werknemers die het risico lopen in armoede terecht te komen, is het verschil in *in-work poverty* tussen werknemers en zelfstandigen een stuk kleiner dan in de reeds besproken lidstaten.

197. Toegang tot sociale bescherming is al een paar decennia een belangrijk punt van discussie in Oostenrijk. Sinds 2007 zijn verschillende hervormingen doorgevoerd om de toegang tot de sociale zekerheid voor atypische werkers te verhogen.³⁵⁴

198. SYSTEEM – Het systeem in Oostenrijk is initieel opgebouwd rond een Bismarckiaanse opvatting, waarbij professionele activiteit geldt als uitgangspunt.³⁵⁵

199. Verder wordt het Oostenrijkse systeem gekenmerkt door verschillende regelingen voor verschillende beroepsgroepen.³⁵⁶ Binnen de groep zelfstandigen wordt er zo bijvoorbeeld nog eens een onderverdeling gemaakt afhankelijk van de soort zelfstandigenactiviteit. Zo zijn er verschillende regimes van toepassing naargelang een persoon solozelfstandige, landbouwer of vrije beroeper is.³⁵⁷ Recente hervormingen proberen echter af te stappen van deze benadering en een meer geïntegreerd systeem op te zetten voor bepaalde risico's, waaronder bijvoorbeeld het risico ouderdom.

³⁵¹ M. FINK, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Austria*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 6.

³⁵² M. FINK, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Austria*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 8.

³⁵³ M. FINK, *ESPN Thematic Report on In-work poverty - Austria*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, 8.

³⁵⁴ OECD, *The future of Social Protection: what works for non-standard workers?*, OECD Publishing, Paris, 2018, 93.

³⁵⁵ T. TOMANDL, *Grundriss des Österreichischen Sozialrechts*, Wenen, Manz, 2009, 29.; MISSOC, *Organisation of social protection - Austria*, 2019, 3.

³⁵⁶ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 3.; T. TOMANDL, *Grundriss des Österreichischen Sozialrechts*, Wenen, Manz, 2009, 29.

³⁵⁷ T. TOMANDL, *Grundriss des Österreichischen Sozialrechts*, Wenen, Manz, 2009, 28.

b. Bijdragen

200. BEREKENING -- De bijdragen die zelfstandigen moeten betalen, worden berekend aan de hand van een percentage van het gegenereerde inkomen.³⁵⁸ De hoogte van het percentage hangt af van het betreffende risico. Dit inkomen is voor de meeste risico's onderworpen aan een minimum- en maximumgrens. Een zelfstandige die minder verdient dan de minimumgrens - voor 2019 vastgelegd op 5.361,72 euro - is vaak niet verplicht verzekerd. Hij heeft in de meeste gevallen echter wel de mogelijkheid om vrijwillig tot het systeem toe te treden en zich te verzekeren voor dat minimumbedrag. De maximumgrens te verzekeren inkomen bedraagt 73.080 euro (2019).³⁵⁹

201. PRESTATIES -- Voor de meeste risico's worden de prestaties uitgekeerd aan de hand van het equivalentieprincipe.³⁶⁰ De hoogte van de prestatie waarop een zelfstandige recht heeft, hangt dus af van het bedrag waarvoor hij verzekerd is.

c. Risico's en toegang

c.1. Arbeidsongevallen

202. FORMELE TOEGANG -- Alle zelfstandigen zijn verplicht verzekerd voor arbeidsongevallen. Voor dit risico vallen zij binnen dezelfde regeling als gewone werknemers. Alle beroepsactieve personen genieten dus eenzelfde formele toegang voor arbeidsongevallen. Vaak is het zo dat zelfstandigen wiens jaarlijks inkomen onder 5.361,72 euro ligt, niet verplicht gedekt zijn. Voor arbeidsongevallen is dat echter niet het geval. Ook al verdienen zij minder dan dit bedrag, toch zijn zij verplicht gedekt.³⁶¹

203. EFFECTIEVE TOEGANG -- Om effectief aanspraak te kunnen maken op prestaties in geval van een arbeidsongeval, moeten zelfstandigen een maandelijks percentage van hun inkomen bijdragen. Het ongeval moet gemeld worden binnen de 5 dagen.³⁶² In principe geldt er een wachtperiode van 3 dagen alvorens een zelfstandige recht heeft op een uitkering. De prestaties worden gedurende 26 weken uitbetaald, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld.³⁶³ In lijn met het equivalentieprincipe hangt het bedrag van de uitkering af van de hoogte van het voorverdiende inkomen.³⁶⁴

³⁵⁸ T. TOMANDL, *Grundriss des Österreichischen Sozialrechts*, Wenen, Manz, 2009, 68.

³⁵⁹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 3-25.

³⁶⁰ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 5.

³⁶¹ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 13.

³⁶² MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁶³ MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁶⁴ MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

c.2. Ouderdom

204. FORMELE TOEGANG – Zelfstandigen zijn verplicht verzekerd voor het risico ouderdom. Er zijn echter een paar uitzonderingen. Beginnende zelfstandigen en vrije beroepers die de inkomensgrens van 5.361,72 euro per jaar nog niet bereikt hebben, zijn niet verplicht gedekt. Dit geldt ook voor landbouwers wiens grond minder dan 1.500 euro waard is. Personen die buiten het toepassingsgebied van de verplichte verzekering vallen, hebben steeds de mogelijkheid zich vrijwillig aan te sluiten bij de regeling.³⁶⁵ Daarenboven geldt de regel dat van zodra de minimuminkomensgrens overschreden wordt of van zodra de zelfstandige zich vrijwillig verzekert, hij binnen het verplichte systeem valt. Zelfs indien het inkomen later opnieuw onder het minimum zakt.

205. Naast deze twee vrijwillige *opt-in* mogelijkheden, zijn er ook groepen van zelfstandigen die in principe gedekt zijn, maar vrijwillig uit het systeem kunnen stappen (*opt-out*). Vrije beroepers die de mogelijkheid hebben zich aan te sluiten bij een gelijkaardige verzekering georganiseerd door hun specifieke beroepsassociatie kunnen ervoor kiezen om uit het generieke systeem te stappen en zich aan te sluiten bij de betreffende verzekering van hun beroepsassociatie.³⁶⁶ Deze *opt-out* mogelijkheid staat ook open voor handelaars en zelfstandigen met verplichte vergunning.³⁶⁷

206. EFFECTIEVE TOEGANG – De voorwaarden om effectief aanspraak te kunnen maken op prestaties voor ouderdom zijn recentelijk hervormd en volledig gelijkgetrokken voor elke beroepsactieve persoon.³⁶⁸ De pensioenleeftijd lag in 2019 voor mannen op 64 jaar en 2 maanden, voor vrouwen op 61 jaar en 4 maanden. De pensioenleeftijd voor vrouwen wordt gradueel opgetrokken tot zij dezelfde is als die voor mannen.³⁶⁹ Zelfstandigen moeten (net zoals gewone werknemers) minimum 180 maanden bijdragen betaald hebben voor ze aanspraak kunnen maken op een uitkering bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.³⁷⁰ Voor een volledig pensioen, wordt vereist dat gedurende 45 jaar bijdragen betaald werden.³⁷¹

c.3. Werkloosheid

207. FORMELE TOEGANG – Zelfstandigen zijn niet verplicht verzekerd voor werkloosheid, maar kunnen zich (sinds 2009) vrijwillig aansluiten bij de werkloosheidsregeling.³⁷² Het gaat hier om een vrijwillig *opt-in* systeem. De beslissing zich al dan niet aan te sluiten moet genomen worden binnen de 6 maanden na het starten van de professionele activiteit en blijft gelden gedurende

³⁶⁵ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 15.

³⁶⁶ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 15.

³⁶⁷ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 15.

³⁶⁸ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 15.

³⁶⁹ MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁷⁰ MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁷¹ MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁷² M. FINK, *ESPN thematic report on access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contract: Austria*, 2017, 12.

8 jaar.³⁷³ Binnen deze tijdspanne kan de keuze niet gewijzigd worden. Verder heeft de zelfstandige de keuze tussen drie verschillende bijdragetarieven; 25%, 50% of 75% van de maximale inkomensbasis.³⁷⁴ Onderzoek heeft uitgewezen dat het aantal zelfstandigen dat zich vrijwillig aansluit zeer laag ligt.³⁷⁵ Daarenboven kiest zo'n 66% van de zelfstandigen die zich aansluiten bij de regeling voor het laagste bijdragetarief.³⁷⁶ Dat heeft een weerslag op de hoogte van de prestatie waarop zij aanspraak kunnen maken.

208. Zelfstandige landbouwers hebben geen toegang tot het werkloosheidsschema.³⁷⁷

209. EFFECTIEVE TOEGANG -- Indien de zelfstandige gekozen heeft om toe te treden tot het werkloosheidsschema, heeft hij zoals besproken de keuze tussen drie verschillende bijdragetarieven. Indien zij kiezen voor de laagste bijdrage, betalen zij maandelijks 45,69 euro. Indien zij kiezen voor het middelste tarief, moeten zij een maandelijks bijdrage van 182,7 euro betalen. Tot slot, indien zij kiezen voor de hoogste bijdrage, betalen zij maandelijks 274,05 euro.

210. De hoogte van de prestatie waarop een zelfstandige aanspraak kan maken in geval van werkloosheid, staat volgens het equivalentieprincipe in verband met de hoogte van de betaalde bijdragen.³⁷⁸ Zo zal een zelfstandige die kiest voor de laagste bijdrage, recht hebben op een werkloosheidsuitkering van 22,79 euro per dag. Wanneer voor het middelste bijdragetarief wordt gekozen, zal de uitkering 36,71 euro per dag bedragen. Bij het hoogste bijdragetarief zal de zelfstandige aanspraak kunnen maken op een werkloosheidsuitkering van 50,77 euro per dag.³⁷⁹

211. Verdere voorwaarden met betrekking tot effectieve toegang zijn gelijk aan de voorwaarden waaraan werknemers onderworpen zijn.³⁸⁰ Personen die voor een eerste keer aanspraak willen maken op een werkloosheidsuitkering, moeten minimum 12 maanden bijdragen betaald hebben binnen de laatste 24 maanden voor de werkloosheid.³⁸¹ Indien de werkloosheid zich voordoet en de persoon aan voorgaande kwalificatieperiode voldoet, is er geen wachtermijn om aanspraak te kunnen maken op de werkloosheidsuitkering. De duur van de

³⁷³ M. FINK, *ESPN thematic report on access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contract: Austria*, 2017, 10.

³⁷⁴ §48 Bundesgesetz vom 11. Oktober 1978 über die Sozialversicherung der in der gewerblichen Wirtschaft selbständig Erwerbstätigen (hierna: GSVG), OECD, *The future of Social Protection: what works for non-standard workers?*, OECD Publishing, Paris, 2018, 81.

³⁷⁵ OECD, *The future of Social Protection: what works for non-standard workers?*, OECD Publishing, Paris, 2018, 90.

³⁷⁶ OECD, *The future of Social Protection: what works for non-standard workers?*, OECD Publishing, Paris, 2018 90.

³⁷⁷ MISSOC, *Social protection for the self-employed – Austria*, 2019, 22.

³⁷⁸ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 13.

³⁷⁹ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 12-13.

³⁸⁰ MISSOC, *Social protection for the self-employed – Austria*, 2019, 23-24.

³⁸¹ Hieronder vallen ook een aantal gelijkgestelde periodes, zoals o.a. zwangerschap; MISSOC, *Comparative tables – Austria*, 2019.

uitkering hangt af van hoe lang de persoon verzekerd was. De zelfstandige kan aanspraak maken op een minimum van 20 weken, en een maximum van 52 weken.³⁸² De maximumperiode kan onder bepaalde omstandigheden worden verlengd.³⁸³

c.4. Ziekte

212. FORMELE TOEGANG – Ziekteverzekering is verplicht voor zelfstandigen.³⁸⁴ Er zijn echter twee uitzonderingen. Eerst en vooral bestaat er een analoog *opt-in* systeem zoals reeds gezien bij ouderdom. Beginnende zelfstandigen en vrije beroepers die de inkomensgrens van 5.361,72 euro per jaar nog niet bereikt hebben, vallen niet onder de verplichte verzekering. Zij hebben echter steeds de mogelijkheid zich vrijwillig aan te sluiten bij het generieke systeem.³⁸⁵ Ook voor de ziekteverzekering is het zo dat van zodra de inkomensgrens overschreden wordt of van zodra de zelfstandige zich vrijwillig verzekert, hij binnen het verplichte systeem valt. Zelfs indien het inkomen later opnieuw onder het minimum zakt.³⁸⁶

213. De tweede uitzondering is ook analoog aan het *opt-out* systeem bij ouderdom. Vrije beroepers die de mogelijkheid hebben zich aan te sluiten bij een gelijkaardige verzekering georganiseerd door hun specifieke beroepsassociatie, kunnen vrijwillig uit het generieke systeem stappen en zich aansluiten bij de betreffende verzekering van hun beroepsassociatie.³⁸⁷ Daarnaast staat deze *opt-out* mogelijkheid ook open voor zelfstandige handelaars en vergunninghouders.³⁸⁸

214. Landbouwers zijn volledig uitgesloten uit de ziekteverzekering. Voor hen bestaat er geen mogelijkheid om zich vrijwillig aan te sluiten.³⁸⁹

215. EFFECTIEVE TOEGANG – Zelfstandigen zijn – op een paar uitzonderingen na – onderworpen aan dezelfde voorwaarden als werknemers om aanspraak te kunnen maken op prestaties. In principe is er geen vereiste minimumperiode gedurende dewelke een persoon verzekerd moet zijn. Om het recht te openen, moeten zelfstandigen een bijdrage van 7,65% betalen op een minimale inkomensbasis van 5.361,72 euro per jaar (2019), en een maximale basis van 73.080 euro per jaar.³⁹⁰ Als zelfstandigen de inkomensdrempel niet bereiken, wordt hun bijdrage berekend op het minimumbedrag.³⁹¹

³⁸² MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁸³ MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁸⁴ §2 GSVG

³⁸⁵ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 7.

³⁸⁶ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

³⁸⁷ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 7.

³⁸⁸ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 7.

³⁸⁹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 7.

³⁹⁰ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 8.

³⁹¹ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 10.

216. Een belangrijk onderscheid met gewone werknemers, is het verschil in wachttijden. Gewone werknemers kunnen na 3 dagen aanspraak maken op de uitbetaling van de ziekteverzekering.³⁹² Bij zelfstandigen bedraagt de wachtperiode 43 dagen. Indien zij ziek vallen voor een periode van meer dan 43 dagen, kunnen zelfstandigen vanaf de 43e dag rekenen op een uitkering die retroactief betaald wordt vanaf de 4e dag ziekte. Als zij aan de voorwaarden voldoen, genieten zij een ziekte-uitkering gedurende maximum 20 weken.³⁹³ Dit impliceert ook dat wanneer een zelfstandige minder dan 43 dagen ziek is, hij geen aanspraak kan maken op een prestatie.

d. Analyse

217. FORMELE TOEGANG – Wat de formele toegang betreft, zijn de regelingen in Oostenrijk volledig in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft; ten minste een vrijwillige verzekering voor die risico's die samenhangen met het uitoefenen van een professionele activiteit, en verplichte verzekering voor de andere risico's. De verplichte verzekering voor arbeidsongevallen gaat zelfs verder dan wat de aanbeveling voorschrijft. Op vlak van formele toegang ondervinden zelfstandigen nagenoeg geen belemmeringen. Een kleine bemerking die hier gemaakt moet worden, is het feit dat zelfstandigen wiens inkomen nog onder de minimuminkomensgrens ligt, voor de meeste risico's buiten de verplichte bescherming vallen. Ook experts wijzen op deze kleine leemte in toegang.³⁹⁴ Zij hebben daarentegen wel steeds de mogelijkheid zich vrijwillig aan te sluiten tot de betreffende regeling.

218. EFFECTIEVE TOEGANG – De effectieve toegang voor zelfstandigen in Oostenrijk, lijkt ook vrij goed te zijn. Zelfstandigen en werknemers zijn voor de meeste risico's grotendeels aan dezelfde voorwaarden en minimumdrempels onderworpen.

219. Een uitzondering is de wachtperiode van 43 dagen waaraan zelfstandigen onderworpen zijn vooraleer zij aanspraak kunnen maken op een uitkering voor ziekte. Dit vormt een grote belemmering in de effectieve toegang. Voor periodes van minder dan 43 dagen zijn zelfstandigen niet beschermd, in tegenstelling tot gewone werknemers die al na 3 dagen ziekte aanspraak kunnen maken op een uitkering. Deze lange wachtperiode is problematisch in het licht van de aanbeveling.

220. Een ander probleem is het feit dat de uiteindelijke prestaties waarop een zelfstandige aanspraak kan maken vaak laag liggen omwille van een strikte toepassing van het equivalentieprincipe. Het komt vaak voor dat een zelfstandige een lager inkomen heeft of rapporteert, waardoor hij het risico loopt onvoldoende hoge uitkeringen te genieten wanneer een risico intreedt.

³⁹² MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

³⁹³ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 8.

³⁹⁴ M. FINK, *ESPN Thematic Report on Access to social protection of people working as self-employed or on non-standard contracts: Austria*, European Commission, Brussel, 2017, 18.

221. CONCLUSIE – Het valt op dat het Oostenrijkse systeem voorziet in een vrij extensieve bescherming van zelfstandigen. Het huidige beleid is grotendeels in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft. Op vlak van formele toegang is de regeling in Oostenrijk volledig conform de aanbeveling. Wat de effectieve toegang betreft, lijkt ook daar over het algemeen voorzien te zijn in een voldoende adequate bescherming voor zelfstandigen. Enkel de lange wachtermijn in geval van ziekte kan problematisch zijn.

222. Over het algemeen zijn zelfstandigen onderworpen aan dezelfde voorwaarden om een uitkering te genieten als gewone werknemers. Het strikte equivalentieprincipe kan echter voor aanzienlijke verschillen zorgen wat betreft de hoogte van de uitkering.

3.3. SYNTHESE

3.3.1. *In-work poverty*

223. ALGEMEEN – Volgens de AROPE-indicator ligt de *in-work poverty*-graad in de vier besproken landen relatief laag in vergelijking met het Europese gemiddelde van 7,4%. In België ligt dit risico voor werknemers op 3,8%. Zij wordt op de voet gevolgd door Denemarken (4,2%) en Nederland (4,4%). In Oostenrijk ligt het risico op *in-work poverty* bij werknemers met 6,9% hoger dan de andere besproken lidstaten. Dit is echter nog steeds onder het Europese gemiddelde (zie bijlage 2).

224. IN-WORK POVERTY ZELFSTANDIGEN – Ondanks het feit dat de besproken lidstaten het goed doen met betrekking tot werknemers, valt het enorme verschil op met zelfstandigen. Voor zelfstandigen ligt het risico in armoede terecht te komen ondanks beroepsactief te zijn in België rond 13,8%, in Oostenrijk rond 14,4%, in Nederland rond 16,7% en tot slot, in Denemarken rond 23,7%.

225. In Oostenrijk ligt het risico voor zelfstandigen ongeveer dubbel zo hoog als bij werknemers. In de andere drie lidstaten valt daarentegen op zijn minst een verdriedubbeling waar te nemen. Vooral Denemarken schiet eruit. Met 23,7% van de zelfstandigen die het risico lopen in armoede terecht te komen, ligt het risico voor zelfstandigen er zo'n vijf keer hoger dan voor gewone werknemers. Daarnaast liggen zij met dat percentage boven het Europese gemiddelde van 22,2%. Het gemiddelde verschil tussen zelfstandigen en werknemers in Europa is beduidend lager dan in de besproken lidstaten.

226. CAVEAT – Hoger werd reeds gewezen op het verschil tussen de AROPE-indicator en de graad van materiële deprivatie bij zelfstandigen. Dat moet ook hier in het achterhoofd gehouden worden. De werkelijke armoedegraad bij zelfstandigen ligt waarschijnlijk iets lager dan de AROPE-indicator aangeeft. Desalniettemin is de AROPE-indicator belangrijk aangezien zij de problematiek van inkomensmeting bij zelfstandigen aantoont. Die inkomensmeting heeft namelijk een invloed op de hoogte van prestaties die zelfstandigen genieten.

3.3.2. Toegang

a. Algemeen

227. AANBEVELING -- Voor overgegaan wordt naar een geïntegreerde rechtsvergelijking, is een korte herhaling van de belangrijkste punten uit de aanbeveling op zijn plaats.

228. Ten eerste wordt met betrekking tot de formele toegang voor zelfstandigen een verplichte verzekering voor ouderdom en ziekte, en op zijn minst vrijwillige verzekering voor arbeidsongevallen en werkloosheid (lieft aan de hand van een *opt-out* systeem) aangeraden.³⁸⁵

229. Ten tweede vereist de aanbeveling dat er op vlak van effectieve toegang zo weinig mogelijk drempels zijn die ertoe leiden dat de zelfstandige - hoewel in theorie wel gedekt - toch op een belemmerde toegang stuit.

230. Ten derde wijst de aanbeveling op de adequaatheid van uitkeringen. De uitkeringen moeten voldoende hoog zijn om een inkomensverlies te kunnen opvangen.

231. Tot slot vereist de aanbeveling voldoende transparantie met betrekking tot de voorwaarden om toe te treden tot een bepaalde regeling. Op dit vlak wordt - waar mogelijk - procedurele vereenvoudiging aangeraden.

232. ALGEMEEN -- Uit de analyse van de verschillende lidstaten is gebleken dat nagenoeg elke lidstaat zowel op formele als op effectieve toegang nog verbeteringen kan boeken in het licht van de aanbeveling. Navolgend worden eerst de belangrijkste belemmeringen wat betreft de formele toegang besproken, daarna die met betrekking tot de effectieve toegang.

b. Formele toegang

233. RISICO'S RECHTSTREEKS VERBONDEN MET UITOEFENING PROFESSIONELE ACTIVITEIT -- Een gedetailleerder onderzoek van de formele toegang die zelfstandigen genieten, leert dat de grootste belemmeringen zich voordoen met betrekking tot de risico's die rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een beroepsactiviteit (arbeidsongevallen en werkloosheid).

234. In België en Nederland hebben zelfstandigen geen toegang tot de regelingen. Er zijn een aantal correctiemechanismen ingevoerd om enigszins tegemoet te komen aan de belemmerde toegang (zoals bijvoorbeeld het overbruggingsrecht in geval van faillissement of economische moeilijkheden in België). Die correctiemechanismen vormen echter geen volwaardig alternatief omdat zij o.a. veel beperkter zijn in tijd en hoogte van de uitkering. Zeker in het

³⁸⁵ Artikel 9 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

licht van de aanbeveling – die op zijn minst vrijwillige toegang voorschrijft voor deze risico's – kan op dit vlak nog verbetering geboekt worden.

235. De formele toegang voor arbeidsongevallen en werkloosheid is in Denemarken en Oostenrijk in lijn met wat de aanbeveling voorschrijft. De enige bemerking die gemaakt kan worden, is dat de regelingen in Denemarken georganiseerd zijn volgens een vrijwillig *opt-in* systeem, wat ertoe kan leiden dat slechts weinig zelfstandigen zich aansluiten bij de regeling. Oostenrijk voorziet voor werkloosheid ook in een vrijwillig *opt-in* systeem. Voor arbeidsongevallen daarentegen, zijn alle zelfstandigen verplicht verzekerd. Dat is opmerkelijk. Door het instellen van een dergelijke verplichte verzekering gaat Oostenrijk verder dan wat de aanbeveling voorschrijft.

236. RISICO'S NIET RECHTSTREEKS VERBONDEN MET UITOEFENING PROFESSIONELE ACTIVITEIT – Voor risico's die niet rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een beroepsactiviteit (ouderdom en ziekte) zouden zelfstandigen volgens de aanbeveling verplicht verzekerd moeten zijn. Op dit vlak doen de lidstaten het een stuk beter. De formele toegang voor ouderdom en ziekte is in bijna alle besproken lidstaten conform de aanbeveling.

237. Het risico ouderdom is in België en Oostenrijk georganiseerd op basis van de uitoefening van een professionele activiteit. In Denemarken en Nederland is de dekking voor ouderdom universeel geregeld. De vier lidstaten voorzien in een verplichte verzekering voor zelfstandigen. Dit is volledig conform de aanbeveling. In Oostenrijk geldt een kleine uitzondering voor zelfstandigen wiens inkomen onder een minimumgrens ligt, maar zij hebben de mogelijkheid zich aan te sluiten bij de regeling (*opt-in*).

238. Ook op vlak van ziekte zijn alle lidstaten behalve Nederland conform de aanbeveling. Zij voorzien in een verplichte ziekteverzekering. In Nederland zijn zelfstandigen daarentegen niet verplicht verzekerd, maar hebben de mogelijkheid zich vrijwillig aan te sluiten bij de publieke of een private regeling. Slechts zeer weinig zelfstandigen doen dat. Hierbij moet wel vermeld worden dat een hervorming tot verplichte verzekering werd ingeschreven in het pensioenakkoord van 2019. Deze hervorming zou het aandeel zelfstandigen dat verzekerd is, substantieel uitbreiden. Dit is positief in het licht van de aanbeveling.

c. Effectieve toegang

239. RISICO'S RECHTSTREEKS VERBONDEN MET UITOEFENING PROFESSIONELE ACTIVITEIT – De effectieve toegang voor risico's die samenhangen met het uitoefenen van een beroepsactiviteit (arbeidsongevallen en werkloosheid) kan in België en Nederland niet worden nagegaan omdat zelfstandigen er volledig uitgesloten zijn uit het toepassingsgebied. In Denemarken en Oostenrijk hebben zelfstandigen daarentegen wel de mogelijkheid zich aan te sluiten bij de betreffende regeling. Het valt op dat de effectieve toegang goed geregeld is en zelfstandigen nagenoeg probleemloos kunnen aansluiten.

240. Wat betreft de arbeidsongevallenregeling zijn zelfstandigen in beide lidstaten onderworpen aan dezelfde toetredingsvoorwaarden als werknemers.

241. Voor werkloosheid zijn zelfstandigen in Denemarken en Oostenrijk onderworpen aan een eigen regeling. De toetredingsvoorwaarden zijn echter niet significant zwaar, waardoor zelfstandigen er vrij eenvoudig kunnen aansluiten. De berekening van prestaties gebeurt in beide lidstaten aan de hand van het beroepsinkomen. In Oostenrijk heeft de zelfstandige iets meer vrijheid omdat hij het percentage van het inkomen waarvoor hij verzekerd wil worden, kan kiezen. De keerzijde van die vrijheid, is dat veel zelfstandigen de laagste bijdragevoet kiezen en daardoor beduidend lagere werkloosheidsuitkeringen genieten dan werknemers.

242. RISICO'S NIET RECHTSTREEKS VERBONDEN MET UITOEFENING PROFESSIONELE ACTIVITEIT – Voor risico's die niet rechtstreeks verbonden zijn met de uitoefening van een professionele activiteit (ouderdom en ziekte), kan de effectieve toegang wel worden nagegaan in elke lidstaat.

243. Ouderdom is in Denemarken en Nederland op universele wijze georganiseerd. Prestaties nemen de vorm aan van een flat rate-uitkering. Zelfstandigen genieten met andere woorden dezelfde toegang als werknemers. Hoewel het op het eerste zicht lijkt dat zij niet op belemmeringen in effectieve toegang stuiten, moet een belangrijke kanttekening gemaakt worden: de flat rate-uitkering is een minimumuitkering en vaak onvoldoende hoog. Daarom zijn aanvullende pensioenregelingen van groot belang. Aanvullende pensioenregelingen zijn echter vaak beperkt toegankelijk voor zelfstandigen omwille van complexe toetredingsvoorwaarden. In Denemarken moeten zelfstandigen bijvoorbeeld de volledige bijdrage betalen, ongeacht het aantal uren dat zij werkelijk presteerden. Dit kan een zware financiële last vormen. In België lijken zelfstandigen niet op belemmeringen in de effectieve toegang te stuiten wat betreft ouderdom. Toch moet opgemerkt worden dat de prestaties waarop zij aanspraak kunnen maken een pak lager liggen dan die van werknemers omwille van de toepassing van de correctiecoëfficiënt. Dit is problematisch in het licht van de adequaatheid van de regeling. In Oostenrijk ondervinden zelfstandigen geen belemmeringen wat betreft de ouderdomsregeling.

244. Op vlak van effectieve toegang voor een ziekteverzekering stuiten zelfstandigen in bijna elke lidstaat op een langere wachtperiode in vergelijking met werknemers. Laatstgenoemden zijn vaak meteen of na slechts een aantal dagen gedekt. Op dit vlak heeft België recent een hervorming doorgevoerd die de wachtperiode voor zelfstandigen aanzienlijk ingekort heeft.

245. BIJDRAGENBEREKENING – Naast problemen in de effectieve en formele toegang, moet nogmaals gewezen worden op de manier waarop de bijdragen voor zelfstandigen berekend worden. De prestaties voor zelfstandigen liggen omwille van de berekeningswijze vaak een stuk lager dan die voor werknemers. Dit lijkt het geval te zijn in elke lidstaat, en dat is niet onproblematisch.

Onvoldoende hoge uitkeringen kunnen alsnog leiden tot een verhoogd risico in armoede terecht te komen.

4. MOGELIJKHEDEN VOOR HET BELEID IN BELGIË

4.1. PROBLEMATISCHE BELEMNERINGEN

246. ALGEMEEN -- De vergelijking met andere Europese lidstaten biedt interessante inzichten voor België. Het is natuurlijk belangrijk om in rekening te houden dat de vier lidstaten een eigen systeem en andere benadering met betrekking tot de sociale zekerheid hanteren. Dat heeft tot gevolg dat het louter overnemen van een bepaalde *best practice* uit de ene lidstaat, niet per se een oplossing biedt in een andere lidstaat. Toch kunnen zij een nuttige leidraad vormen.

247. In hoofdstuk 2 en 3 werden beide subvragen van dit onderzoek beantwoord. De antwoorden daarop zouden het mogelijk moeten maken om in dit hoofdstuk een antwoord te formuleren op de centrale onderzoeksvraag.

248. Eerst worden kort de belangrijkste belemmeringen in België herhaald. Daarna wordt elk risico opnieuw besproken aan de hand van een mogelijke beleids optie die de bestaande belemmeringen kan opheffen. Het doel is om een beleid te formuleren dat in overeenstemming is met de aanbeveling, waarbij tevens teruggekoppeld wordt naar de organisatie van de toegang in de andere lidstaten.

249. FORMELE TOEGANG -- Bovenstaande analyse toonde aan dat de grootste belemmeringen in de formele toegang zich bevinden op vlak van de risico's die rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een professionele activiteit. Zelfstandigen in België hebben geen toegang tot arbeidsongevallen- en werkloosheidsregelingen. Volgens de aanbeveling moet bescherming voor deze risico's ten minste op vrijwillige basis worden ingericht.³⁰⁶ Bij voorkeur door middel van een *opt-out* systeem.

250. EFFECTIEVE TOEGANG -- Op vlak van effectieve toegang kunnen enkel ouderdom en ziekte nagegaan worden. De effectieve toegang voor die risico's is relatief goed. Voorwaarden om toe te treden tot deze regelingen vormen geen significante belemmering voor zelfstandigen. Het grote probleem dat zich echter voordoet bij deze regelingen, is het feit dat prestaties die zelfstandigen genieten beduidend lager zijn dan die voor werknemers.

³⁰⁶ Artikel 8 aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

4.2. MOGELIJKE BELEIDSOPTIES

4.2.1. Arbeidsongevallen

251. BELEMMERING – Zelfstandigen in België hebben geen formele toegang tot een arbeidsongevallenregeling. Toch zou een regeling voor dit risico volgens de aanbeveling minstens op vrijwillige wijze georganiseerd moeten worden.

252. REGELING ANDERE LIDSTATEN – Voor mogelijke beleidswijzigingen kan gekeken worden naar Denemarken en Oostenrijk. Denemarken hanteert een vrijwillig *opt-in* systeem. Onderzoek wees uit dat dit systeem een zeer lage toetredingsgraad kent. Indien België een vrijwillig *opt-in* systeem zou organiseren, bestaat natuurlijk hetzelfde risico. Oostenrijk is in dit opzicht uniek; daar zijn alle zelfstandigen verplicht gedekt. Vervolgens stelt zich de vraag welke regeling voor zelfstandigen in België haalbaar en/of wenselijk is.

253. ADVIES – Het Algemeen Beheerscomité heeft in een advies uiteengezet dat het vaststellen van een arbeidsongeval bij een zelfstandige zeer moeilijk is.³⁹⁷ De redenering is dat het voor zelfstandigen moeilijk vast te stellen is, of een ongeval zich voordeed in het privéleven dan wel tijdens de beroepsactiviteit.³⁹⁸ Die redenering lijkt terecht. Werknemers zijn zo o.a. gedekt voor ongevallen die zich voordoen weg van en naar het werk.³⁹⁹ Dit is vaak moeilijk vast te stellen bij zelfstandigen.

254. Toch lijkt het geen overbodige luxe om te voorzien in een arbeidsongevallenregeling voor zelfstandigen. Ondanks het feit dat de vrijwillige regeling in Denemarken een lage aansluitingsgraad kent, lijkt een vrijwillig systeem het overwegen waard. Zelfstandigen vallen nu bij het voordoen van een arbeidsongeval namelijk terug op de ziekteregeling, waarbij de prestaties die zij genieten vaak laag liggen. Er zou nagedacht kunnen worden over de mogelijkheid een vrijwillige arbeidsongevallenregeling te organiseren die enkele beperkte en duidelijke situaties van arbeidsongevallen toch omvat (bijvoorbeeld wanneer het ongeval in de gewoonlijke werkruimte plaatsvindt). Zelfstandigen die menen dat zij een verhoogd risico lopen, zouden op die manier op zijn minst de mogelijkheid hebben om zich aan te sluiten bij een arbeidsongevallenregeling. Om een lage toetredingsgraad zoals in Denemarken te vermijden, zou ingezet kunnen worden op transparante toetredingsvoorwaarden. Op die manier zou België in overeenstemming zijn met wat de aanbeveling voorschrijft.

³⁹⁷ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/08, *Europese aanbeveling betreffende de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen*, 2019, 6.

³⁹⁸ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/08, *Europese aanbeveling betreffende de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen*, 2019, 6.

³⁹⁹ J. VAN LANGENDONCK, Y. STEVENS, F. LOUCKX en Y. JORENS, *Handboek socialezekerheidsrecht (tiende editie)*, Antwerpen, Intersentia, 2020.

255. Indien het organiseren van een arbeidsongevallenregeling voor zelfstandigen toch onhaalbaar blijkt, zou moeten worden ingezet op adequatere uitkeringen in geval van ziekte. Wanneer zich een arbeidsongeval voordoet, vallen zelfstandigen nu namelijk terug op de ziekteregeling. De uitkeringen die zij daar genieten liggen significant echter laag (zie *infra*).

4.2.2. Werkloosheid

256. BELEMMERING -- Net zoals voor het risico arbeidsongevallen, hebben zelfstandigen geen formele toegang tot de werkloosheidsregeling. In het licht van de COVID-19-crisis wordt duidelijk dat de nood aan een goede bescherming voor zelfstandigen op dit vlak hoog is. Zelfstandigen die noodgedwongen hun activiteit moeten stopzetten en geen aanspraak kunnen maken op een inkomensvervangende uitkering, lopen een groot risico in armoede terecht te komen. Nederland voorziet evenmin in toegang tot een werkloosheidsregeling, dus moet er opnieuw gekeken worden naar de regelingen in Denemarken en Oostenrijk.

257. REGELING ANDERE LIDSTATEN -- Zowel in Denemarken als in Oostenrijk neemt de werkloosheidsregeling de vorm aan van een vrijwillig *opt-in* systeem. Het Deense systeem is zeer gunstig voor zelfstandigen. Zij zijn er aan volledig dezelfde voorwaarden onderworpen als gewone werknemers. Het is echter heel moeilijk om dit systeem over te nemen in België, want de Deense werkloosheidsregeling is totaal anders gefundeerd. De werkloosheidsregeling ligt er bijna volledig in handen van de vakbonden.

258. In Oostenrijk hebben zelfstandigen de vrije keuze om zich te verzekeren tegen werkloosheid (*opt-in*). Zij moeten echter wel binnen de 6 maanden na het starten van hun beroepsactiviteit kiezen of zij gedekt willen zijn of niet. Wanneer ze kiezen om zich aan te sluiten bij de werkloosheidsregelingen hebben zij een ruime vrijheid over de mate waarin zij gedekt willen zijn. Het grote probleem met de Oostenrijkse werkloosheidsregeling, is dat slechts weinig zelfstandigen ervoor kiezen zich aan te sluiten. Daarnaast kiezen zij vaak voor de laagste bijdrage, wat ertoe leidt dat prestaties in geval van werkloosheid ook laag liggen. De Oostenrijkse regeling kan zeker een mogelijke oplossing bieden voor België. Dan zou zij alvast in overeenstemming zijn met de aanbeveling wat betreft de formele toegang. Het risico dreigt echter dat slechts weinig zelfstandigen zouden aansluiten tot de regeling (zoals het geval is in Oostenrijk). Daaraan zou tegemoetgekomen kunnen worden door te werken met een verplicht *opt-out* systeem, waarbinnen de zelfstandige dan – zoals in Oostenrijk – kan kiezen voor welk bedrag hij zich wil verzekeren (25% – 50% – 75%).

259. OVERBRUGGINGSRECHT -- Er bestaat nog een andere mogelijkheid: inzetten op het overbruggingsrecht. Dit recht vormt nu reeds een mooi correctiemechanisme voor de afwezigheid van een werkloosheidsregeling in België. Het lijkt de meest logische oplossing om dit recht uit te breiden en te optimaliseren, zodat het een volwaardig alternatief kan vormen voor een werkloosheidsregeling. Het zou als quasi-werkloosheidsuitkering voor zelfstandigen kunnen functioneren, waardoor zij voldoende gedekt zijn tegen het

risico. Het Algemeen Beheerscomité legde reeds een aantal voorstellen op tafel ter uitbreiding van dit recht.⁴⁰⁰

260. Dat een optimalisering van het overbruggingsrecht zich opdringt, blijkt ook uit de maatregelen genomen in het licht van de COVID-19-crisis. Om zelfstandigen een vorm van compensatie te bieden voor de verplichte stopzetting van hun activiteit, werd het overbruggingsrecht (tijdelijk) sterk versoepeld⁴⁰¹ (zie *supra*). De tijdelijke wijzigingen die genomen werden, verruimen de bescherming voor zelfstandigen aanzienlijk. Het zou interessant zijn na te denken over een blijvende versoepeling na de crisis.

261. Een drievoudige wijziging zou kunnen zorgen voor een adequatere bescherming voor zelfstandigen in geval van werkloosheid. Ten eerste is het zeer belangrijk dat de perioden waarin een zelfstandige beroep doet op het overbruggingsrecht, worden meegeteld bij het berekenen van de pensioenrechten. Ten tweede zouden zelfstandigen de mogelijkheid moeten hebben om gedurende de loopbaan méér dan 12 maanden te kunnen genieten van een vervangende uitkering. Wanneer naar Denemarken en Oostenrijk gekeken wordt, blijkt ook dat zelfstandigen er meer dan 12 maanden aanspraak kunnen maken op een werkloosheidsuitkering. Eventueel zou men in België de periode van 12 maanden gedurende de hele loopbaan kunnen verdubbelen. Dit is reeds mogelijk indien kan aangetoond worden dat de zelfstandige meer dan 15 jaar bijdragen betaalde. Toch lijkt het gepast het maximum te verdubbelen voor elke zelfstandige. Dit zou een aanzienlijke verruiming van de bescherming betekenen, die de afwezigheid van een werkloosheidsuitkering beter opvangt. Ten derde zouden de strikte toepassingsvoorwaarden versoepeld moeten worden. Zo zou o.a. een cumul tussen het overbruggingsrecht en een andere uitkering wel mogelijk moeten zijn, tot een bepaald maximumbedrag. Daarnaast zou de maximuminkomensgrens in geval van economische moeilijkheden verdubbeld moeten worden, zodat zij 27.694,76 euro zou bedragen.

4.2.3. Ouderdom

262. BELEMMERING -- Zelfstandigen in België hebben een goede toegang tot de ouderdomsregeling. Toch liggen de prestaties die zij genieten substantieel lager dan die van werknemers. Dat komt door de correctiecoëfficiënt die onvoldoende aangepast is. De coëfficiënt zorgt ervoor dat het arbeidsinkomen dat in rekening wordt genomen, naar beneden getrokken wordt. Een wijziging of zelfs afschaffing van deze coëfficiënt dringt zich op. Het Algemeen Beheerscomité heeft in een studie cijfermatig aangetoond dat de toepassing ervan niet langer gerechtvaardigd is. De afschaffing van de coëfficiënt lijkt dus een logische stap te zijn.

⁴⁰⁰ Algemeen Beheerscomité Comité Général de Gestion (ABCGG), Advies 2019/03 uitgebracht op vraag van minister van Zelfstandigen, *Overbruggingsrecht: uitbreiding van het toepassingsgebied*, Brussel, 2019, 1-8.

⁴⁰¹ Wet 23 maart 2020 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen, *BS* 24 maart 2020.

263. Daarnaast zouden ook het aantal gelijkgestelde periodes verruimd moeten worden. Er zijn op dit moment een aantal omstandigheden waarin bepaalde periodes niet meegeteld worden voor de opbouw van pensioenrechten, zoals o.a. het overbruggingsrecht.

4.2.4. Ziekte

264. BELEMMERING – Zowel de formele als effectieve toegang voor ziekte zijn in overeenstemming met de aanbeveling. Zelfstandigen zijn op extensieve wijze gedekt en hervormingen op dit vlak lijken overbodig. Het enige probleem dat zich voordoet, is op vlak van de adequaatheid van de uitkeringen. De prestaties die zelfstandigen genieten in geval van ziekte liggen een stuk lager dan die waarop werknemers aanspraak kunnen maken. Dit heeft echter eerder te maken met de wijze waarop de bijdragen berekend worden. Een wijziging van de ziekteverzekering *an sich* dringt zich met andere woorden niet op.

4.2.5. Bijdragenberekening

265. LAGERE PRESTATIES – Ondanks een relatief goede toegang tot ouderdoms- en ziekteverzekeringen, blijkt een belangrijke leemte in de bescherming in de hoogte van de uitkeringen te liggen. Die ligt vaak substantieel lager dan bij werknemers.

266. Dat zij lagere prestaties genieten, heeft in grote mate te maken met de manier waarop de bijdragen voor zelfstandigen berekend worden. De degressieve schaal leidt tot aanzienlijk lagere uitkeringen dan de uitkeringen die werknemers genieten. Naar de toekomst toe is het belangrijk te reflecteren over deze manier van bijdragenberekening. De bijdrageberekening leidt namelijk niet enkel tot lagere uitkeringen voor de zelfstandigen, maar ook tot problemen met betrekking tot de financiële houdbaarheid van het systeem. Het is namelijk zo dat wanneer formele en/of effectieve bescherming voor zelfstandigen zou worden uitgebreid – zoals wordt beargumenteerd in dit onderzoek – het systeem dit financieel moet kunnen dragen. Onder de huidige degressieve schaal is dat niet zeker.

CONCLUSIE

267. ANTWOORDEN OP DE ONDERZOEKSVRAGEN – Doorheen deze paper werd aangetoond dat een belemmerde toegang tot de sociale zekerheid een van de factoren is die het risico op *in-work poverty* kan vergroten. Dit is vooral een risico bij zelfstandigen. Zij stuiten nog vaak op belemmeringen wat betreft een adequate sociale zekerheidsrechtelijke bescherming. Deze paper onderzocht op welke manier zelfstandigen in België een betere toegang tot de sociale zekerheid zouden kunnen genieten.

268. De conclusie biedt een antwoord op de centrale onderzoeksvraag: “Op welke manier kan tegemoetgekomen worden aan de belemmeringen op vlak van toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in België?”. Om tot een

passend antwoord te komen, werd eerst een antwoord gezocht op twee subvragen.

- a. “Wat houdt een voldoende adequate toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in volgens de Europese aanbeveling?”
- b. “Hoe wordt de toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen geregeld in de betreffende lidstaat? Welke takken van de sociale zekerheid zijn (on)voldoende toegankelijk voor zelfstandigen en welke minimumdrempels worden gehanteerd?”

269. SUBVRAAG 1: AANBEVELING – De Europese aanbeveling benoemt vier essentiële punten waarop ingezet moet worden om een voldoende gepaste toegang te garanderen. Het gaat om 1) formele toegang, 2) effectieve toegang, 3) adequaatheid en 4) transparantie.

270. Ten eerste wordt een voldoende formele toegang aangeraden. Dit houdt in dat zelfstandigen voor arbeidsongevallen en werkloosheid minstens vrijwillig kunnen toetreden tot een regeling die het betreffende risico dekt. Daarnaast wordt een verplichte verzekering aanbevolen voor ouderdom en ziekte. Ten tweede vereist de aanbeveling dat er zo weinig mogelijk belemmeringen en minimumdrempels zijn die de effectieve toegang kunnen beperken. Ten derde is een adequate uitkering vereist wanneer een risico intreedt; een uitkering die inkomensverlies omwille van het intreden van een sociaal risico, voldoende opvangt. Ten vierde wordt – waar mogelijk – procedurele en administratieve vereenvoudiging aanbevolen.

271. SUBVRAAG 2: SYNTHESE TOEGANG IN LIDSTATEN – De tweede subvraag focuste op belemmeringen in de toegang waarop zelfstandigen stuiten in België, Denemarken, Nederland en Oostenrijk. De toegang werd als belemmerd beschouwd wanneer zij niet in overeenstemming is met de aanbeveling. De belangrijkste onderzoeksresultaten zijn de volgende.

272. Belemmeringen in de formele toegang situeren zich voornamelijk op vlak van risico’s die rechtstreeks te maken hebben met het uitoefenen van een beroepsactiviteit. Dit zijn arbeidsongevallen en werkloosheid. In België en Nederland hebben zelfstandigen geen toegang tot deze regelingen. Denemarken en Oostenrijk zijn op dat vlak wel in overeenstemming met de aanbeveling. Zij hanteren voornamelijk een vrijwillig *opt-in* systeem om de toegang tot deze risico’s te organiseren. Daarnaast zijn er de risico’s die niet rechtstreeks verbonden zijn met het uitoefenen van een beroepsactiviteit, namelijk ouderdom en ziekte. De meeste lidstaten voorzien voor die risico’s in een verplichte verzekering voor zelfstandigen. Wat die risico’s betreft, beschikken zelfstandigen in het algemeen over een voldoende adequate formele toegang.

273. Wanneer zelfstandigen eenmaal onder de regeling vallen, lijkt de effectieve toegang dikwijls goed georganiseerd te zijn. Toch viel het op dat zelfstandigen

voor een aantal risico's aan zwaardere toetredingsvoorwaarden onderworpen zijn dan gewone werknemers. Hoewel de effectieve toegang tot een pensioenregeling in de meeste lidstaten goed is, zijn de voorwaarden om aan te sluiten bij een aanvullend pensioen vaak complex. In Denemarken zijn zelfstandigen bijvoorbeeld aan een hogere minimumbijdragedrempel onderworpen dan werknemers. Dit kan een (te) zware financiële last vormen. Aangezien de aanvullende pensioenen een zeer belangrijke aanvulling vormen op het basis minimumpensioen, is dit een aanzienlijke belemmering in de effectieve toegang. Met betrekking tot de ziekteregeling is opgevallen dat zelfstandigen in zowat elke lidstaat aan langere wachtperiodes onderworpen zijn dan werknemers vooraleer zij aanspraak kunnen maken op een uitkering.

274. Een andere belangrijke vaststelling over de lidstaten heen, is dat zelfstandigen omwille van de manier waarop hun bijdragen berekend worden, substantieel lagere prestaties genieten dan werknemers. Daar waar het lijkt dat zelfstandigen op extensieve wijze formele en effectieve toegang genieten, blijkt de hoogte van de uitkering bij een verlies van inkomen vaak onvoldoende adequaat.

275. Tot slot is op vlak van transparantie gebleken dat regelingen die volgens een vrijwillig *opt-in* systeem georganiseerd worden, niet steeds even transparante toetredingsvoorwaarden hanteren. Dat leidt er in sommige gevallen toe, dat slechts weinig zelfstandigen zich aansluiten bij de verzekering.

276. Naast de belemmeringen in de toegang die door de vergelijking aangetoond werden, werden ook een aantal *best practices* geobserveerd. Deze boden een interessante leidraad om te reflecteren over oplossingen voor leemten in de toegang tot de sociale zekerheid in België. Hoewel in het achterhoofd gehouden moet worden dat regelingen uit andere lidstaten niet zonder meer kunnen worden overgenomen in België omwille van verschillen in het systeem, vormden zij een goed startpunt.

277. De belangrijkste *best practices* die een hulp vormden bij de reflectie over het beleid in België, bevinden zich op vlak van arbeidsongevallen, ouderdom en werkloosheid. Wat betreft de arbeidsongevallen, vallen de zelfstandigen in België volledig buiten het toepassingsgebied. De regelingen in Denemarken en Oostenrijk bleken een goed startpunt om te analyseren of een vrijwillige (zoals in Denemarken), dan wel verplichte verzekering (zoals in Oostenrijk) aan te raden is. Wat betreft ouderdom bleek dat werknemers en zelfstandigen in de drie lidstaten op eenzelfde manier behandeld werden, en dat zelfstandigen dankzij die gelijke behandeling goed beschermd zijn. In België is dit vooralsnog niet het geval. Voor de pensioenberekening van zelfstandigen wordt in België namelijk een zgn. correctiecoëfficiënt gehanteerd die ertoe leidt dat zij uiteindelijk lagere prestaties genieten dan werknemers. Tot slot werd ook de verruiming van de bescherming voor zelfstandigen in het licht van de COVID-19-crisis als belangrijke leidraad genomen bij de reflectie over het risico werkloosheid.

278. Centrale onderzoeksvraag: beleid in België – Door terug te koppelen naar de vereisten van de aanbeveling (subvraag 1) en het beleid in de andere lidstaten (subvraag 2), kon in het laatste hoofdstuk een antwoord geformuleerd worden op de centrale onderzoeksvraag: “Op welke manier kan tegemoetgekomen worden aan de belemmeringen op vlak van toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen in België?”

279. Concreet kan België voorzien in een betere bescherming van zelfstandigen door op vlak van formele toegang in te zetten op het uitbouwen van een arbeidsongevallenverzekering voor zelfstandigen. Die arbeidsongevallenverzekering zou op zijn minst op vrijwillige wijze georganiseerd moeten worden. Zij die hun risico op een arbeidsongeval hoog inschatten, zouden op die manier de mogelijkheid hebben zich aan te sluiten bij een regeling die het risico dekt. Om een lage toetredingsgraad te vermijden, zou extra aandacht besteed moeten worden aan transparante toetredingsvoorwaarden.

280. Wat betreft de formele toegang voor werkloosheid, wordt aangeraden in te zetten op een verdere optimalisatie van het overbruggingsrecht. Ten eerste zouden perioden waarin beroep wordt gedaan op het overbruggingsrecht, meegerekend moeten worden bij het berekenen van de pensioenrechten. Dit is vooralsnog niet het geval. Ten tweede zou moeten worden ingezet op een verlenging van de maximale duurtijd van het overbruggingsrecht. Op dit moment is het recht beperkt tot een maximum van 12 maanden over de gehele loopbaan. Deze maximumperiode zou bijvoorbeeld verdubbeld kunnen worden. Ten derde zou tegemoetgekomen moeten worden aan een aantal zware toetredingsvoorwaarden. Zo zou een cumul met een vervangingsinkomen mogelijk gemaakt moeten worden, evenwel begrensd tot een bepaald bedrag. Een andere zware toetredingsvoorwaarde betreft de maximuminkomensgrens bij het overbruggingsrecht in geval van economische moeilijkheden. Deze grens zou moeten worden opgetrokken.

281. Met betrekking tot de effectieve toegang voor ouderdom, wordt aangeraden om de correctiecoëfficiënt die gehanteerd wordt bij de pensioenberekening, af te schaffen. Op die manier zou de berekening van pensioenen voor werknemers en zelfstandigen dezelfde zijn en zou het zelfstandigenpensioen een eerlijke weerspiegeling zijn van het arbeidsinkomen dat verworven werd doorheen de beroepsactieve periode.

282. Wat betreft de effectieve toegang voor ziekte, genieten zelfstandigen in België een vrij ruime dekking die in principe voldoende toegankelijk is. Toch zou er nagedacht kunnen worden over een verruiming van de prestaties. Die liggen nog steeds significant laag.

283. Tot slot zal naar de toekomst toe nagedacht moeten worden over de manier waarop de bijdragen voor zelfstandigen berekend worden. De degressieve schaal zorgt ervoor dat de uitkeringen die zij genieten beduidend lager liggen dan de uitkeringen voor werknemers. Daarnaast kan ook de financiële houdbaarheid van het systeem door deze degressieve schaal in de problemen raken. Zoals

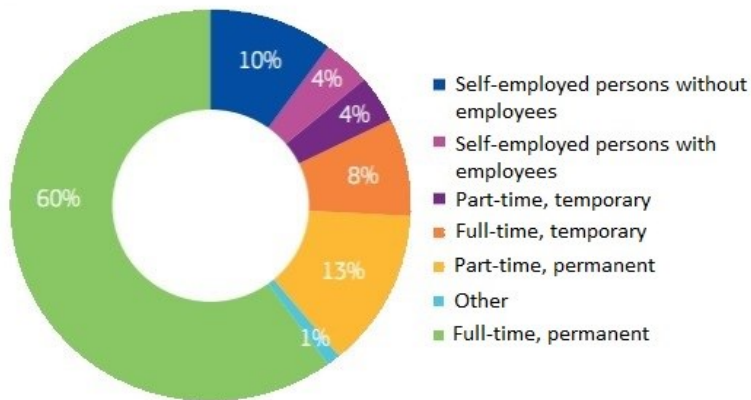
beargumenteed doorheen de paper, is een uitbreiding van de toegang tot de sociale zekerheid voor zelfstandigen essentieel. Een uitbreiding moet evenwel financieel gedragen kunnen worden door het systeem.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: ARBEIDSMARKT EUROPESE UNIE NAARGELANG WERKVORM⁴⁰²

The EU 28's labour market by employment type

In percent, 2018

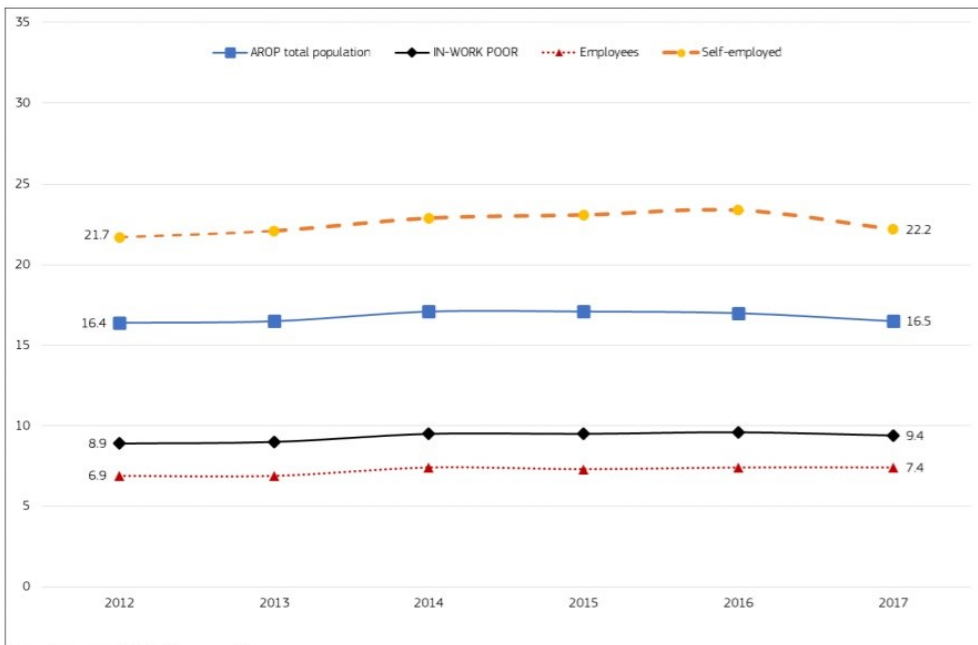

Bron: European Political Strategy Centre

⁴⁰² Grafiek afkomstig uit: European Political Strategy Centre (EPSC), *10 Trends shaping the future of work in Europe*, European Commission, Brussel, 2019, 1.

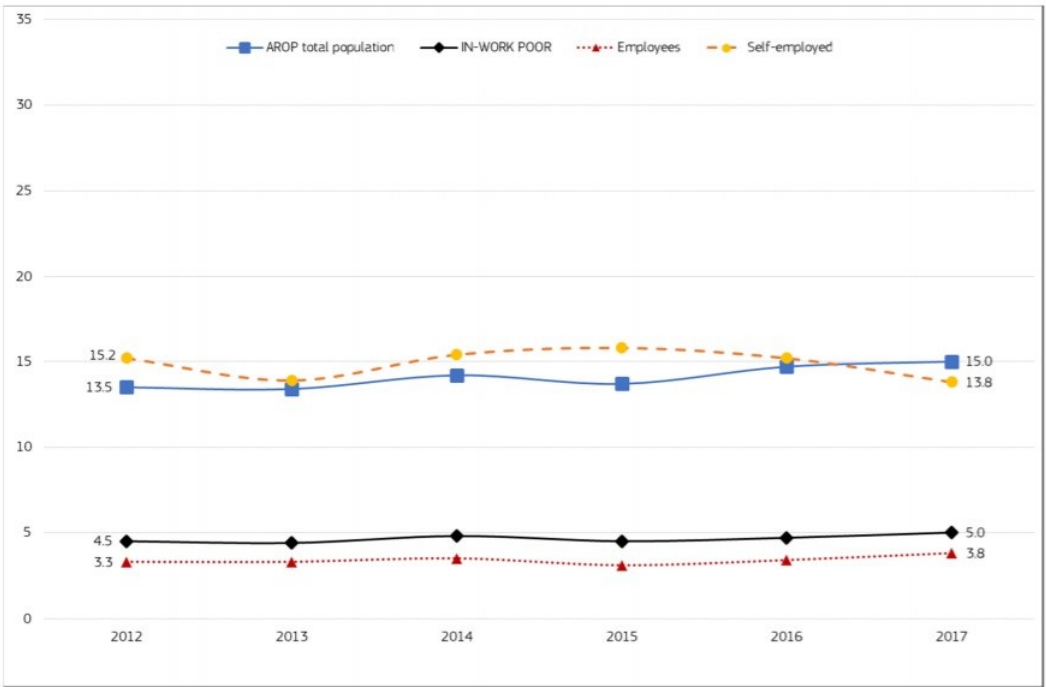
BIJLAGE 2: *IN-WORK POVERTY*⁴⁰³

EUROPEAN UNION

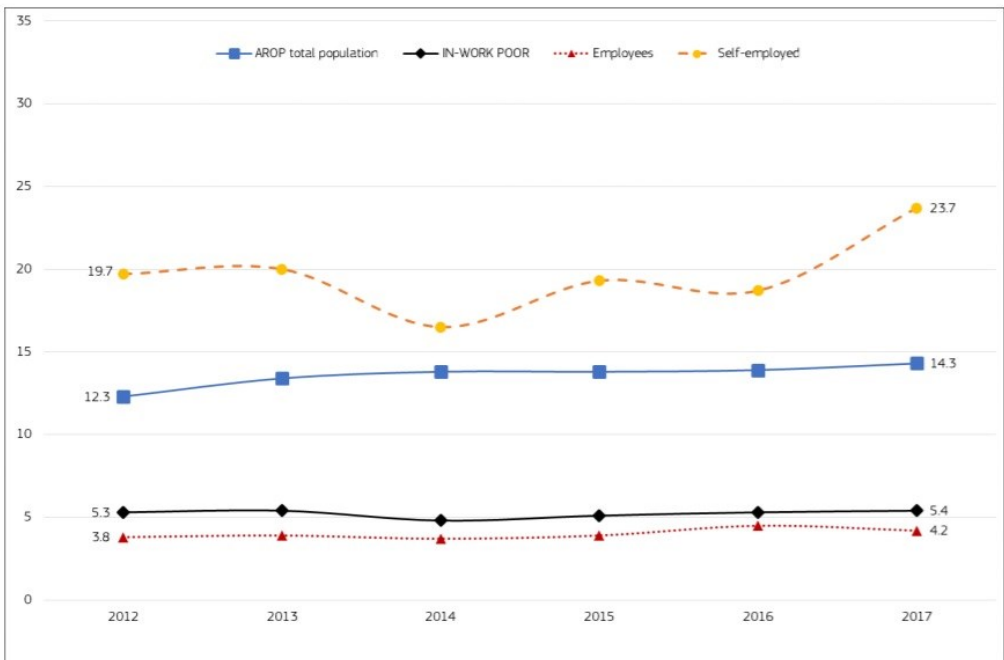
⁴⁰³ Grafieken afkomstig uit: R. PENA-CASAS, D. GHAILANI, S. SPASOVA, en B. VANHERCKE, *In-work poverty in Europe. A study of national policies*, European Social Policy Network (ESPN), European Commission, Brussel, 2019, A1, A2, A3, A11.

BELGIUM

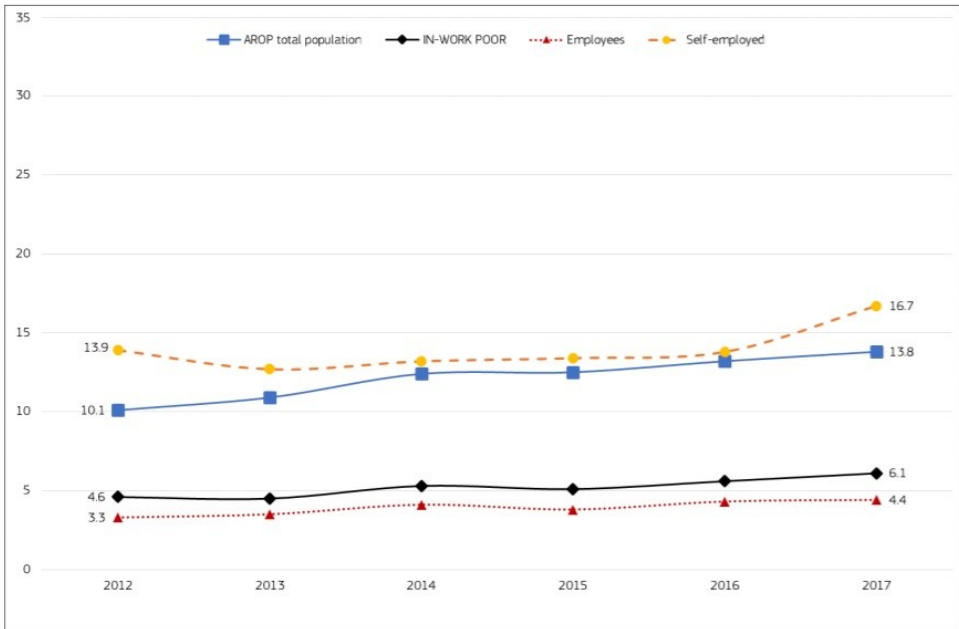

WERKEN IN ARMOEDE: HOE EEN ADEQUATE TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID
GARANDEREN?

DENMARK

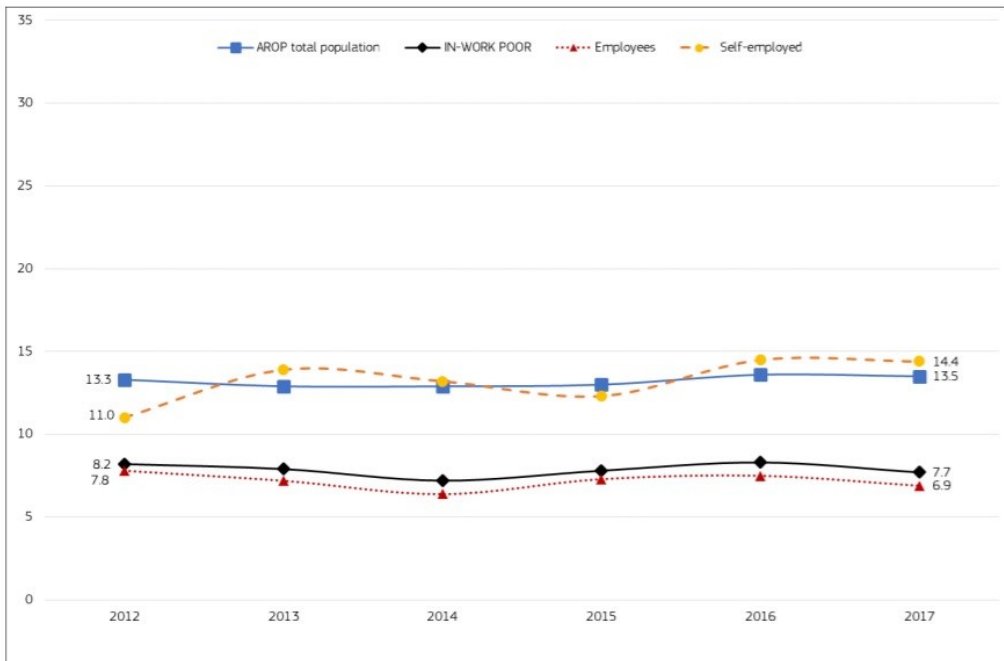

NETHERLANDS

WERKEN IN ARMOEDE: HOE EEN ADEQUATE TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID
GARANDEREN?

AUSTRIA

BIJLAGE 3: FORMELE TOEGANG⁴⁰⁴VEREISTEN VOLGENS DE AANBEVELING⁴⁰⁵

Risico	Toegang/Geen toegang	Verzekering/universeel	Verplicht/vrijwillig
Arbeidsongevallen	Toegang		Ten minste vrijwillig
Ouderdom	Toegang		Verplicht
Werkloosheid	Toegang		Ten minste vrijwillig
Ziekte	Toegang		Verplicht

BELGIË⁴⁰⁶

Risico	Toegang/Geen toegang	Verzekering/universeel	Verplicht/vrijwillig
Arbeidsongevallen	Geen toegang		
Ouderdom	Toegang	Verzekering	Verplicht
Werkloosheid	Geen toegang		Correcties: - Recht op terugkeer - Overbruggingsrecht
Ziekte	Toegang	Verzekering	Verplicht

DENEMARKEN⁴⁰⁷

Risico	Toegang/Geen toegang	Verzekering/universeel	Verplicht/vrijwillig
Arbeidsongevallen	Toegang	Verzekering	Vrijwillig: opt-in
Ouderdom	Toegang	Universeel	Verplicht
Werkloosheid	Toegang	Verzekering	Vrijwillig: opt-in

⁴⁰⁴ De schema's werden samengesteld op basis van de MISSOC gegevens van de betreffende lidstaten.

⁴⁰⁵ aanbeveling van de raad van 8 november 2019 met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen, C387, *Pb.C* 15 november 2019.

⁴⁰⁶ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Belgium*, 2019, 1-26.; MISSOC, *Comparative tables - Belgium*, 2019.

⁴⁰⁷ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 1-22.; MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

WERKEN IN ARMOEDE: HOE EEN ADEQUATE TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID
GARANDEREN?

Ziekte	Toegang	Universeel	Verplicht
---------------	---------	------------	-----------

NEDERLAND⁴⁰⁸

Risico	Toegang/Geen toegang	Verzekering/universeel	Verplicht/vrijwillig
Arbeidsongevallen	Geen toegang		
Ouderdom	Toegang	Universeel	Verplicht
Werkloosheid	Geen toegang		
Ziekte	Toegang	Verzekering	Vrijwillig; opt-in

OOSTENRIJK⁴⁰⁹

Risico	Toegang/Geen toegang	Verzekering/universeel	Verplicht/vrijwillig
Arbeidsongevallen	Toegang	Verzekering	Verplicht
Ouderdom	Toegang	Verzekering	Verplicht Maar... aantal uitzonderingen die vrijwillig kunnen aansluiten (opt-in), aantal groepen die uit het systeem kunnen stappen (opt-out)
Werkloosheid	Toegang	Verzekering	Vrijwillig; opt-in + Keuze bijdragetarieven
Ziekte	Toegang	Verzekering	Verplicht Maar... aantal uitzonderingen die vrijwillig kunnen aansluiten (opt-in), aantal groepen die uit het systeem kunnen stappen

⁴⁰⁸ MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 1-22.; MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

⁴⁰⁹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 27.; MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

4.3. BIJLAGE 4: EFFECTIEVE TOEGANG

BELGIË⁴¹⁰

Risico	Drempels	Zelfstandigen	Opmerkingen
Arbeidsongevallen	Periode verzekering		
	Periode beroepsactief		
	Wachtermijn		
	Inkomen		
	Duur uitkering		
Ouderdom	Periode verzekering	/	Correctiecoëfficiënt leidt tot lagere uitkeringen voor zelfstandigen
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	<u>Vol pensioen</u> : leeftijd van 65 jaar Minimumpensioenleeftijd: 62 jaar als beroepsactiviteit van 40 jaar wordt aangetoond	
	Inkomen	/	
	Duur uitkering	Ongelimiteerd	
Werkloosheid	Periode van verzekering		
	Periode beroepsactief		
	Wachtermijn		
	Inkomen		
	Duur uitkering		
Ziekte	Periode van verzekering	30 dagen	

⁴¹⁰ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Belgium*, 2019, 1-26.; MISSOC, *Comparative tables - Belgium*, 2019.

	Periode beroepsactief	6 maanden	
	Wachtermijn	7 dagen	
	Inkomen	/	
	Duur uitkering	1 jaar, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld	

DENEMARKEN⁴¹¹

Risico	Drempels	Zelfstandigen	Opmerkingen
Arbeidsongevallen	Periode verzekering	/	
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	/	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	/	
Ouderdom	Periode verzekering	3 jaar ingezetenschap vereist <u>Vol pensioen</u> : minstens 40 jaar ingezetenschap vereist	Het betreft een basis <i>flat rate</i> uitkering. Aanvullende pensioenen zijn een belangrijke aanvulling.
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	Pensioenleeftijd: 65,5 jaar (2019), dit wordt tot 2022 gradueel opgetrokken tot 68 jaar	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	Ongelimiteerd	
Werkloosheid	Periode van verzekering	/	De uitkering bedraagt 90% van het voorverdiende inkomen, begrensd tot een maximumbedrag
	Periode beroepsactief	52 weken gedurende de laatste 3 jaar voor werkloosheid	

⁴¹¹ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Denmark*, 2019, 1-22.; MISSOC, *Comparative tables - Denmark*, 2019.

WERKEN IN ARMOEDE: HOE EEN ADEQUATE TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID
GARANDEREN?

	Wachtermijn	3 weken	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	2 jaar gedurende een periode van 3 jaar	
Ziekte	Periode van verzekering	/	
	Periode beroepsactief	Minimum 6 maanden in de 12 maanden voorafgaand aan de aanvraag	
	Wachtermijn	2 weken	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	26 weken, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld	

NEDERLAND⁴¹²

Risico	Drempels	Zelfstandigen	Opmerkingen
Arbeidsongevallen	Periode verzekering		
	Periode beroepsactief		
	Wachtermijn		
	Inkomen		
	Duurtijd van de uitkering		
Ouderdom	Periode verzekering	<u>Vol pensioen</u> : 50 jaar ingezetenschap In andere gevallen: minstens 1 jaar ingezetenschap, het jaar voorafgaand aan de pensioengerechtigde leeftijd	<i>Flat rate</i> -uitkering gekoppeld aan het nettominimumloon
	Periode beroepsactief	/	

⁴¹² MISSOC, *Social protection for the self-employed - The Netherlands*, 2019, 1-22.; MISSOC, *Comparative tables - The Netherlands*, 2019.

	Wachtermijn	Pensioenleeftijd: 66 jaar en 4 maanden. Dit wordt gradueel opgetrokken tot 67 jaar in 2021 waarna het gekoppeld wordt aan levensverwachting	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	Ongelimiteerd	
Werkloosheid	Periode van verzekering		
	Periode beroepsactief		
	Wachtermijn		
	Inkomen		
	Duurtijd van de uitkering		
Ziekte	Periode van verzekering	/	Zelfstandige heeft de vrije keuze voor welk bedrag hij zich wil verzekeren (begrensd tot een maximum)
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	2 dagen	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	Maximum 104 weken, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld	

OOSTENRIJK⁴¹⁸

Risico	Drempels	Zelfstandigen	Opmerkingen
Arbeidsongevallen	Periode verzekering	/	
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	3 dagen	
	Inkomen	/	

⁴¹⁸ MISSOC, *Social protection for the self-employed - Austria*, 2019, 27.; MISSOC, *Comparative tables - Austria*, 2019.

WERKEN IN ARMOEDE: HOE EEN ADEQUATE TOEGANG TOT DE SOCIALE ZEKERHEID
GARANDEREN?

	Duurtijd van de uitkering	26 weken, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld.	
Ouderdom	Periode verzekering	Minimum 180 maanden bijdragen betaalt om aanspraak te kunnen maken op pensioen <u>Vol pensioen:</u> gedurende 45 jaar bijdragen betaald	
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	Pensioenleeftijd mannen: 64 jaar en 2 maanden Pensioenleeftijd vrouwen: 61 jaar en 4 maanden (wordt gradueel opgetrokken tot gelijk met mannen)	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	Ongelimiteerd	
Werkloosheid	Periode van verzekering	52 weken bijdragen betaald over de laatste 24 maanden voor de werkloosheid	De zelfstandige heeft de keuze tussen drie bedragen waarvoor hij zich wil laten verzekeren. De hoogte van de prestaties hangt af van het verzekerde bedrag
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	/	
	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	Minimum 20 weken, maximum 52 weken	
Ziekte	Periode van verzekering	/	
	Periode beroepsactief	/	
	Wachtermijn	43 dagen, als langer dan 43 dagen ziek kunnen zelfstandigen retroactief aanspraak maken op een uitkering vanaf de 4 ^e dag.	

	Inkomen	/	
	Duurtijd van de uitkering	20 weken, waarna invaliditeit kan worden vastgesteld	